

Biblioteca POLIS

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU Vol. 101 (2026) Nr. 2

The logo consists of the words "Biblio" and "Polis" stacked vertically in a white, bold, serif font, set against a solid grey square background.

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”
BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 101 (2026) Nr. 2 (serie nouă)

Director-fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Ivan PILCHIN

Colegiul de redacție:

Elena BUTUCEL (*Servicii, Imagine*);

acad. Mihai CIMPOI;

Tatiana COȘERI (*Evaluare*);

dr. Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politici*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Dezvoltare, Inovații*);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARI (*Tehnologii, Resurse*);

Ivan PILCHIN (*Editorial, Lectură*);

Maria PILCHIN (*Programe și evenimente*);

Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

dr. Sorina STANCA (Cluj-Napoca);

Margarita ȘCELICOVA (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

prof. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică, Revista presei*);

dr. hab. Elena UNGUREANU (*Studii și cercetări*).

Revista este editată cu suportul financiar al Primăriei Municipiului Chișinău, sub egida Direcției Generale Cultură și Patrimoniu Cultural a Consiliului municipal Chișinău.

Aprobată de Consiliul științific-editorial al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Secretar general de redacție:

dr. Nadejda IVANOV

Redactare bibliografică:

Claudia TRICOLICI

Clasificare CZU:

Galina TOMȘA

Coperta:

Olga CHIRIȚA

Tehnoredactare:

Ion VÂRLAN

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: (022) 22-15-30; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS

EDITORIAL

Ivan PILCHIN

Cititorul în epoca supraofertei 5

STUDII ȘI CERCETĂRI

Nelly ȚURCAN

Cultura informației și dezinformarea în epoca inteligenței
artificiale. Rolul bibliotecilor publice.....7

Miroslava METLEAEVA

Viața ca artă: dimensiunile poeticii lui Ion Hadârcă 29

TEORIE ȘI PRACTICĂ

Lilia DONICA

Campania de atragere și fidelizare a utilizatorilor
„Fii deștept! Ia un card inteligent!”
la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (2020-2025).....38

Ludmila OLEINIC

Provocările dezvoltării colecțiilor în era digitală: experiența
Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” 55

Tatiana ZAIȚEV

Rolul proiectelor de bibliotecă în consolidarea sustenabilității și
a rezilienței comunitare rurale (studiu de caz: Biblioteca Publică
Zagarancea, r. Ungheni). 62

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL

Elena TARAGAN

Lecția publică „«A fi istoric»: exigențele unei profesii
în gândirea lui B.P. Hasdeu” 72

Liliana ROTARU

„A fi istoric” în concepția lui B.P. Hasdeu
(Note dintr-o lecție publică) 75

INTERVIURI MAGISTRALE

Tudor Palladi: „Cărțile sunt acelea care te descoperă
și te fac să te afirmi ca scriitor și ca cetățean”
(Consemnare: Raia ROGAC).....78

CONCURSURI

Lilia DON-CIOBANU

Rolul Bibliotecii „Ovidius” în promovarea
limbii și culturii române 87

LANSĂRI

Elena TARAGAN

Lansarea volumului *Chișinăul interbelic*.

Luminile și umbrele unei epoci, la BM „B.P. Hasdeu” 93

Elena TARAGAN

Totul e altfel și Flacăra Cuvântului de Gheorghe Doni,

lansate la BM „B.P. Hasdeu” 96

Elena TARAGAN

Lansarea cărții *Memorii. Jurnal. Note de călătorie*

la BM „B.P. Hasdeu” 99

Elena TARAGAN

Lansarea cărții *Soarele întârzie să răsară*

de Maria Bulat-Saharneanu, la BM „B.P. Hasdeu” 102

Andrei VIZIRU

Vasile Iovu – început de mit basarabean 106

ANIVERSĂRI

Liliana JUC

„Trei decenii sau Povestea celor trei cortine”,

la Biblioteca „Târgoviște” 110

Stela TYMOFTI

Un pod de carte, o comunitate de oameni:

Biblioteca „Târgu Mureș” din Chișinău la 30 de ani. 120

EXPERIENȚE AVANSATE

Lino BIANCO

Unitate națională prin umanitate: discurs cu ocazia Zilei naționale a

Maltei, 8 septembrie 2025 126

PLĂCEREA LECTURII

Sanda DAMIAN

Nosce te ipsum: călătoria Mirei spre sine 133

Ana OSTAȘEVSKI-URECHE

Drumul către regăsire: o călătorie prin paginile romanului

Ponei de R.J. Palacio 136

RECENZII ȘI CONSEMĂNĂRI

Maria HADÂRCĂ

Dimensiunea psihologică a unei duble metafore 143

Ivan PILCHIN

Scriind împotriva dezastrului: *Jurnalul pandemiei*

sau *Wuhandemia* – 2020 de Ion Hadârcă 145

Maria PILCHIN

Estetica neînsemnătății și revelația ființelor mici. 147

REVISTA PRESEI

Nelly TURCAN

Biblioteca centrată pe utilizator: personalizare, inovare și acces

echitabil 152

CZU 028:82.09=135.1

CITITORUL ÎN EPOCA SUPRAOFERTEI*Ivan PILCHIN,
redactor-șef*

În celebra prefață la romanul *Pierre și Jean* (1887), un text important pentru înțelegerea modernității literare, Guy de Maupassant surprinde, la un moment dat, o stare de lucruri care poate fi urmărită și astăzi, când lectura este adesea subordonată avalanșei de (supra)ofertă editorială. Scriitorul constată că publicul cititor se fragmentează în grupuri care îi cer autorului să le răspundă propriilor așteptări: „Consolez-moi. – Amusez-moi. – Attristez-moi. – Attendrissez-moi. – Faites-moi rêver. – Faites-moi rire. – Faites-moi frémir. – Faites-moi pleurer. – Faites-moi penser”. Cu alte cuvinte, cititorii se apropie de carte pentru divertisment („distrează-mă”), pentru alinare („consolează-mă”), pentru un exercițiu intelectual („fă-mă să gândesc”) etc. Doar un segment restrâns de cititori („quelques esprits d’élite” – „câțiva aleși”, „câteva spirite de elită”), zice autorul, solicită cu adevărat un exercițiu artistic: „«Creează ceva frumos pentru mine, în forma care ți se potrivește cel mai bine, în funcție de temperamentul tău.» Artistul încearcă, reușește sau eșuează”.

Dialogul dintre autor și cititor nu presupune, bineînțeles, ca scriitorul să răspundă tuturor așteptărilor enumerate mai sus și nici ca cititorul să accepte necondiționat orice text disponibil pentru lectură. Întâlnirea veritabilă dintre autor și cititor apare atunci când, de ambele părți, există o anumită disponibilitate, când autorul vine cu un univers ficțional, un limbaj, un complex de imagini, iar cititorul este capabil să le înțeleagă și să le interpreteze. Căutarea și/sau construirea unei astfel de relații este cu atât mai importantă astăzi, când oferta de carte a devenit aproape nelimitată. Niciodată, probabil, publicul cititor nu a avut acces atât de direct și rapid la atâtea titluri, recomandări, noutăți editoriale.

În asemenea condiții, lectura presupune tot mai mult discernământ în alegerea lecturilor și în felul în care ne investim timpul.

Un text care răspunde sensibilității și experienței unui anumit cititor poate avea un ecou diferit în cazul altuia. Există cărți care ne întâlnesc la momentul potrivit și cărți pentru care nu avem încă experiența, răbdarea sau instrumentele de lectură necesare. Există, de asemenea, texte care nu ni se potrivesc pur și simplu. Aventura căutărilor, diversitatea opțiunilor și libertatea de alegere, care reies din aceste circumstanțe, constituie, probabil, una dintre cele mai frumoase dimensiuni ale experienței lecturii.

Maupassant respinge ideea unei formule unice a „romanului adevărat” și atrage atenția asupra faptului că fiecare mare scriitor își construiește propria modalitate de a reprezenta lumea. La rândul său, fiecare cititor (cât de justificat ar fi, și aici, să adăugăm calificativul „mare”?) se apropie de text prin propria experiență și sensibilitate, din perspectiva propriilor cunoștințe, amintiri și, uneori, a mediului din care face parte. Lectura în acest sens devine un punct de întâlnire dintre cele două perspective: lumea construită de autor și lumea interioară a cititorului. Uneori aceste lumi comunică imediat; alteori, apropierea cere timp. Uneori cartea îl provoacă pe cititor anume pentru că nu îi confirmă gusturile și/sau ideile, pentru că îl scoate pentru o vreme din propriul orizont de reprezentări.

În epoca comunicării digitale, recomandările algoritmice de carte tind să ne propună tot mai mult ceea ce seamănă cu ceea ce am citit deja, cu ceea ce ne-a plăcut sau am căutat. Or, devenirea unui cititor presupune și contrariul: întâlnirea cu texte neașteptate, cu alte stiluri, alte epoci, alte sensibilități. Totodată, supra-oferta editorială produce și o altă tentație: lectura grăbită. Putem observa că, astăzi, se citește mult și repede, deseori fragmentar, deseori sub presiunea noutății. Lista titlurilor citite riscă să devină, uneori, mai importantă decât ceea ce rămâne efectiv din ele, deoarece (suntem nevoiți să recunoaștem) capacitatea reală de a asimila ceea ce citim este limitată. În acest context, cultura lecturii înseamnă tot mai mult arta de a găsi, dintre nenumăratele cărți (și lumi posibile), acele texte (și universuri ficționale sau nonficționale) cu care putem intra într-un dialog autentic și cărora merită să le acordăm timpul și atenția necesare. Însă ce înseamnă, pentru fiecare dintre noi, o asemenea întâlnire rămâne, în cele din urmă, o alegere personală.

CZU 027.022:004.8=135.1

CULTURA INFORMAȚIEI ȘI DEZINFORMAREA ÎN EPOCA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE. ROLUL BIBLIOTECILOR PUBLICE

*Nelly ȚURCAN, dr. hab., prof. univ.
Universitatea de Stat din Moldova
tsurcannell@gmail.com*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8475-0770>

Rezumat: Studiul analizează rolul bibliotecilor publice în formarea culturii informației într-un ecosistem informațional transformat de inteligența artificială (IA). Sunt examinate mecanismele prin care aceasta amplifică dezinformarea, respectiv producerea de conținut sintetic, tendința modelelor generative de a genera informații false și medierea algoritmică opacă, precum și presiunea pe care o exercită asupra criteriilor clasice de evaluare a informației. Se argumentează că răspunsul nu constă în adăugarea unei competențe distincte, ci în extinderea culturii informației, de la evaluarea sursei către interpretarea critică a rezultatelor generate de inteligența artificială, a etichetelor și a indiciilor de proveniență. Sunt analizate limitele soluțiilor de etichetare, necesare, dar insuficiente, și este delimitat rolul bibliotecii publice, articulat pe medierea, formarea și echitatea de acces. Demersul este pus în relație cu cadrul de politici din Republica Moldova, identificând formarea bibliotecarilor drept condiția critică a transformării mandatului asumat în practică.

Cuvinte-cheie: cultura informației, dezinformare, inteligență artificială, conținut generat de IA, etichetarea conținutului, biblioteci publice, alfabetizare informațională și media.

Abstract: The study examines the role of public libraries in fostering information literacy within an information ecosystem transformed by artificial intelligence (AI). It explores the mechanisms through which AI amplifies disinformation, including the production of synthetic content, the tendency of generative models to generate false information, and opaque algorithmic mediation, as well as the pressure these developments place on traditional criteria for evaluating information. The study argues that the appropriate response does not consist in adding a separate competency, but rather in expanding the scope of information literacy – from source evaluation to the

critical interpretation of AI-generated outputs, labels, and provenance indicators. It also examines the limitations of labelling solutions, which are necessary but insufficient, and defines the role of public libraries in terms of mediation, education, and equitable access. The analysis is situated within the policy framework of the Republic of Moldova, identifying librarian training as the critical condition for translating the assumed mandate into practice.

Keywords: information literacy, disinformation, artificial intelligence, AI-generated content, content labelling, public libraries, media and information literacy.

Introducere

Inteligența artificială a transformat profund ecosistemul informațional, iar una dintre consecințe pentru viața publică este amplificarea dezinformării. Capacitatea modelelor generative de a produce text, imagini, sunet și video sintetice, inclusiv falsuri hiperrealiste, a coborât pragul de acces la fabricarea manipulării și a estompat distincția dintre real și artificial. Pentru claritate, este necesar de a distinge între informarea eronată, ca răspândire

Riscul specific epocii generative este ceea ce s-ar putea numi o „încredere fără înțelegere”, în sensul că prioritatea acordată fluenței în utilizarea instrumentelor, în absența unui fundament de evaluare critică, lasă utilizatorul vulnerabil la o „elocvență algoritmică” ce se poate substitui adevărului.

neintenționată a unor informații false, și dezinformare, definită de Comisia Europeană drept „o serie de informații al căror caracter fals sau înșelător poate fi verificat, care sunt create, prezentate și diseminate pentru a obține un câștig economic sau pentru a induce publicul în eroare în mod deliberat și care pot provoca un prejudiciu public” [12]. În literatura de specialitate, mediul în care aceasta prosperă este descris drept

o „sferă publică iliberală”, în care încrederea în informația fiabilă se erodează, iar polarizarea se adâncește [4, p. 5].

În acest context, cultura informației încetează să fie o competență opțională și devine o condiție a participării civice responsabile. Riscul specific epocii generative este ceea ce s-ar putea numi o „încredere fără înțelegere” [20, p. 1], în sensul că prioritatea acordată fluenței în utilizarea instrumentelor, în absența unui fundament de evaluare critică, lasă utilizatorul vulnerabil la o „elocvență algoritmică” ce se poate substitui adevărului [20, p. 2]. Instituția cel mai bine plasată pentru a forma acest discernământ la scara comunității este biblioteca publică, reconfigurată în literatura recentă din depozit de documente în actor-cheie al combaterii

dezinformării și promotor al „igienii informaționale” [17, p. 90], o abordare integrată care reunește cultura informației, reziliența digitală și gândirea critică [17; 37].

Pornind de la aceste premise, studiul de față își propune să răspundă la întrebarea cum poate biblioteca publică, prin formarea culturii informației, să consolideze reziliența comunității în fața dezinformării potențate de inteligența artificială. Teza pe care o susține lucrarea este că răspunsul nu constă în adăugarea unei competențe absolut noi, ci în extinderea culturii informației (de la evaluarea sursei către interpretarea critică a rezultatelor generate de inteligența artificială, a etichetelor și a indiciilor de proveniență) și, corelativ, în extinderea rolului bibliotecii publice de la asigurarea accesului la formarea discernământului. Abordarea este teoretico-analitică, fără colectare de date empirice noi, și îmbină literatura internațională de biblioteconomie și știința informării cu cadrul de politici din Republica Moldova.

Cultura informației. Cadru conceptual

Termenul *cultura informației* desemnează, în tradiția biblioteconomică, echivalentul românesc al conceptului de *information literacy*. Formularea de referință aparține Comitetului Prezidențial pentru Cultura Informației al Asociației Bibliotecarilor Americani (ALA), potrivit căruia o persoană competentă informațional este capabilă să recunoască momentul în care are nevoie de informație și să o localizeze, evalueze și utilizeze în mod eficient [1]. ALA, de asemenea, leagă cultura informației de învățarea pe tot parcursul vieții, persoanele competente informațional fiind cele care au învățat cum să învețe [1]. În spațiul românesc, conceptul a fost sistematizat, între altele, în lucrări de referință dedicate formării utilizatorului [32]. În aceeași tradiție, evaluarea informațiilor și gândirea critică sunt tratate drept abilități definitorii ale culturii informației [16]. În Republica Moldova, comunitatea bibliotecară a preluat cadrul internațional prin traducerea în limba română a liniilor directoare ale IFLA *Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning* [26].

Înțelegerea culturii informației a evoluat de la un set de competențe procedurale către un cadru conceptual. Trecerea este marcată de adoptarea, de către Asociația Bibliotecilor Universitare și de Cercetare, a documentului *Framework for Information Literacy for Higher Education*, care înlocuiește standardele din 2000 și

organizează cultura informației în jurul unor concepte-prag interconectate, nu al unei liste prescriptive de deprinderi [2]. *Cadrul de referință privind alfabetizarea informațională în învățământul superior* se află, din 2026, într-un proces de revizuire, un prim proiect fiind supus consultării comunitare, între motive numărându-se emergența inteligenței artificiale generative, însă proiectul păstrează cele șase concepte-prag și integrează inteligența artificială în interiorul lor, tratând-o ca pe o extindere a conceptelor tradiționale de autoritate, cercetare și publicare, nu ca pe o structură nouă [3]. Două dintre aceste concepte sunt direct relevante pentru problema dezinformării, și anume ideea că autoritatea unei surse este construită și dependentă de context și cea că informația se produce printr-un proces și are o valoare. Ele deplasează accentul de la simpla regăsire a informației către interogarea originii, a intenției și a procesului de producere a acesteia, exact tipul de discernământ pe care conținutul generat de inteligența artificială îl solicită astăzi.

Sub presiunea unui mediu informațional în care conținutul mediatic și cel documentar se întrepătrund, cultura informației a fost reunită cu educația media într-un concept integrator, *media and information literacy (MIL)*, numit în documentele de politici din Republica Moldova *alfabetizarea informațională și media (AIM)*. Curriculumul UNESCO de referință definește această competență integrată drept un ansamblu de capacități care permit oamenilor să valorifice avantajele și să reducă la minimum riscurile mediului informațional și comunicațional [19]. Semnificativ pentru tema de față, același document leagă explicit cultura informației și media de probleme emergente precum inteligența artificială și creșterea exponențială a dezinformării [19]. Puntea terminologică este importantă, întrucât ceea ce tradiția biblioteco-economică numește cultura informației și ceea ce cadrul UNESCO și politicile naționale numesc MIL sau AIM desemnează, în esență, același nucleu de competențe (recunoașterea nevoii de informație, accesul, evaluarea critică și utilizarea etică), abordat din perspective instituționale complementare.

Cultura informației nu este doar o competență individuală, ci și o responsabilitate instituțională, iar biblioteca îi este actor central. Curriculumul UNESCO încadrează bibliotecile, arhivele și muzeele printre furnizorii de conținut care deschid oportunități de învățare pe tot parcursul vieții, dar care se confruntă totodată

cu provocări precum dezinformarea și discursul instigator la ură [19, p. V]. Această dublă poziționare, de furnizor de acces și formator de competențe, este proprie mai ales bibliotecii publice, singura instituție de cultură cu acoperire comunitară largă, adresată tuturor categoriilor de vârstă și tuturor mediilor sociale. În modelul internațional, formarea culturii informației este parte integrantă a misiunii bibliotecii, legată nemijlocit de învățarea permanentă și de participarea informată la viața comunității [26]. Din acest cadru conceptual decurge întrebarea practică a modului în care biblioteca publică poate transforma acest mandat în programe și instrumente concrete de reziliență a comunității în fața dezinformării intensificate de inteligența artificială.

Dezinformarea în epoca inteligenței artificiale.

Forme și mecanisme noi

Dezinformarea nu este un fenomen nou, însă inteligența artificială îi modifică amploarea, viteza și verosimilitatea, ridicând provocări inedite pentru cultura informației. Distincția dintre dezinformare și informarea eronată

[12] rămâne reperul de la care pot fi analizate mecanismele prin care inteligența artificială transformă fenomenul. Delimitarea dintre dezinformare, informare eronată și propagandă digitală este sistematizată, în literatura românească de specialitate, de Robert Coravu [16]. Terenul pe care dezinformarea prosperă este descris în literatura recentă drept o „sferă publică iliberală”, în care cetățenii nu mai caută

informație fiabilă pentru a acționa în cunoștință de cauză, ci un discurs care le confirmă apartenența la un grup, cu efectul unei polarizări sporite [9, p. 2]. În acest context, inteligența artificială nu creează dezinformarea, dar îi amplifică decisiv mecanismele.

Prima schimbare majoră este economică și cantitativă. Modelele generative permit producerea de text, imagini, sunet și video sintetice, inclusiv falsuri hiperrealiste de tip deepfake, rapid, ieftin și la scară, coborând drastic pragul de acces la fabricarea manipulării. Consecința nu este doar un volum mai mare de conținut fals, ci și dificultatea de a-l distinge de cel autentic. Cercetarea

Modelele generative permit producerea de text, imagini, sunet și video sintetice, inclusiv falsuri hiperrealiste de tip deepfake, rapid, ieftin și la scară, coborând drastic pragul de acces la fabricarea manipulării. Consecința nu este doar un volum mai mare de conținut fals, ci și dificultatea de a-l distinge de cel autentic.

privind detectarea textului generat de inteligența artificială arată că instrumentele automate pot fi evitate prin reformulare, iar text scris de om poate fi, la rândul lui, semnalat eronat ca artificial [35]. Dovada empirică a acestei confuzii perceptive este ilustrativă. Într-un program pilot desfășurat în context școlar, majoritatea elevilor au perceput drept autentică o imagine generată de inteligența artificială, iar capacitatea lor inițială de a identifica dezinformarea istorică s-a dovedit foarte scăzută [25].

A doua schimbare ține de natura însăși a conținutului generativ. Modelele lingvistice produc enunțuri fluente și plauzibile pe baza unor regularități statistice, dar pot „fabula”, adică genera afirmații false prezentate cu aceeași aparență de autoritate ca și cele corecte. Această tendință, alături de părtinirea algoritmică, este descrisă drept o dublă vulnerabilitate care, în esență, reprezintă o eroare de integritate a informației [20, p. 2]. Riscul specific pentru utilizator este că elocvența algoritmică se poate substitui adevărului, întrucât, pentru cine nu dispune de o cultură a informației solidă, coerența formală a răspunsului mașinii poate fi confundată cu validitatea lui [20, p. 2].

A treia schimbare privește infrastructura de distribuție. Sistemele algoritmice care ordonează și recomandă conținutul pe marile platforme sunt adesea opace, veritabile „cutii negre” [8, p. 190] ale căror mecanisme interne rămân imposibil de examinat, și pot amplifica atât dezinformarea, cât și părtinirile prezente în datele de antrenament, practicile de muncă neetice și rolul abuziv

Riscul specific pentru utilizator este că elocvența algoritmică se poate substitui adevărului, întrucât, pentru cine nu dispune de o cultură a informației solidă, coerența formală a răspunsului mașinii poate fi confundată cu validitatea lui.	al brokerilor de date [8, p. 192]. Aceste sisteme modelează, în mod invizibil, ceea ce ajunge la utilizator, fără ca acesta să conștientizeze criteriile de selecție. Tocmai de aceea, literatura de specialitate argumentează că nici cultura informației, nici competențele digitale clasice nu mai sunt suficiente prin ele însele și că este nevoie de o alfabetizare algoritmică, definită drept capacitatea de a înțelege algoritmi și influența lor, de a le recunoaște utilizarea în sisteme și de a le evalua efectele, poziționând individul ca agent activ, nu ca receptor pasiv al deciziilor algoritmice [33, p. 4].
---	--

Efectul cumulat al acestor mecanisme este o erodare a reperelor clasice de credibilitate. Indiciile pe care se baza evaluarea

tradițională a surselor, precum identitatea autorului, autenticitatea vizuală sau proveniența, își pierd fiabilitatea atunci când conținutul poate fi fabricat convingător și distribuit prin sisteme opace. Răspunsul nu constă în abandonarea culturii informației, ci în extinderea ei, întrucât competențele emergente, precum alfabetizarea algoritmică și evaluarea rezultatelor generate de inteligența artificială, devin utile doar dacă rămân ancorate în nucleul epistemic al culturii informației, respectiv în deprinderea de a pune întrebări, de a localiza, evalua și sintetiza informația [20; 33]. Un semnal încurajator oferă rezultatele studiului *Fake news and information literacy: The case of the "Secret School" in an educational context*, care arată că, după o scurtă intervenție ghidată de bibliotecar, elevii au demonstrat o conștientizare vizibil mai bună a tacticilor de dezinformare și o abordare mai critică a surselor [25].

Provocări pentru evaluarea informației

Mecanismele prin care inteligența artificială amplifică dezinformarea pun sub presiune însuși nucleul practic al culturii informației, și anume evaluarea credibilității unei surse. Criteriile consacrate rămân valide ca principiu, dar aplicarea lor devine mai dificilă, iar soluțiile tehnologice propuse pentru a le sprijini au limite pe care utilizatorul trebuie să le înțeleagă.

Modelele consacrate de cultura informației au structurat evaluarea în jurul unor criterii precum autoritatea, actualitatea, obiectivitatea și acoperirea, iar cadrul ACRL a reformulat una dintre aceste idei sub forma conceptului potrivit căruia autoritatea este construită și dependentă de context [2; 3]. În lucrarea *Evaluarea informațiilor din mediul online: nu crede și cercetează*, calitatea informației se delimitează pe mai multe dimensiuni, precum relevanța, credibilitatea, fiabilitatea și încrederea, a căror apreciere revine utilizatorului, iar procesul de evaluare are, prin însăși natura lui, limite ce țin de evaluator, de context și de tipul informației [16]. Problema epocii generative este că mai mulți dintre indicii pe care se sprijineau aceste criterii pot fi fabricate convingător, precum identitatea unui autor, autenticitatea unei fotografii sau chiar aparența unei surse instituționale. Când conținutul poate fi produs sintetic și distribuit prin sisteme algoritmice opace, verificarea bazată doar pe aparența sursei nu mai oferă garanții. Se impune, prin urmare, o deplasare de la evaluarea aparenței către interogarea provenienței și a procesului de producere a informației.

Un răspuns instituțional și tehnologic la această criză a reperelor este etichetarea și marcarea conținutului generat de inteligența artificială. La nivel european, Regulamentul (UE) 2024/1689 impune, prin articolul 50, obligații de transparență care includ marcarea conținutului sintetic într-un format prelucrabil automat și divulgarea deepfake-urilor și a textelor de interes public generate de inteligența artificială [31], iar Comisia Europeană a facilitat un cod de practici care promovează o abordare pe mai multe straturi, bazată pe metadate de proveniență, filigranare imperceptibilă și înregistrarea generării [13]. În cadrul aceluiasi cod, Uniunea Europeană a pus la dispoziție un set oficial de pictograme pentru marcarea vizibilă a conținutului generat sau modificat cu inteligența artificială, a căror utilizare este însă opțională și nu atestă, prin ea însăși, conformitatea [14]. În paralel, standarde de proveniență precum C2PA [11] înregistrează istoricul unei resurse.

Pentru cultura informației este esențial ce anume garantează și ce nu garantează aceste mecanisme. Proveniența certifică istoricul unui fișier, nu veridicitatea lui, întrucât o acreditare validă atestă că o afirmație a fost făcută și semnată, nu că este adevărată, iar documentația standardului precizează explicit că nu emite judecăți privind „adevărul” datelor și nu constituie un remediu universal împotriva dezinformării, ci un instrument complementar culturii informației și verificării faptelor [11]. Analiza independentă de securitate a standardului confirmă distincția, arătând că proveniența descrie istoricul, nu autenticitatea, iar bazarea prematură pe astfel de semnale poate întări o încredere nemeritată [18]. La aceasta se adaugă două fragilități practice. Absența unei etichete nu dovedește nimic, întrucât marcarea este adesea voluntară, iar metadatele se pot pierde la redistribuire. În plus, semnalele pot fi eliminate sau evitate. Eticheta este, așadar, un ajutor real, dar parțial, necesar, însă insuficient pentru a stabili încrederea.

Limita cea mai relevantă pentru formarea utilizatorului nu este tehnică, ci cognitivă. Dacă eticheta este citită ca o „ștampilă de adevăr”, ea poate produce o falsă siguranță. Cercetarea experimentală privind avertismentele aplicate știrilor false a documentat un efect de adevăr implicit (*implied truth effect*) [30, p. 4945], potrivit căruia atașarea de avertismente doar unei părți a conținutului fals determină ca informațiile neetichetate să fie percepute drept validate și, prin urmare, mai credibile [30]. Transpus la etichetarea

conținutului generat de inteligența artificială, mecanismul sugerează un paradox, întrucât tocmai generalizarea marcării, inclusiv adoptarea unei pictograme oficiale la nivelul Uniunii Europene, poate spori încrederea nejustificată în conținutul care, din diverse motive, rămâne neetichetat. Automatizarea semnalului de credibilitate nu înlocuiește, deci, discernământul, ci îl solicită într-o formă nouă.

Din aceste provocări decurge o redefinire a competenței de evaluare. Ea nu mai poate consta doar în verificarea sursei, ci trebuie să includă interpretarea critică a etichetei și a provenienței, respectiv capacitatea de a ști ce garantează un indiciu de proveniență și ce nu, de a nu confunda absența etichetei cu autenticitatea și de a corela semnalul automat cu celelalte criterii de credibilitate. Această competență se adaugă nucleului culturii informației, fără a-l înlocui, întrucât alfabetizarea algoritmică și evaluarea rezultatelor generate de inteligența artificială devin utile doar ancorate în deprinderea de a pune întrebări, a localiza, evalua și sintetiza informația [20; 33].

Rolul bibliotecii publice. De la acces – la discernământ

Provocările generate de inteligența artificială redefinesc competența de evaluare și, implicit, misiunea instituției chemate să o cultive la scara comunității. Biblioteca publică trece astfel de la rolul istoric de asigurare a accesului la informație către un rol complementar, acela de a forma capacitatea de a discerne calitatea informației într-un mediu saturat de conținut generat de algoritmi.

Percepția tradițională a bibliotecii ca depozit de cărți nu mai cuprinde funcțiile pe care mediul informațional actual le solicită. Literatura recentă reconfigurează biblioteca publică drept actor-cheie în combaterea dezinformării și în consolidarea rezilienței comunitare [37], respectiv drept promotor al „igienii informaționale”, o abordare integrată care reunește cultura informației, conștientizarea riscurilor de securitate și reziliența digitală, pentru a permite cetățenilor să navigheze cu mai multă încredere și discernământ un ecosistem informațional marcat de inteligența artificială [17, p. 91]. În această perspectivă, biblioteca funcționează mai puțin ca furnizor de documente și mai mult ca spațiu de învățare și de exercițiu al gândirii critice.

Biblioteca publică ocupă o poziție instituțională pe care puține alte structuri o dețin, definită de acces liber și echitabil, acoperire

comunitară largă și adresabilitate către toate categoriile de vârstă și toate mediile sociale. Manifestul IFLA-UNESCO privind biblioteca publică o descrie drept o forță vie pentru educație, cultură, incluziune și informație și un agent esențial al dezvoltării durabile [24]. Tocmai această combinație de gratuitate, proximitate și misiune de incluziune face din biblioteca publică locul cel mai potrivit pentru o cultură a informației și media concepută pe tot parcursul vieții și adresată tuturor, iar din bibliotecar – profesionistul cel mai indicat să o transmită comunității sale [9]. Relevanța este cu atât mai mare pentru grupurile vulnerabile, precum persoanele vârstnice, comunitățile din mediul rural sau categoriile cu acces digital limitat, pentru care biblioteca poate fi singurul punct instituțional de sprijin în dezvoltarea acestor competențe.

Rolul bibliotecii publice în cultura informației se poate articula pe trei funcții complementare. Prima este medierea, prin care biblioteca rămâne o sursă de informație de încredere și un reper de credibilitate într-un mediu în care astfel de repere degradează. A doua este formarea, întrucât, prin serviciile de referință și prin programe educaționale și de formare dedicate, biblioteca dezvoltă competențele de evaluare a informației, extinse acum cu dimensiunile noi ale alfabetizării algoritmice și ale interpretării critice a conținutului generat de inteligența artificială [33]. A treia este echitatea de acces, deoarece, prin misiunea sa de incluziune, biblioteca contribuie la reducerea decalajului nu doar în accesul la informație, ci și în accesul la competențele necesare pentru a o folosi în mod critic. Aceste trei funcții transformă un mandat abstract într-o contribuție concretă la reziliența comunității.

Recunoașterea acestui rol nu echivalează, însă, cu exercitarea lui deplină. Cercetarea empirică semnalează un decalaj consecvent între importanța atribuită temei și acțiunile efective. Un studiu asupra bibliotecarilor publici din Portugalia a constatat o bună cunoaștere a subiectului, dar acțiuni încă incipiente de combatere a dezinformării, de unde nevoia presantă de formare ținută și de resurse pedagogice [36]. Un sondaj pe 110 bibliotecari din Spania a arătat, în aceeași direcție, că 64,5% de bibliotecari nu urmaseră o formare specifică în cultura informației și media, iar peste jumătate nu organizaseră nicio activitate de acest fel pentru comunitatea lor, în pofida faptului că trei sferturi cunoșteau instrumente de verificare a faptelor [9, p. 9]. Concluzia practică este limpede, întrucât potențialul bibliotecii publice se realizează doar

cu investiție susținută în formarea bibliotecarilor și în dezvoltarea de resurse adecvate.

Practici și instrumente pentru biblioteca publică

Rolul bibliotecii publice se traduce în practică printr-un set de intervenții concrete, adaptate misiunii și publicului ei. Ele pot fi grupate în cinci direcții, și anume programe de formare pe categorii de public, metode și instrumente de evaluare, formarea bibliotecarilor, parteneriate comunitare și utilizarea responsabilă a inteligenței artificiale în serviciile proprii.

Prima direcție privește conceperea unor programe de cultură a informației și media pe tot parcursul vieții, diferențiate în funcție de public. Poziția bibliotecii publice ca spațiu de învățare în afara educației formale o recomandă drept locul cel mai potrivit pentru o astfel de formare, adresată tuturor cetățenilor și pe termen lung [9]. Diferențierea este esențială. Copiii și adolescenții au nevoie de deprinderi de bază în evaluarea surselor și recunoașterea conținutului manipulat, adulții activi – de competențe aplicate în contexte civice și profesionale, iar persoanele vârstnice și grupurile cu acces digital limitat – de programe specifice, fiind printre categoriile cele mai vulnerabile la dezinformarea generată de inteligența artificială. Un program pilot desfășurat în context educațional, realizat de Konstantinos Kyprianos și colegii, ilustrează eficacitatea acestei abordări, întrucât, după o intervenție structurată, participanții au demonstrat o conștientizare vizibil mai bună a tacticilor de dezinformare și o atitudine mai critică față de surse [25].

A doua direcție privește dotarea utilizatorilor cu metode practice, ușor de aplicat. Modelele operaționale de verificare oferă un cadru accesibil pentru publicul larg. Modelul SIFT, care presupune oprirea (Stop), investigarea sursei (Investigate the source), căutarea unor relații mai bune (Find better coverage) și urmărirea afirmațiilor până la origine (Trace claims), a fost aplicat cu succes în programe de cultura informației conduse de bibliotecari [25]. Alături de acesta, practicile de verificare a surselor și de verificare inversă a imaginilor, precum și resurse consacrate de tipul infograficului IFLA *How to Spot Fake News (Cum să ochești o știre falsă?)* [23], oferă instrumente concrete pe care biblioteca le poate integra în activitățile sale [20]. Un ghid practic în limba română pentru semnalele de avertizare, evaluarea conținutului și a sursei și coroborarea în mai multe surse oferă Robert Coravu

în lucrarea *Evaluarea informațiilor din mediul online: nu crede și cercetează* [16], care dedică un capitol distinct rolului bibliotecilor în evaluarea informațiilor. La aceste metode clasice se adaugă, în epoca generativă, competențe noi, respectiv evaluarea critică a rezultatelor generate de inteligența artificială, inclusiv recunoașterea „halucinațiilor” și a părtinirii, și interpretarea corectă a etichetelor și a indiciilor de proveniență [20; 33].

A treia direcție condiționează reușita tuturor celorlalte. Bibliotecarul nu poate forma competențe pe care nu le stăpânește el însuși, iar cercetarea empirică arată constant un decalaj la acest nivel. Studiul asupra bibliotecarilor portughezi a evidențiat o bună cunoaștere a temei, dar acțiuni încă incipiente și o nevoie presantă de formare ținută și resurse pedagogice [36], iar sondajul pe 110 bibliotecari din Spania a arătat că majoritatea nu urmaseră o formare specifică în cultura informației și media [9]. Aceeași lipsă de pregătire specifică în tehnologiile inteligenței artificiale, în pofida unei bune competențe digitale generale, a fost constatată și în cazul adoptării acestor tehnologii în biblioteci [29]. Formarea continuă a bibliotecarilor, atât în metodele de cultura informației, cât și în înțelegerea mecanismelor inteligenței artificiale, devine, prin urmare, prioritatea de care depinde întregul demers.

A patra direcție pornește de la constatarea că biblioteca nu poate acționa singură. Combaterea dezinformării presupune colaborarea cu ceilalți actori-cheie ai culturii informației și media, precum educatorii, jurnaliștii, organizațiile de verificare a faptelor și familiile [9]. Parteneriatele cu școli, cu organizații civice și cu structuri specializate în educație media permit bibliotecii publice să își multiplice impactul și să integreze în programele proprii resurse și expertiză pe care nu le poate dezvolta izolat. Astfel de colaborări transformă biblioteca într-un nod al unei rețele comunitare de reziliență, nu într-un furnizor izolat de servicii.

A cincea direcție privește biblioteca însăși ca utilizator de inteligență artificială. Aceste tehnologii sunt tot mai prezente în serviciile de bibliotecă, de la servicii pentru utilizatori și gestiunea resurselor până la digitizare și recunoașterea optică a caracterelor, însă adoptarea lor ridică provocări de maturitate tehnică, echitate regională, formare a personalului și guvernanta etică [38]. Experiența adoptării arată că, în absența unor strategii clare, inteligența artificială rămâne subutilizată și lipsită de un cadru de responsabilitate [29]. Din perspectiva profesiei, biblioteca poate

contribui, prin expertiza sa în protecția datelor și în etica informației, la o utilizare a inteligenței artificiale transparentă, de încredere și echitabilă [8]. Exercițiul propriu al acestei responsabilități conferă bibliotecii legitimitatea de a forma, la rândul ei, un public capabil să folosească inteligența artificială în mod critic.

Contextul Republicii Moldova

În Republica Moldova, această problematică capătă o relevanță imediată de politică publică, întrucât cadrul strategic național recunoaște deja alfabetizarea informațională și media drept prioritate și atribuie culturii un rol de apărare civică, fără a fi însă articulat încă la nivelul competențelor specifice pe care le impune conținutul generat de inteligența artificială.

Reperul principal este *Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu 2025-2035*, aprobată de Guvern la 24 septembrie 2025 prin Hotărârea Guvernului nr. 623/2025 și elaborată de Ministerul Culturii în parteneriat cu Biroul Regional UNESCO și cu sprijinul Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova [21]. Documentul răspunde angajamentelor asumate în procesul de integrare europeană și este structurat pe cinci obiective majore, între care participarea largă și incluzivă la viața culturală, prin modernizarea și digitalizarea infrastructurii culturale. Pentru tema de față, esențială este dimensiunea de educație media, întrucât Strategia prevede promovarea alfabetizării digitale pentru persoanele din mediul rural și urban, inclusiv vârstnici și grupuri vulnerabile, și stabilește o legătură între alfabetizarea media și securitatea informațională, privind cultura drept o formă de apărare civică prin care cetățenii pot recunoaște mecanismele de manipulare și narațiunile ostile.

Strategia este dublată de un plan interministerial dedicat, *Planul de acțiuni privind alfabetizarea informațională și media 2024-2026*, aprobat prin ordin comun al Ministerului Educației și Cercetării și al Ministerului Culturii [28], și urmează să fie operaționalizată printr-un *Program de implementare pentru anii 2026-2030*. Elaborarea acestui Program a fost inițiată în noiembrie 2025, cu scopul de a asigura implementarea coerentă a Strategiei aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 623/2025. La moment, Programul se află în etapa de proiect, aflată în consultare publică [27]. În august 2026, Ministerul Culturii a reconfirmat că alfabetizarea informațională și media rămâne o prioritate a noului

Executiv și că sprijinul financiar pentru astfel de inițiative va fi asigurat prin mecanisme dedicate, între care Fondul de subvenționare a mass-mediei, concursurile de finanțare a proiectelor culturale și Programul Național „Acces la cultură” [34].

În acest context, biblioteca publică ocupă un rol central în dezvoltarea competențelor informaționale și media la nivelul comunității, fiind instituția culturală cu cea mai extinsă prezență teritorială și cu capacitatea de a se adresa tuturor categoriilor de public vizate de Strategie, inclusiv populației din mediul rural, persoanelor vârstnice și grupurilor vulnerabile. Această poziție este recunoscută explicit de autorități, Ministerul Culturii atribuind bibliotecilor un rol esențial în promovarea alfabetizării informaționale, media și digitale, prin programe și activități destinate tuturor categoriilor de vârstă, de la copii la persoane vârstnice, orientate spre identificarea informațiilor credibile, înțelegerea mecanismelor de dezinformare și utilizarea responsabilă a tehnologiilor digitale [34]. Rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” ilustrează direct această poziție pentru spațiul chișinăuian, fiind cadrul în care direcțiile strategice naționale se pot traduce în programe concrete pentru comunitate; instituția a declarat, de altfel, anul 2025 drept an al accelerării transformării digitale [5], iar oferta centrului său de formare continuă a bibliotecarilor include instruirii privind utilizarea instrumentelor de inteligență artificială în activitatea de bibliotecă [6]. Preocuparea instituției pentru consolidarea rolului bibliotecarilor în orientarea critică și responsabilă a utilizatorilor în spațiul informațional este ilustrată, între altele, prin participarea bibliotecarilor din rețeaua municipală, inclusiv din filialele suburbane, la activități de formare în domeniul educației media, un exemplu fiind atelierul axat pe verificarea informațiilor, identificarea știrilor false și recunoașterea formelor de dezinformare și manipulare [10].

Un exemplu concret ilustrează modul în care aceste direcții se transpun în practica de bibliotecă. Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” include, printre serviciile sale de educație digitală și mediatică pentru formarea culturii informației, programul *Fii informat, fii protejat!*, adresat copiilor și adolescenților, prin care aceștia își dezvoltă gândirea critică, deprinderile de verificare a surselor și comportamentul responsabil în mediul online [7]. Prin Centrul său de formare, biblioteca diseminează metodologia acestui program și competențe de utilizare a inteligenței artificiale

în serviciile de bibliotecă către personalul din bibliotecile publice și școlare care servesc copii, contribuind la extinderea capacității rețelei naționale.

Cadrul național existent tratează dezinformarea și alfabetizarea media în termeni generali. Documentele de politici și programele de educație media urmăresc dezvoltarea capacității de identificare a informațiilor credibile, înțelegerea mecanismelor de dezinformare și utilizarea responsabilă a tehnologiilor digitale, însă nu tematizează încă dimensiunea specifică a etichetării, a marcării și a interpretării critice a conținutului generat de inteligența artificială. Se conturează astfel o lacună specifică, determinată nu de absența preocupării pentru dezinformare, ci de insuficienta definire și dezvoltare a unei competențe distincte în cadrul acesteia. O asemenea delimitare este importantă,

deoarece capacitatea de a recunoaște și interpreta indiciile privind proveniența conținutului nu înlocuiește educația media, ci o extinde cu o dimensiune nouă, necesară în contextul proliferării conținutului sintetic.

Traectoria de aliniere europeană oferă direcția previzibilă de evoluție a cadrului normativ. Republica Moldova se află pe un parcurs de integrare europeană, iar Strategia națională pentru cultură și patrimoniu se fundamentează, între altele, pe acquis-ul comunitar. În acest orizont, obligațiile de transparență ale Regulamentului (UE)

2024/1689 (art. 50) [31], care impun marcarea conținutului generat de inteligența artificială și divulgarea deepfake-urilor, constituie un reper spre care legislația autohtonă urmează să se apropie. Alinierea normativă nu este însă o condiție prealabilă a competenței, ci doar cadrul ei formal. Mecanismele de etichetare și indiciile de proveniență ajung deja la utilizatorul din Republica Moldova prin conținutul care circulă pe platformele internaționale, independent de existența unei obligații legale interne, astfel încât nevoia de a le interpreta corect este actuală, nu viitoare.

Într-un asemenea context, biblioteca publică poate acționa acum, fără a aștepta transpunerea unei obligații legale. Ea poate

Cadrul național existent tratează dezinformarea și alfabetizarea media în termeni generali. Documentele de politici și programele de educație media urmăresc dezvoltarea capacității de identificare a informațiilor credibile, înțelegerea mecanismelor de dezinformare și utilizarea responsabilă a tehnologiilor digitale, însă nu tematizează încă dimensiunea specifică a etichetării, a marcării și a interpretării critice a conținutului generat de inteligența artificială.

adăuga la programele sale de cultura informației competența de a citi critic etichetele și indiciile de proveniență, respectiv de a înțelege ce garantează și ce nu garantează un semnal de proveniență, de a nu confunda absența etichetei cu autenticitatea și de a corela indicele automat cu celelalte criterii de evaluare. Această competență se ancorează firesc în mandatul de alfabetizare informațională și media deja recunoscut de stat și în rolul atribuit bibliotecilor prin cadrul strategic național. Asumând-o din timp, biblioteca publică nu doar acoperă un gol punctual, ci anticipează direcția de aliniere europeană, poziționându-se ca actor proactiv, nu ca structură care reacționează tardiv la o cerință normativă.

Amploarea nevoii este confirmată de datele empirice. Un studiu al Consiliului Europei privind gradul de alfabetizare media în Republica Moldova, realizat pe un eșantion reprezentativ național, arată că, deși 96% dintre respondenți consideră importantă distingerea falsurilor, doar 4% au participat sau cunosc pe cineva care a participat la un curs de educație media, iar 36% nu întreprind niciun pas pentru a verifica informațiile pe care le întâlnesc; totodată, 72% ar susține introducerea unui curs opțional de educație media în școli [15]. Literatura academică din Republica Moldova încadrează, la rândul ei, educația media printre competențele-cheie de pe agenda de priorități a statului, în contextul mai larg al transformării digitale [22]. Aceste date confirmă deopotrivă deficitul de competențe și deschiderea publicului față de programe de formare, pe care biblioteca publică le poate oferi.

Realizarea acestui potențial depinde de depășirea unor obstacole documentate atât în literatura de specialitate, cât și în evaluările cadrului național, între care coordonarea interinstituțională încă insuficientă, nevoia de formare specifică a bibliotecarilor, finanțarea sustenabilă și decalajul digital dintre mediul urban și cel rural. Aceste provocări nu sunt specifice Republicii Moldova, fiind constatate empiric și în alte contexte europene [6], dar în cazul unei rețele de biblioteci publice cu resurse limitate ele devin condiția critică de care depinde trecerea de la mandatul de politică la practica efectivă.

Concluzii

Inteligența artificială a inaugurat o etapă nouă a complexității informaționale, în care riscurile dezinformării sunt amplificate de viteza, verosimilitatea și scara conținutului generat algoritmic.

Analiza a arătat că mecanismele prin care inteligența artificială modifică dezinformarea, respectiv producerea de conținut sintetic, tendința modelelor de a genera informații false și medierea algoritmică opacă, erodează tocmai reperele clasice de credibilitate pe care se sprijinea evaluarea informației. Răspunsul la această provocare nu constă în abandonarea culturii informației, ci în extinderea ei, întrucât competențele emergente, de la alfabetizarea algoritmică la interpretarea critică a rezultatelor generate de inteligența artificială, devin utile doar ancorate în nucleul ei epistemic, respectiv în deprinderea de a pune întrebări, de a localiza, evalua și sintetiza informația.

Studiul a evidențiat, totodată, limitele soluțiilor pur tehnologice. Etichetarea și marcarea conținutului generat de inteligența artificială sunt necesare, dar insuficiente pentru a stabili încrederea, întrucât eticheta certifică istoricul unei resurse, nu veridicitatea ei, iar citită ca o „ștampilă de adevăr” poate produce chiar o falsă siguranță. Aici se conturează contribuția specifică a bibliotecii publice și a culturii informației, care nu constă în respingerea acestor mecanisme, ci în formarea capacității de a le interpreta corect.

Din această perspectivă, biblioteca publică se afirmă drept actor-cheie al rezilienței comunitare, prin trecerea de la asigurarea accesului la formarea discernământului, articulată pe trei funcții complementare, și anume medierea, formarea și echitatea de acces.

În Republica Moldova, acest rol nu trebuie construit de la zero, ci exercitat în interiorul unui mandat de politică deja asumat, în condițiile în care cadrul strategic național recunoaște alfabetizarea informațională și media drept prioritate și tratează cultura ca formă de apărare civică. Golul pe care articolul îl semnalează este unul punctual, în sensul că dimensiunea specifică a interpretării critice a conținutului generat de inteligența artificială nu este încă tematizată, iar biblioteca publică îl poate

Biblioteca publică se afirmă drept actor-cheie al rezilienței comunitare, prin trecerea de la asigurarea accesului la formarea discernământului, articulată pe trei funcții complementare, și anume medierea, formarea și echitatea de acces. În Republica Moldova, acest rol nu trebuie construit de la zero, ci exercitat în interiorul unui mandat de politică deja asumat, în condițiile în care cadrul strategic național recunoaște alfabetizarea informațională și media drept prioritate și tratează cultura ca formă de apărare civică.

acoperi acum, fără a aștepta o obligație legală, adăugând această competență la programele sale de cultură a informației.

Realizarea acestui potențial rămâne, însă, condiționată. Cercetarea empirică semnaleză un decalaj consecvent între rolul recunoscut al bibliotecii și practica efectivă, generat de formarea insuficientă a bibliotecarilor, de resursele limitate și de coordonarea interinstituțională incipientă. Depășirea acestor obstacole presupune investiție susținută în formarea continuă a personalului, dezvoltarea de resurse pedagogice adecvate și colaborarea cu ceilalți actori ai educației media. Ca direcție ulterioară de cercetare, o investigație empirică asupra nivelului de pregătire și a practicilor bibliotecarilor din Republica Moldova ar oferi temeiul necesar pentru transformarea acestui mandat de politică într-un program coerent de reziliență informațională la nivelul comunității.

Referințe bibliografice

1. AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION (ALA). *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*. Chicago: ALA, 1989. Online. ALA. Disponibil: <https://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential> [accesat 2026-08-13].
2. ASSOCIATION OF COLLEGE AND RESEARCH LIBRARIES (ACRL). *Framework for Information Literacy for Higher Education*. Chicago: ALA, 2016. Online. ALA. Disponibil: <https://www.ala.org/acrl/standards/ilframework> [accesat 2026-08-13].
3. ASSOCIATION OF COLLEGE AND RESEARCH LIBRARIES (ACRL). *ACRL Framework for Information Literacy for Higher Education: 2026 Revision*. First Revision Draft. Online [2026-04-10]. ACRL. Disponibil: <https://acrl.ala.org/acrlinsider/acrl-framework-for-information-literacy-for-higher-education-draft-release/> [accesat 2026-08-13].
4. BENNETT, W. L. and KNEUER, M. Communication and democratic erosion: The rise of illiberal public spheres. *European Journal of Communication*. 2024, vol. 39, no. 2, pp. 177-196. eISSN 1460-3705. <https://doi.org/10.1177/02673231231217378>
5. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”. *Raport de activitate 2025*. Chișinău: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, 2026. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/handle/123456789/618> [accesat 2026-08-13].
6. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”. *Oferta educațională, trimestrul I, anul 2026*. Online. Centrul de Formare Continuă pentru Bibliotecari „Campusul Competențelor”, 2026. Disponibil: <https://cneihasdeu.wordpress.com/oferta-educationala-2/> [accesat 2026-08-13].

7. BIBLIOTECA NAȚIONALĂ PENTRU COPII „ION CREANGĂ”. *Planul de activitate 2025* (aprobat prin Ordinul directorului general nr. 8 din 14 februarie 2025). Online. Chișinău: BNC „Ion Creangă”, 2025. Disponibil: https://www.bncreanga.md/x_upload/file/2025_03/Plan_de_activitate_2025_BNC_Ion_Creanga.pdf [accesat 2026-08-13].
8. BRADLEY, F. Representation of Libraries in Artificial Intelligence Regulations and Implications for Ethics and Practice. *Journal of the Australian Library and Information Association*. 2022, vol. 71, no. 3, pp. 189-200. ISSN 2475-0166. <https://doi.org/10.1080/24750158.2022.2101911>
9. CARRILLO, N.; MONTAGUT, M. and GELADO MARCOS, R. Digital Resilience to Disinformation: From Libraries to Citizens. *Media and Communication*. 2026, vol. 14, art. 11404. ISSN 2183-2439. <https://doi.org/10.17645/mac.11404>
10. 25 de bibliotecari și bibliotecare și-au îmbunătățit competențele de gândire critică pentru a face față mai bine provocărilor din domeniul media. Online [2024-09-30]. Centrul pentru jurnalism independent. Disponibil: <https://cji.md/25-de-bibliotecari-si-bibliotecare-si-au-imbunatatit-competentele-de-gandire-critica-pentru-a-face-fata-mai-bine-provocarilor-din-domeniul-media/> [accesat 2026-08-13].
11. COALITION FOR CONTENT PROVENANCE AND AUTHENTICITY (C2PA). *C2PA Specifications: Content Credentials Explainer*. Online. Version 2.4. (2026). Coalition for Content Provenance and Authenticity. Disponibil: <https://spec.c2pa.org/specifications/specifications/2.4/explainer/Explainer.html> [accesat 2026-08-13].
12. COMISIA EUROPEANĂ. *Combaterea dezinformării online: o abordare europeană*. COM(2018) 236 final, 26 aprilie 2018. Online. EUR-Lex. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52018DC0236> [accesat 2026-08-13].
13. COMISIA EUROPEANĂ. *Codul de bune practici privind transparența conținutului generat de IA*. Online [2026-07-31]. Comisia Europeană. Disponibil: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-ai-generated-content> [accesat 2026-08-13].
14. COMISIA EUROPEANĂ. *Icoane UE pentru etichetarea conținutului generat de IA*. Online [2026-08-10]. Comisia Europeană. Disponibil: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/policies/eu-icons-labelling-ai-generated-content> [accesat 2026-08-13].
15. CONSILIUL EUROPEI. *Evaluarea gradului de alfabetizare media în Republica Moldova*. Online. Strasbourg: Consiliul Europei, 2025. Disponibil: <https://rm.coe.int/brosura-a4-evaluarea-gradului-de-alfabetizare-media-in-rm-final-020925/488028306a> [accesat 2026-08-13].

16. CORAVU, R. *Evaluarea informațiilor din mediul online: nu crede și cercetează*. București: Editura Universității din București, 2021. ISBN 978-606-16-1273-4.
17. DOMBROVSKÁ, M. Information Hygiene: a Challenge and an Opportunity for Libraries and Librarians. *Canadian Journal of Information and Library Science*. 2026, vol. 49, no. 1, pp. 90-98. ISSN 1920-7239. <https://doi.org/10.5206/cjils-rcsib.v49i1.23142>
18. GOLASZEWSKI, E., KRAWETZ, N., SHERMAN, A. T., ZIEGLAR, E., MATUKUMALLI, S. K., et al. *Verifying Provenance of Digital Media: Why the C2PA Specifications Fall Short*. Online [2026-04-27]. arXiv. Disponibil: <https://arxiv.org/abs/2604.24890> [accesat 2026-08-13].
19. GRIZZLE, A.; WILSON, C.; TUAZON, R.; CHEUNG, C. K.; LAU, J. et al. *Media and Information Literate Citizens: Think Critically, Click Wisely!* Paris: UNESCO, 2021. ISBN 978-92-3-100448-3. Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377068> [accesat 2026-08-13].
20. HOSSAIN, Z. Information literacy as the missing core of AI literacy: the evolving role of librarians. *Library Hi Tech News*. 2026, vol. ahead-of-print, pp. 1-3. eISSN 2054-1678. <https://doi.org/10.1108/LHTN-12-2025-0220>
21. Hotărârea Guvernului nr. 623/2025 cu privire la aprobarea Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu 2025-2035. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 529-531 (2025), art. 682. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151214&lang=ro [accesat 2026-08-13].
22. IAȚCO, Mariana. Nivelul de alfabetizare media în rândul tinerilor din Republica Moldova. In: *Modernizarea guvernării din Republica Moldova: aspecte teoretico-aplicative*, Ed. 1, 27 mai 2022, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2023, pp. 54-67. ISBN 978-9975-62-500-5. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/175345 [accesat 2026-08-13].
23. INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND INSTITUTIONS (IFLA). *Cum să ochești o știre falsă?* [Infografic]. Online [traducere în română 2021]. IFLA, 2017. Disponibil: <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/29981e73-524e-4c1f-a831-1037aaca621/content> [accesat 2026-08-13].
24. INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATIONS AND INSTITUTIONS (IFLA) and UNESCO. *IFLA-UNESCO Public Library Manifesto 2022*. IFLA; UNESCO, 2022. Disponibil: <https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/2006> [accesat 2026-08-13].
25. KYPRIANOS, K.; KLADA, S.; KATSIRA, G.; KOULOURIS, A.; PAGANI, E. and KORGIALA, E. Fake news and information literacy: The case of the “Secret School” in an educational context.

- Journal of Librarianship and Information Science*. 2025, First published online September 29. eISSN 17416477. <https://doi.org/10.1177/09610006251369123>
26. LAU, J. *Linii directoare privind cultura informației și instruirea de-a lungul întregii vieți* (traducere în limba română). Chișinău: GUNIVAS, 2010. Disponibil: <https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/441> [accesat 2026-08-13].
 27. MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA. *Proiectul hotărârii de guvern cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035*. Online [2026-03-17]. Platforma de Participare. Disponibil: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-hotararii-de-guvern-cu-privire-la-aprobarea-programului-de-implementare-pentru-anii-2026/15467> [accesat 2026-08-13].
 28. MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA. *Planul de acțiuni privind alfabetizarea informațională și media pentru anii 2024-2026* (aprobat prin ordin comun al Ministerului Educației și Cercetării și Ministerului Culturii, 17 mai 2024). Online [2024-10-28]. Ministerul Culturii. Disponibil: <https://mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/ord-mec-mc-701-174-2024.pdf> [accesat 2026-08-13].
 29. MOLAUDZI, A. I. and NGULUBE, P. Use of artificial intelligence innovations in public academic libraries. *IFLA Journal*. 2025, vol. 51, no. 3, pp. 660-670. eISSN 1745-2651. <https://doi.org/10.1177/03400352241301780>
 30. PENNYCOOK, G.; BEAR, A.; COLLINS, E. T. and RAND, D. G. The Implied Truth Effect: Attaching Warnings to a Subset of Fake News Headlines Increases Perceived Accuracy of Headlines Without Warnings. *Management Science*. 2020, vol. 66, no. 11, pp. 4944-4957. eISSN 1526-5501. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2019.3478>
 31. Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială. *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*. 2024/1689, art. 50. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401689 [accesat 2026-08-13].
 32. REPANOVICI, A. *Ghid de cultura informației*. Online. București: Editura ABR, 2012. ISBN 978-973-85962-9-0. Disponibil: <https://abr-ro.ro/ro/resurse/ghiduri-lucrari-/0/ghid-de-cultura-informatiei> [accesat 2026-08-13].
 33. RIDLEY, M. and PAWLICK-POTTS, D. Algorithmic Literacy and the Role for Libraries. *Information Technology and Libraries*. 2021, vol. 40, no. 2, pp. 1-15. ISSN 0730-9295. <https://doi.org/10.6017/ital.v40i2.12963>

34. ROBU, E. *Alfabetizarea digitală și media rămâne printre priorități și pentru noul Guvern. Ministerul Culturii mizează pe finanțări, proiecte și rețeaua de biblioteci*. Online [2026-08-10]. Mediacritica. Disponibil: <https://mediacritica.md/alfabetizarea-digitala-si-media-ramane-printre-prioritati-si-pentru-noul-guvern-ministerul-culturii-mizeaza-pe-finantari-proiecte-si-reteaua-de-biblioteci/> [accesat 2026-08-13].
35. SADASIVAN, V. S.; KUMAR, A.; BALASUBRAMANIAN, S.; WANG, W. and FEIZI, S. *Can AI-Generated Text be Reliably Detected?* Version 4. Online [2025-01-17]. arXiv. Disponibil: <https://arxiv.org/abs/2303.11156> [accesat 2026-08-13].
36. SANCHES, T.; LOPES, C. and ANTUNES, M. da L. Public Libraries Fighting Disinformation: An Analysis of Knowledge, Resources, and Actions of Portuguese Librarians. In: S. KURBANOĞLU et al. (ed.). *Information Experience and Information Literacy. ECIL 2023*. CCIS, vol. 2043. Cham: Springer, 2024, pp. 150-160. eISBN 978-3-031-52998-6. https://doi.org/10.1007/978-3-031-52998-6_13
37. VINTILĂ, D. Public Libraries – Key Actors in Fighting Misinformation in the Future Digital Society. *Culture. Society. Economy. Politics*. 2024, vol. 4, no. 1, pp. 24-31. eISSN 2810-2010. <https://doi.org/10.2478/csep-2024-0003>
38. ZHANG, P.; TANG, Z.; JIN, F.; SONG, Y. and WANG, Y. AI in public libraries: a systematic review of global literature and an analysis of local practices in China. *The Electronic Library*. 2026, vol. 44, no. 1, pp. 182-203. eISSN 1758-616X. <https://doi.org/10.1108/EL-06-2025-0239>

Notă biografică

Nelly ȚURCAN este doctor habilitat, profesor universitar la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării. Domeniile sale de cercetare includ știința informării și biblioteconomia, comunicarea științifică, știința deschisă și politicile în domeniul accesului deschis. Este autoare a numeroase studii de specialitate, membră a colegiilor redacționale ale unor reviste de profil și expert în evaluarea cercetării și a publicațiilor științifice.

CZU 821.135.1(478).09(092)=135.1

VIAȚA CA ARTĂ: DIMENSIUNILE POETICII LUI ION HADÂRCĂ

*Miroslava METLEAEVA,
doctor în filologie*

Rezumat: Articolul, conceput ca eseu-interviu, prezintă personalitatea și creația lui Ion Hadârcă în contextul literaturii române din Basarabia. Sunt urmărite principalele etape ale evoluției sale poetice, de la volumele de debut, marcate de modernism și de reabilitarea esteticului, până la formulele postmoderniste și experimentale ale maturității. Textul evidențiază raportul dintre estetic și etic, relația poetului cu timpul, istoria, libertatea și identitatea culturală. Un loc important îl ocupă reflecțiile despre criza lecturii, relația dintre autor și cititor și rolul traducerii literare. Este analizată și activitatea lui Ion Hadârcă de traducător, eseist și mediator cultural, conturându-se imaginea unui creator polivalent, pentru care viața și literatura formează un proiect unitar.

Cuvinte-cheie: Ion Hadârcă, literatura română din Basarabia, generația șaptezecistă, modernism, postmodernism, traducere literară, identitate culturală, relația autor-cititor, eseu-interviu.

Abstract: The article, structured as an essay-interview, presents Ion Hadârcă's personality and work within the context of Romanian literature in Bessarabia. It traces the main stages of his poetic development, from the modernist beginnings and the restoration of the aesthetic dimension to the postmodern and experimental forms of his mature writing. The text highlights the relationship between aesthetics and ethics, as well as the poet's engagement with time, history, freedom, and cultural identity. Particular attention is paid to reflections on the crisis of reading, the relationship between writer and reader, and the role of literary translation. Ion Hadârcă's activity as a translator, essayist, and cultural mediator is also examined, revealing a multifaceted creator for whom life and literature form a coherent whole.

Keywords: Ion Hadârcă, Romanian literature in Bessarabia, the 1970^s generation, modernism, postmodernism, literary translation, cultural identity, writer-reader relationship, essay-interview.

Inițiind scrierea acestor note despre Ion Hadârcă, o personalitate remarcabilă care, prin activitatea sa multiaspectuală, a întruchipat schimbările fundamentale ale imaginii vieții nu doar în țara sa natală, ci și într-un vast spațiu geografic dincolo de granițele acesteia, am constatat întreaga complexitate a sarcinii pe care mi-am asumat-o. Am avut privilegiul să fiu martora multor evenimente și să cunosc personalități care au marcat epoca schimbărilor. De-a lungul unei perioade îndelungate, am fost martoră la un proces literar viu, desfășurat aici și acum. Ca traducătoare, familiarizată cu

numeroasele figuri emblematice ale poeziei, prozei, dramaturgiei și criticii literare, activitatea mea a contribuit la o înțelegere mai profundă a creației lor, care a readus literatura la propria identitate, la matricea lingvistică și stilistică naturală. Aceasta a fost reabilitată de generația „șaiyecistă” (generația lui Grigore Vieru) și generația „șapteyecistă” (generația „ochiului al treilea”, reprezentată de liderii săi Nicolae Dabija, Ion Hadârcă, Leonida Lari), care au integrat esteticul cu eticul într-o manieră organică.

De când putem vorbi despre literatură modernă? Din punctul meu de vedere, aceasta este perioada care separă cititorul de poet cu aproximativ 40-45 de ani. Totuși, în lumina vitezei actuale a schimbărilor fulgerătoare din viața reală, această distanță temporală poate părea enormă. Cu toate acestea, percepția este una formală, deoarece, dacă ne referim la contemporaneitate în sensul perenității, mulți dintre actualii poeți experimentatori ar fi clasificați în afara poeziei de la începutul sau mijlocul secolului trecut, și nu doar ei. Adevărații creatori au un câmp al propriilor aspirații, care devine câmpul lor de activitate. Vlad Pohilă, un remarcabil culturolog al Moldovei contemporane, sublinia că Ion Hadârcă are mai multe domenii în care s-a remarcat prin realizări deosebite. În primul rând, în poezie, unde s-a distins inițial prin puritatea și claritatea versurilor sale. Apoi, în calitate de traducător – de la Cervantes, Nizami, Pușkin, Lermontov, Hlebnikov, până la Federico Mayor, Kevork Emin, Ojārs Vācietis și Leons Briedis, Orlin Orlinov, Ivan Draci și alții.

„Indiferent ce spun unii (mai binevoitori sau mai îngăduitori) ori alții (mai invidioși sau mai malițioși), Ion Hadârcă este o importantă *figură politică*, este unul dintre fruntașii a căror implicare și devotament în mișcarea de eliberare națională nu poate să nu-și afle locul potrivit și fără care această etapă din istoria noastră ar fi incompletă și neadevărată. În fine, o sferă a performanțelor lui Ion Hadârcă o formează *eseistica, publicistica* (pun intenționat aici, între acești doi termeni, virgula – ca semn al sinonimiei), a cărei valoare sporește considerabil, fiind scrisă tocmai când avem cel mai mult nevoie de ea, în această epocă a incertitudinilor, dacă nu a devastărilor, într-o *eră a clonărilor*, o *eră barbară*, cum o califică însuși Ion Hadârcă în una dintre cele mai noi cărți ale sale” [6, p. 227].

Prezentându-l în această ediție pe contemporanul meu – Ion Hadârcă, poetul emblematic al epocii, o personalitate polivalentă –, voi încerca să relev, cel puțin într-o oarecare măsură, manifestarea talentului său în fiecare dintre domeniile enumerate. Volumele

lui Hadârcă, *Zilele* (1977), *Lut ars* (1984), *Darul vorbirii* (1985), au prezentat un poet care, în pofida credinței sale în puritatea și sinceritatea poeziei, s-a remarcat de la început prin maturitatea înțelegerii timpului dur – dușmanul sufletului omenesc. Propriile căutări în definirea menirii sale în viață erau asemănătoare cu dilema hamletiană „a fi sau a nu fi” în reflecțiile asupra valurilor răului omniprezent, care împiedică descoperirea fasciculelor adevărului în complexitatea existenței.

Și-a definit locul în poezie, precum și în viață, printr-o singură frază pe care mi-a spus-o într-o recentă întâlnire la Academia de Științe a Moldovei, după ce a fost ales vicepreședinte al acestei instituții științifice. L-am întrebat: „Biografia dumneavoastră este plină de atâtea evenimente, încât ele ar fi fost suficiente pentru o viață întreagă. Ce vă dă puterea să depășiți obstacolele și să mergeți înainte? În ce vă găsiți sprijinul?”. Răspunsul a fost scurt: „Mă țin rădăcinile mele”.

„În anii '80, numele poezilor Grigore Vieru, Ion Vatamanu, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Dumitru Matcovschi, Valeriu Matei și Ion Hadârcă au devenit emblematice, iar poemul său *Libertate* a devenit imn național” [8, p. 67]. Acest detaliu subliniază importanța și rolul profund simbolic al poemului *Libertate* în istoria Republicii Moldova. Pe 26 august 2021, în contextul aniversării a 30 de ani de la proclamarea Independenței Republicii Moldova, Banca Națională a Moldovei a emis un set de trei monede memoriale de argint, fiecare dedicată acestui eveniment istoric. Fiecare monedă include versuri care au devenit simboluri ale țării. Prima monedă ne transportă în anul 1991, la generația care a luptat pentru libertatea țării, fiind gravate cuvintele „O libertate, sfântă libertate” (autorul poeziei *Libertate* – Ion Hadârcă; compozitor – Anatol Dumitraș; interpret – Angela Bucico).

În continuarea conversației amintite cu poetul, am afirmat că nu este posibil să-l limitezi la o anumită mișcare literară, deoarece el este profund legat de toată epoca literară, cuprinzând atât a doua jumătate a secolului al XX-lea, cât și prima parte a secolului al XXI-lea. În acest sens, Ion Hadârcă a menționat:

„Trăiesc în fluxul timpului, dar generația anilor '70 a fost decisivă și pentru cuvântul meu în poezie. Cu toate acestea, eram toți diferiți și nu ne-am încadrat în anumite clișee. Da, în critica literară contemporană din Moldova, generația anilor '70 este adesea numită generația «ochiului al treilea», ale cărei eforturi principale au fost

reabilitarea esteticului în contrast cu realismul socialist oficial. Însă niciodată nu m-au atras abandonul total al realității obiective și estetizarea sterilă”.

I-am amintit lui Ion Hadârcă observația corectă a academiciianului Mihai Cimpoi din lucrarea sa, unicat în acest areal, dar mult reeditată, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, despre perioada anilor '70, în care acesta sublinia autoidealizarea unor tineri poeți [2, pp. 179-196]. În același timp, Cimpoi evidențiază poetica lui Ion Hadârcă, care se îndreaptă spre autenticitate și concretitudine, către echilibrul etic al valorilor prin separarea lor în adevărate și false, construind straturi sonore ale discursului și chiar jocuri lingvistice, apropiindu-se de experimentalismul postmodern. Poetul a reușit „în forme fixe, disciplinate în sensul clasic, lăsând teren liber pentru dezvoltarea imaginației poetice” [4, p. 27].

Criticul literar contemporan Alexandru Burlacu a efectuat o analiză profundă a creației lui Ion Hadârcă, observând că poetul ilustrează clar două epoci ale poeziei: modernistă, mai evidentă în primele sale lucrări, precum *Zile*, *Lut ars* și *Darul vorbirii*, și alta, postmodernistă, începând cu *Ambasadorul Atlantidei* (1996) și continuând cu *Lira din Acvariu* (2014) – o perioadă de tranziție către o poetică sintetică, în care trecutul nu este respins, ci încorporat [1].

Poezia lui Ion Hadârcă se distinge, din punctul meu de vedere, și prin componenta intonațională a expresivității artistice, care a determinat anumite transformări în percepția textului poetic.

Într-adevăr, parcurgând textele din volumele *Două imperii* (1998), *Cetățile albe* (1998), *Albe cetățile negre* (1999), *A fi în timp* (1999), *Dezinfecția de frontieră* (2001), *Globul de mătase* (2001), *Echipa de ingeri* (2001), *Artera Zen* (2000), *Gheara de fum* (2007), *Pianul din abator* (2008), *Noimele după Ioan* (2012), *Antene parabolice* (2012), *Sonetarium* (2013), *Lira din acvariu* (2014), descoperi că acestea nu schimbă esența artei poetice, ci o nuanțează prin imaginație și erudiție, producând, paradoxal, un efect real de uimitor. „Poetul este pe rând rapsod, tribun, *poeta-faber*, pentru care cuvântul reprezintă realitatea. Poezia sa nu este doar un rezultat al talentului original, ci și al unei înalte simțiri artistice, al unui meticulos lucru asupra cuvântului” [1, p. 33].

În anul 2021, profund legat de contemporaneitate, Ion Hadârcă a publicat volumul *Neliniști asimetrice*, care explorează tema

izolării generale în timpul pandemiei și a evenimentelor derivate din contextul existenței într-un astfel de fundal antinatural. El încearcă să stabilească un contact între inteligențele separate: cea emanată de autor și cea receptată de cititor. „Discursul volumului *Neliniști asimetric*, plin de paradoxuri stilistice provocatoare și de ambiguități ce se cer dezambiguizate, e un strigăt în tăcere...” [7, p. 218]. În vremuri când este nevoie doar de o singură notă, polifonia dispare, fiind înlocuită de zgomotul uniformității. Și omul se desprinde de cuvânt. Pandemia dezumanizării nu cunoaște leacuri. Imaginile metaforice relevă nașterea „noului” lumii, mișcată spre autodistrugere.

În anul 2023, publicarea volumului de poezie intitulat *Râul devremelui târziu*, antologat de autorul însuși, a devenit semnificativă. Acesta acoperă perioada 1977-2021 și ilustrează vizibil căutarea insistentă a Cuvântului în stările sale primordiale, în haosul înregistrărilor timpului. Prefața la această lucrare, scrisă de Mihai Cimpoi, începe cu un citat din creația poetului: „Poezia, spune inspiratul Ion Hadârcă, este umbra dorului pe aripa gândului...” [3, p. 5]. Și continuă: „Poetizând relieful ambiant, făcând poezie peisagistică ce reflectă o stare de suflet, Hadârcă meditează și asupra «peisajelor textului» cu frica viscerală de a vedea ce sădește acolo, care îi vor fi roadele și care corb va cobi, strecurat în ele” [3, p. 7].

„Artificiile acustice, jocurile ingenioase cu numele proprii, cu numele de opere și termeni din diferite domenii (muzică, pictură, politică, informatică, tehnică, știință), figurile sonore ce ne trimit la «figurile sonore» medievale (...) și la aventurile stilistice postmoderniste dovedesc un grad înalt de intelectualizare și de conceptualizare a viziunii. Supuse cenzurii logicului, raționalului, capătă forme concentrate de glose, sentințe, apoftegme, *concelli*” [3, pp. 10-11].

Întorcându-mă la recenta discuție cu poetul, am abordat subiectul atitudinii sale față de ceea ce se întâmplă acum în poezie. Mi-am exprimat punctul de vedere că majoritatea poezilor din Moldova contemporană urmează o concepție aproape obligatorie de reînnoire automată a dicteului hiperrealist sau de prozodie extremă a mijloacelor lingvistice. Efectele de șoc și parodiarea lumii exterioare, montajul manifestărilor subconștiente ale personalității cu o descriere grotescă a lumii exterioare, căutarea unei ieșiri într-un citat salvator, în naturalism, intertextualitate – toate acestea devin o paletă verbală specifică (gratuită). În replică, am auzit următoarele, care cred că ar fi interesante pentru cei pasionați de

literatură: „Aș încadra acest fenomen în ceea ce unii numesc post-modernism reactiv. Eu l-aș numi colaj. Totuși, fiecărei acțiuni, așa cum se întâmplă în fizică, îi corespunde o reacție contrară; adică, chiar și în postmodernismul clasicizat, există disensiuni îndreptate împotriva practicii impuse de el”.

În timpul conversației noastre, am menționat că se observă un fenomen din ce în ce mai răspândit în ultimul timp – procesul literar viu s-a îndepărtat de scopul său original, adică de lectura în sine. Acest lucru se întâmplă din diferite motive, inclusiv penetrarea generalizată a tehnologiilor informaționale în viața noastră. Dar nu putem ignora nici legile pieței, care au pătruns și în cultura literară. Manipulările literare pentru promovarea operei au trecut de o linie roșie, transformându-se în prezentări editoriale pentru un cerc restrâns de afini. Devenind autosuficient, scriitorul contemporan încetează să mai fie... interesant pentru cititor. Reacția lui Ion Hadârcă a fost promptă: „Să nu generalizăm. Pot doar să confirm unele dintre observațiile dumneavoastră: prin accentuarea unei realități obiective rigide, multe lucrări demonstrează, de fapt, o renunțare la toate cuceririle poeziei înalte. Metafora, armonia, imaginarul artistic se pierd undeva în umbră. Și toate acestea sunt atribuite conceptului de postmodernism. Totuși, acest lucru poate fi contestat. Dacă aruncăm o privire asupra unor texte, ele par a fi un coș de gunoi. Și acest lucru îi îndepărtează pe cititori”.

Discuția cu poetul a atins și ideea că, în diferite epoci, sufletul găsea refugiu în atmosfera consolidată a canonului literar – o transpunere artistică. „Traducerile nu sunt copii, ci versiuni definite prin care încerci să transmiți textul și spiritul limbii originale în textul limbii de primire”, a menționat el. „Trebuie să recunoaștem că, ocupându-ne serios de traducere, inevitabil devenim și filosofi, și psihologi, și istorici, și culturologi. Acest proces poate fi numit crearea unei a doua naturi materiale a operei artistice în învelișul altei limbi”.

Traducerea unei cărți este întotdeauna o descoperire, atât pentru cititor, cât și, în primul rând, pentru traducător. Traducerea mea a ciclului de poezii *Artera azeră* de Ion Hadârcă a fost pentru mine o adevărată descoperire a Azerbaidjanului. Sincer vorbind, pentru mine, Azerbaidjanul, într-un trecut relativ apropiat, era o enigmă, la fel ca majoritatea celorlalte republici. Cunoștințele mele despre această țară se limitau la informații oficiale superficiale și

zvonuri neclare. „Terra incognita” era și literatura sa, cu rare excepții (de exemplu, câteva poeme ale lui Nizami Ganjavi).

Artera azeră de Ion Hadârcă a deschis larg porțile către acest spațiu al unei țări și al unui popor uimitor, aducând ecourile istoriei secolelor trecute, aromele grădinilor orientale și valurile Caspicului, vivacitatea străzilor din Baku și monumentalitatea turnurilor petroliere.

Cuvintele au tulburat imaginația: „...Plouă peste Bacu./ Marea Caspică seamănă/ Cu un cer rafinat./ Plouă și sub dalta sculptorului/ Nevăzut înfloresc/ Pietrele roze/ În ornamentul Cetății./ Plouă și peste Turnul Fecioarei./ Marea Caspică s-a retras/ De la picioarele turnului/ Astfel continuând să crească/ Brațul rupt al Apșeronului/ Spre celălalt frate/ De pe Steaua Orionului”. Prin traducerea acestui ciclu în limba rusă, am încercat să redau impresiile și sentimentele poetului față de coloristica unei țări necunoscute lui până atunci, exprimate în limba română. Această traducere a fost publicată în 2007 în almanahul *Vocile Siberiei* al remarcabilei cunoscătoare a literaturii mondiale Mary Kușnikova. În același almanah au apărut și alte opere traduse de mine din creația lui Ion Hadârcă: *Sazul tăcut al lui Bahtiyar și Lira lui Lermontov*.

Traducerile lui Ion Hadârcă impresionează prin acuratețea și fidelitatea față de original. Un exemplu strălucit al impactului personalității traducătorului asupra calității traducerii este vizibil în traducerea lui Ion Hadârcă a *Ospățului în timpul ciumei* din *Micile tragedii* de Pușkin (2021). Înaintea lui, această operă a fost tradusă în limba română de minunatul artist al cuvântului, poetul și prozatorul Aurel Busuioc. „Nu intenționez să concurez cu colegul meu de breaslă. Traducerea lui este magnifică”, a subliniat interlocutorul meu. „Dar el nu avea experiența COVID-ului – această catastrofă universală a contemporaneității. Răsfoind întâmplător paginile *Micilor tragedii* în această perioadă, am fost uimit de genialitatea capodoperei recitite din perspectiva reflecțiilor și trăirilor personale. Este o viziune complet diferită asupra operei în sine și asupra propriei persoane”.

Când, în urma unui accident, a decedat poetul Grigore Vieru, remarcabilul regizor și actor, primul ministru al Culturii din Republica Moldova, Ion Ungureanu, cu lacrimi în ochi, a citit în fața poporului poezia *La moartea poetului* de Lermontov, în traducerea lui Ion Hadârcă. Atunci i-a spus traducătorului: „Am redescoperit

profunzimea și actualitatea acestui șirag poetic”. Și, apoi, a adăugat: „Vă mulțumesc pentru traducere”.

Nu pot să nu menționez volumul de aforisme publicat în 2012 de Congresul Azerilor din Moldova, cu ocazia a 870 de ani de la nașterea marelui clasic al literaturii azere, Nizami Ganjavi, poet, savant și filosof. Traducătorul în limba română și autorul articolului *Nizami, sau drumul spre nemurire* a fost Ion Hadârcă. În articol se evidențiază că beytele scrise de Nizami tind spre individualizare, creând, la rândul lor, în propriul lor microunivers, coliere de frumusețe, armonie, arabescuri rafinate, greu de reprodus prin orice traducere. Miniaturile aforistice ale lui Nizami impresionează atât prin actualitatea ideilor, adevărilor exprimate, cât și prin curajul excepțional manifestat de poetul incoruptibil în vremuri tulburi, când capetele cădeau de pe umeri ca umbrelele păpădiilor.

Modern în ideile sale și insistent în renașterea ritmurilor poeziei, Ion Hadârcă a publicat, în 2023, o ediție unică, care a necesitat eforturi considerabile pentru a vedea lumina tiparului. Este vorba despre cartea *Dimitrie Cantemir. Poemele inorogului*. Interesul față de această personalitate legendară nu se stinge de-a lungul secolelor. Ion Hadârcă, în prefața sa la colecția de opere poetice restaurate ale lui Dimitrie Cantemir, scrie:

„Deși personalitatea principelui Dimitrie Cantemir devine celebră, în plan european, încă din timpul vieții sale, opera acestui remarcabil istoric, filosof, scriitor și controversat domnitor continuă a incita spiritele, ridicând probleme și în zilele noastre. Valorificarea treptată a acestui tezaur pune în lumină noi și noi dimensiuni istorice, traductologice, artistice etc., ale genialului precursor. Prin actuală ediție ne-am propus să punem în evidență o calitate mai puțin elucidată și aproape deloc abordată sistematic în alte studii, anume, aceea de poet și precursor al poeziei românești moderne” [5, p. 5].

„Reținem pentru frumusețea-i inedită această perla poetică de o rară expresivitate metaforică și originalitate suprarrealistă” [5, p. 13].

...Sub ochii noștri are loc un proces viu, creat aici și acum, și, desigur, este imposibil să-l evaluăm complet și neechivoc. În prim-planul vieții literare au apărut texte novatoare din punct de vedere stilistic, lucrări complicate prin forma lor de scriere, cu o narațiune stratificată, cu contexte și subtexte inepuizabile.

Cuprinderea infinitului este imposibilă, dar trebuie să tindem spre aceasta, deoarece deschide spații necunoscute ale macro- și microuniversului. Să schițezi într-o notă scurtă complexitatea unei personalități extraordinare, cum este Ion Hadârcă, este

practic nerealist. Totuși, am încercat să trezesc interesul cititorilor față de poetul a cărui viață poate fi considerată o creație continuă, chemând generațiile viitoare de creatori de poezie precum o stea călăuzitoare.

Traducere din limba rusă de Mariana COCIERU, dr. în filologie

Referințe bibliografice

1. BURLACU, Alexandru. Poezia lui Ion Hadârcă. In: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului: materialele Conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”*. Coord. șt. Igor Racu; col. red. Angela Verdeș et al. Vol. 3, seria 18. Chișinău: [S.n.], 2016, pp. 33-38.
2. CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. București: Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2009.
3. CIMPOI, Mihai. Spunerea organică de sine. Cuvânt înainte. In: HADÂRCĂ, Ion. *Râul devremelui târziu*. București: Editura Academiei Române, 2023.
4. CIMPOI, Mihai. Spunerea organică de sine [Ion Hadârcă]. *Convorbiri literare*. 2023, nr. 9 (333), pp. 27-31.
5. HADÂRCĂ, Ion. Dimitrie Cantemir – poetul. Cuvânt înainte. In: CANTEMIR, Dimitrie. *Poemele inorogului*. Ediție alcătuită, gândită și îngrijită de Ion Hadârcă. București: Editura Academiei Române, 2023, pp. 5-14.
6. POHILĂ, Vlad. Ora eseisticii de vârf într-o eră barbară. *Limba română*. 2006, nr. 4-6, pp. 227-231.
7. SOROHAN, Elvira. Referințe critice. In: HADÂRCĂ, Ion. *Râul devremelui târziu*. București: Editura Academiei Române, 2023, pp. 217-220.
8. МЕТЛЯЕВА, Мирослава. *Литература Молдовы на стыке веков: литературная критика, переводы, эссе*. Кишинэу: Profesional Service, 2014.

CZU 024:027.52(478-25)=135.1

CAMPANIA DE ATRAGERE
ȘI FIDELIZARE A UTILIZATORILOR
„FII DEȘTEPT! IA UN CARD
INTELIGENT!” LA BIBLIOTECA
MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU” (2020-2025)

Lilia DONICA,
șefă, Secția Comunicare,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Rezumat: Prezentul studiu analizează evoluția Campaniei de atragere și fidelizare a utilizatorilor Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – „Fii deștept! Ia un card inteligent!”, desfășurată în perioada 2020-2025. Datele utilizate provin din Rapoartele anuale de activitate ale BM pentru fiecare an. Analiza este realizată atât din perspectivă cantitativă, prin interpretarea datelor statistice, cât și calitativă, prin evaluarea strategiilor de comunicare și a impactului asupra comunității. Această abordare mixtă permite o înțelegere complexă a fenomenului studiat și evidențierea tendințelor de dezvoltare.

Cuvinte-cheie: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, campania, impact, fidelizare, atragere, card, comunitate, biblioteci, parteneri, strategii.

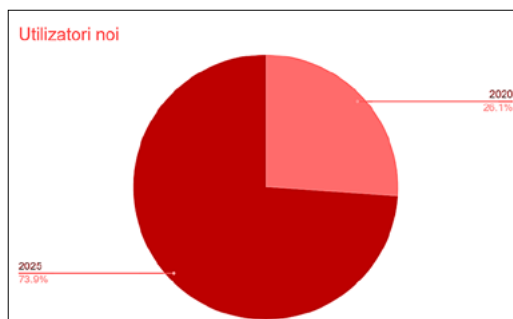
Abstract: The study analyzes the evolution of the user attraction and fidelization campaign of the B.P. Hasdeu Municipal Library – “Be Smart! Get a Smart Card!”, carried out over the period 2020-2025. The data used are drawn from the library’s annual activity reports for each year. The analysis is conducted from both a quantitative perspective, through the interpretation of statistical data, and a qualitative perspective, through the evaluation of communication strategies and their impact on the community. This mixed method approach enables a comprehensive understanding of the phenomenon under study and highlights its developmental trends.

Keywords: B.P. Hasdeu Municipal Library, campaign, impact, fidelization, user attraction, library card, community, libraries, partners, strategies.

În contextul ecosistemului informațional contemporan, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (BM) își consolidează consecvent rolul de furnizor activ de informație și platformă de interacțiune comunitară. Astfel, BM și-a redefinit rolul, trecând de

la statutul tradițional la cel de hub comunitar, educațional și digital. În acest ecosistem competitiv, marcat de accesul facil la informație online, fidelizarea și atragerea utilizatorilor noi sunt o prioritate strategică. Astfel, în cele 27 de filiale ale BM „B.P. Hasdeu”, anual, în lunile septembrie-octombrie, se desfășoară Campania „Fii deștept! Ia un card inteligent!”.

Campania se înscrie în paradigma marketingului relațional, având ca obiectiv nu doar atragerea utilizatorilor noi, ci și fidelizarea acestora pe termen lung, integrând, în același timp, instrumente specifice marketingului cultural, orientate spre valorificarea serviciilor și creșterea vizibilității instituției. Iar aceasta presupune: a) adaptarea serviciilor la necesitățile comunității; b) construirea conexiunilor cu utilizatorii; c) consolidarea imaginii instituționale. Fidelizarea utilizatorilor mai presupune menținerea unei relații constante și valoroase dintre Biblioteca Municipală și utilizator. Aceasta se realizează prin diversificarea serviciilor, experiențe personalizate, comunicare continuă, implicare comunitară, oferte atractive.

Totodată, Campania „Fii deștept! Ia un card inteligent!” funcționează ca un instrument de consolidare a brandului instituțional, utilizând mesaje coerente, ambasadori, identitate vizuală unitară.

Prezenta cercetare analizează evoluția campaniei desfășurate în perioada 2020-

2025. Datele utilizate provin din Rapoartele anuale de activitate ale BM „B.P. Hasdeu” pentru fiecare an. Analiza este realizată atât din perspectivă cantitativă (prin interpretarea datelor statistice), cât și calitativă, exprimată prin evaluarea strategiilor de comunicare și a impactului asupra comunității. Această abordare mixtă permite o înțelegere complexă a fenomenului studiat și evidențierea tendințelor de dezvoltare în plan evolutiv.

Desfășurarea campaniei demonstrează o creștere constantă și semnificativă a numărului de utilizatori. Dacă în anul 2020 au fost înregistrați 2734 de utilizatori noi, atunci în anul 2025 numărul acestora a ajuns la 7756, ceea ce indică o creștere de peste 180% în decurs de cinci ani sau o creștere de aproximativ 3 ori în 6 ani. Această dinamică reflectă eficiența strategiilor aplicate și capacitatea instituției de a se adapta la schimbările contextuale.

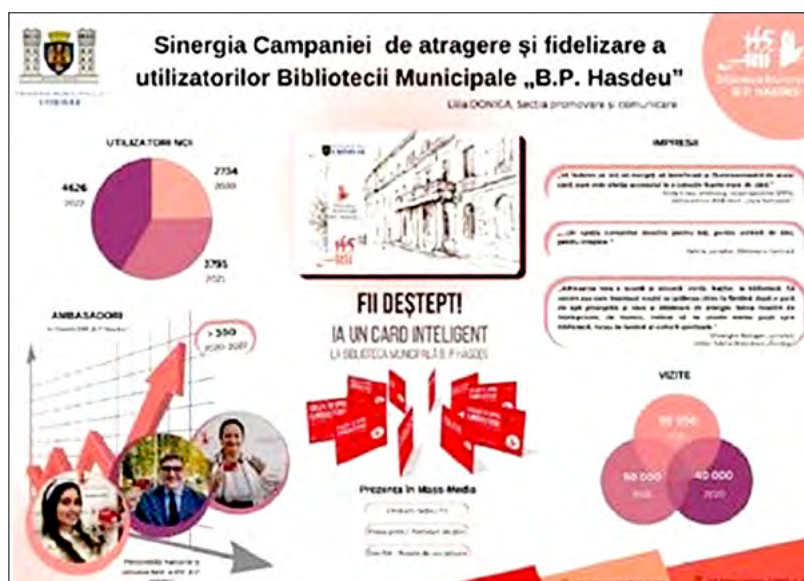
Anul 2020 a fost marcat de impactul pandemic, ceea ce a determinat orientarea campaniei spre mediul online. Biblioteca a reușit să compenseze limitările fizice de acces la carte prin dezvoltarea conținutului digital și utilizarea intensă a rețelelor sociale. În 2021, odată cu relaxarea restricțiilor, activitățile offline au fost reluate, iar interacțiunea directă cu publicul a contribuit la creșterea numărului de utilizatori. În anul 2022, Campania a dobândit o dimensiune socială pronunțată prin implicarea în sprijinirea refugiaților din Ucraina, ceea ce a evidențiat rolul bibliotecii ca instituție de solidaritate și incluziune. Anul 2023 a reprezentat un moment de expansiune accelerată, datorită consolidării parteneriatelor și diversificării instrumentelor de promovare. În 2024, Campania a intrat într-o etapă de profesionalizare, caracterizată prin segmentarea publicului și introducerea unor indicatori de fidelizare, precum numărul utilizatorilor reînregistrați. Această abordare a permis o mai bună înțelegere a comportamentului utilizatorilor și optimizarea strategiilor. În 2025, campania a atins un nivel înalt de eficiență, funcționând ca un sistem integrat de comunicare, în care canalele online și offline au fost corelate pentru a maximiza impactul. Accentul a fost pus pe calitatea mesajelor și pe diversificarea parteneriatelor, ceea ce a contribuit la consolidarea poziției bibliotecii în comunitate.

Analiza rezultatelor evidențiază faptul că succesul campaniei se datorează unei strategii coerente și adaptabile, bazată pe utilizarea integrată a canalelor de comunicare. Prezența simultană în mediul online, în mass-media și în spațiul fizic a permis atingerea unui public divers și crearea unei experiențe unitare pentru utilizatori. Un alt factor determinant a fost reprezentat de parteneriatele instituționale, în special cu instituțiile de învățământ, care au facilitat accesul la publicul tânăr. De asemenea, implicarea ambasadorelor a contribuit la creșterea credibilității și atractivității campaniei.

Impactul asupra comunității este vizibil nu doar prin creșterea numărului de utilizatori, ci și prin consolidarea rolului bibliotecii ca spațiu educațional și social. Activitățile desfășurate au contribuit la dezvoltarea competențelor digitale, la promovarea lecturii și la crearea unui sentiment de apartenență.

De remarcat că pe parcursul anilor 2020-2025, Campania „Fii deștept! Ia un card inteligent!” a utilizat/prezentat o gamă variată de materiale promoționale adaptate contextului fiecărei ediții. La început, în perioada care a fost marcată de pandemie, materialele promoționale s-au redus la formatul digital, accentul fiind pus pe promovarea online și în mass-media. Ulterior, Campania a evoluat vizibil și din punct de vedere grafic, fiind dezvoltate, pe lângă materialele digitale, și materiale clasice de promovare: afișe, postere, bannere, semne de carte, cărți poștale, brățări, creioane, stickere ș.a.

Cu fiecare nouă ediție, se conturează o evoluție clară a comunicării caracterizată printr-o abordare tot mai coerentă și eficientă, orientată strategic atât spre mediul digital, cât și spre componenta vizuală, astfel contribuind la o prezență mai activă și mai atractivă. În acest sens, au fost realizate videoclipuri de promovare, colaje foto, conținut expus pentru rețelele de socializare și apariții media, ce au contribuit la conturarea unei imagini coerente și moderne a instituției, consolidând menținerea unei legături constante cu comunitate. Toate acestea au fost realizate în conformitate cu

elementele de identitate vizuală în baza *Manualului de identitate vizuală* a BM „B.P. Hasdeu”.

Fără îndoială, noile materiale promoționale au avut un rol esențial în desfășurarea campaniei de atragere și fidelizare. Ele nu au acoperit doar transmiterea informației, ci au jucat un rol deosebit în captarea atenției și în generarea interacțiunii cu publicul.

Să recurgem la analiza mai detaliată a fenomenului.

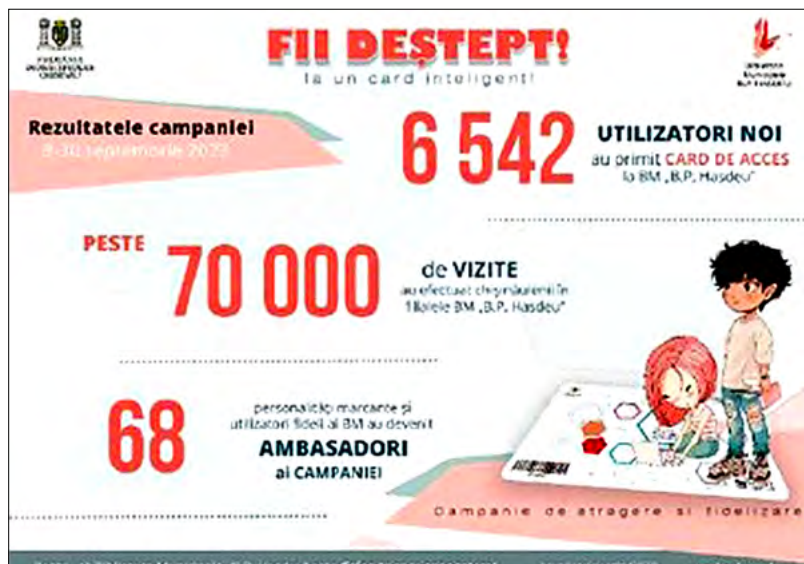
Anul 2020 reprezintă punctul de debut al Campaniei de atragere și fidelizare a utilizatorilor, fiind influențat de contextul pandemic, care a impus restricții semnificative asupra interacțiunilor fizice și a determinat o reorientare strategică rapidă către mediul online. În aceste condiții, BM „B.P. Hasdeu” a fost nevoită să își adapteze modelele de comunicare și de livrare a serviciilor, dezvoltând soluții alternative pentru menținerea relației cu publicul. Elementele definitorii ale acestei etape au inclus orientări accentuate pe conținutul digital, pe utilizarea intensivă a rețelelor sociale ca principal canal de comunicare, dar și pe implicarea a 120 de ambasadori în promovarea serviciilor și diversificarea materialelor promoționale. Aceste acțiuni au permis menținerea vizibilității instituției și asigurarea unei prezențe constante în spațiul public, în pofida constrângerilor impuse de context. Din perspectiva rezultatelor, campania a înregistrat 2734 de utilizatori noi și peste 4000 de vizitatori în biblioteci, la care se adaugă un impact semnificativ în mediul digital, reflectat prin creșterea interacțiunilor și a vizibilității pe platformele online. În plan strategic, anul 2020 marchează o fază de supraviețuire și reinventare digitală, în care biblioteca demonstrează un nivel ridicat de reziliență instituțională. Capacitatea de adaptare rapidă la context și de valorificare a instrumentelor digitale a constituit piatra de temelie a dezvoltărilor ulterioare ale campaniei, facilitând tranziția către un model de comunicare flexibil și orientat spre viitor.

Anul 2021 marchează o etapă de revenire la interacțiunea directă cu publicul, după perioada dominată de restricții și digitalizare accelerată. Campania de atragere și fidelizare a utilizatorilor își consolidează prezența în spațiul fizic, prin reluarea activităților offline, precum vizite ghidate, excursii și lecții publice, în paralel cu menținerea și dezvoltarea componentelor de promovare online. Din perspectiva rezultatelor, campania din anul 2021 a înregistrat 3795 de utilizatori noi, ceea ce confirmă eficiența abordării hibride și capacitatea instituției de a reconecta publicul la serviciile

bibliotecii. La nivel strategic, anul 2021 se remarcă și prin lansarea sistemului de înregistrare online, facilitând accesul utilizatorilor și optimizând procesele interne. De asemenea, parteneriatul cu Direcția Educație a Consiliului municipal Chișinău a contribuit la extinderea campaniei în mediul educațional, sporind vizibilitatea și accesibilitatea serviciilor. În același timp, creșterea semnificativă a numărului de ambasadori, ajungând la 129, a consolidat vădit rețeaua de promovare și implicare comunitară. În plan interpretativ, anul 2021 poate fi considerat momentul reconectării cu comunitatea, în care biblioteca valorifică experiența digitală acumulată în perioada anterioară și o integrează într-un model de comunicare hibrid, adaptat noilor realități. Această etapă contribuie la consolidarea relației cu utilizatorii și la pregătirea terenului pentru dezvoltările ulterioare ale campaniei.

Anul 2022 indică o etapă distinctă în evoluția Campaniei de atragere și fidelizare a utilizatorilor, marcată de asumarea unui rol social extins al bibliotecii în contextul regional generat de criza refugiaților, în special celor veniți din Ucraina. Această situație a determinat adaptarea rapidă a serviciilor și orientarea acestora către nevoile emergente ale comunității. Din perspectiva rezultatelor, au fost înregistrați 4626 de utilizatori noi, la care se adaugă 1489 de beneficiari din rândul refugiaților, dintre care 792 au beneficiat de eliberarea cardurilor de acces la bibliotecă. Aceste date reflectă capacitatea instituției de a răspunde prompt și eficient la provocările contextuale, extinzându-și aria de intervenție. În plan strategic, anul 2022 marchează și o redefinire a funcției bibliotecii, care depășește cadrul tradițional cultural și educațional, asumându-și rolul de actor social activ. Prin facilitarea accesului la informație, resurse și servicii pentru grupuri vulnerabile, biblioteca contribuie la integrarea socială și la consolidarea coeziunii comunitare. Această etapă evidențiază flexibilitatea instituțională și capacitatea de adaptare la context, consolidând poziționarea bibliotecii ca spațiu incluziv, deschis și relevant pentru întreaga comunitate.

Anul 2023 marchează o etapă de expansiune accelerată a Campaniei de atragere și fidelizare a utilizatorilor, evidențiind o creștere semnificativă atât din perspectiva atragerii de noi utilizatori, cât și a vizibilității instituționale. În această perioadă, campania își consolidează poziția și își amplifică impactul la nivel comunitar. Din punct de vedere al rezultatelor, au fost înregistrați 6542 de utilizatori noi, iar numărul total al vizitatorilor a depășit pragul

de 70000, ceea ce confirmă eficiența strategiilor implementate și capacitatea campaniei de a genera interes crescut în rândul publicului. Factorii determinanți ai acestei evoluții au fost reprezentați de consolidarea parteneriatelor instituționale, care au extins aria de acoperire a campaniei, implicarea activă a noilor ambasadori, care au contribuit la promovarea directă în comunitate, precum și diversificarea instrumentelor promoționale utilizate. Această combinație de factori a permis o comunicare mai eficientă și o atracție mai amplă a publicului țintă. Din perspectivă strategică, anul 2023 poate fi considerat drept moment culminant al maturizării campaniei, în care efectele strategice ale etapelor anterioare au generat o creștere accelerată, apropiată de un model exponențial. Această etapă reflectă trecerea de la faza de dezvoltare la una de consolidare și extindere, în care campania devine un instrument stabil și performant de marketing cultural și relațional.

Ediția din anul 2024 marchează o etapă de maturitate strategică a Campaniei de atragere și fidelizare a utilizatorilor, caracterizată printr-o abordare sistemică, orientată spre utilizarea indicatorilor de performanță și definirea clară a segmentelor de public-țintă. În această etapă, campania își consolidează structura operațională și își rafinează instrumentele de intervenție, trecând de la o logică predominant cantitativă la una orientată spre eficiență și relevanță. Din punct de vedere al rezultatelor cantitative, anul 2024 vorbește despre înregistrarea a 6931 de utilizatori noi, la care se

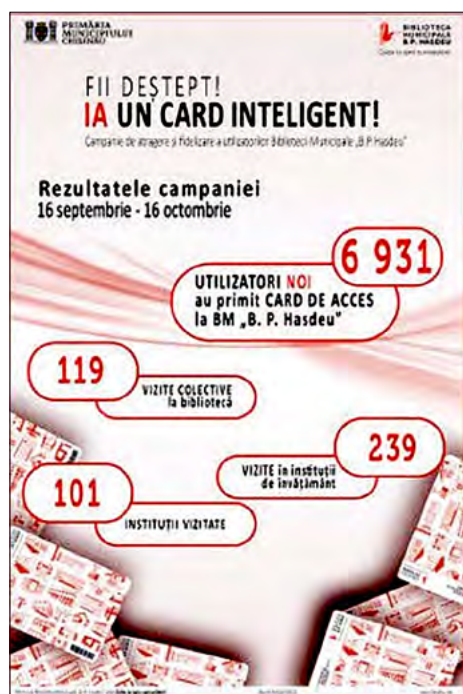
adaugă 7436 de utilizatori reînregistrați, precum și un număr total de 159224 de intrări în bibliotecă. Aceste date reflectă nu doar o capacitate sporită de atragere a publicului, ci și consolidarea relației cu utilizatorii existenți.

Analiza structurii socio-profesionale evidențiază o predominanță a elevilor (5467), urmați de preșcolari (801), studenți (238) și intelectuali (141), în timp ce celelalte categorii de public înregistrează o distribuție relativ echilibrată. Această structură indică o orientare strategică clară către segmentul educațional, dar și o nouă deschidere către diversificarea publicului.

La nivel strategic, anul 2024 se remarcă și printr-o serie de elemente definitorii. Extinderea campaniei în instituțiile de învățământ a contribuit la creșterea vizibilității și la atragerea unui număr semnificativ de participanți, fiind organizate 230 de vizite colective, care au implicat 6119 participanți. Integrarea atelierelor de competențe digitale a adus un plus de relevanță ofertei educaționale, aliniind serviciile bibliotecii la cerințele actuale ale societății informaționale. În același timp, reducerea numărului de ambasadori la 30 a fost compensată de o creștere a eficienței și impactului acestora, ceea ce indică o optimizare a resurselor umane implicate.

În premieră, Campania a beneficiat de implicarea sponsorilor și partenerilor, remarcându-se contribuția S.A. „Bucuria”, care a susținut inițiativa prin oferirea bomboanelor „Inspirație”, destinate utilizatorilor noi înscrși.

Din perspectivă strategică, anul 2024 reprezintă o tranziție semnificativă de la accentul pus pe volum către o abordare centrată și axată pe calitate. Astfel, prioritățile s-au orientat spre relevanța publicului, eficiența mesajelor și creșterea impactului educațional al activităților desfășurate. Un element practic nou reflectat prin importanța majoră îl constituie introducerea unui indicator esențial de fidelizare, respectiv numărul utilizatorilor

reînregistrați. Acest indicator confirmă stabilizarea relației dintre instituție și public, oferă o bază solidă pentru evaluarea performanței pe termen lung a campaniei.

Anul 2025 se definește printr-o etapă de optimizare strategică și atingerea unui nivel ridicat de eficiență operațională. Campania de atragere și fidelizare a utilizatorilor, ajunsă la cea de-a VI-a ediție, a fost fundamentată pe consolidarea rezultatelor obținute anterior, dar și pe optimizarea proceselor interne, pe maximizarea impactului la nivel instituțional și comunitar.

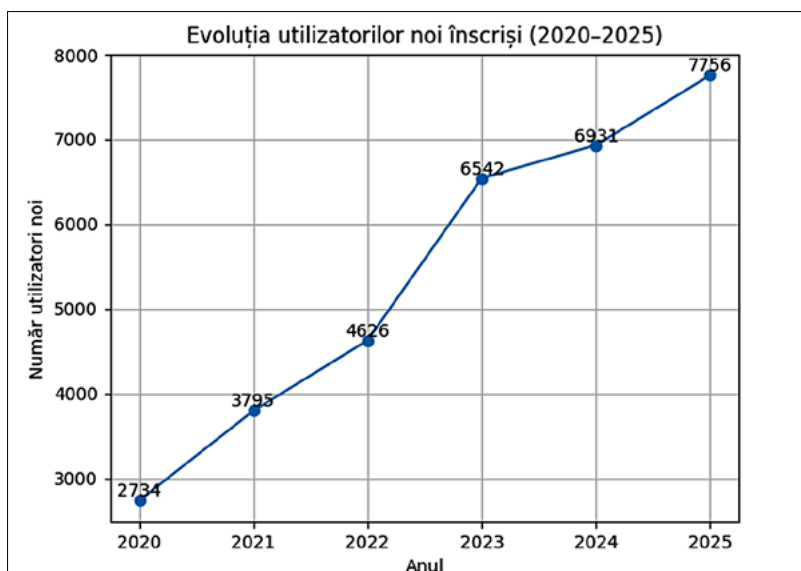
Din perspectiva rezultatelor, campania a înregistrat 7756 de utilizatori noi, confirmând tendința de creștere constantă din anii precedenți. Totodată, au fost realizate 181 de vizite ghidate, ceea ce evidențiază menținerea unui nivel sporit de interacțiune directă cu publicul și eficiența activităților de tip experiențial.

Elementele definitorii ale ediției din 2025 au inclus accentul plasat pe calitatea conținutului și a mesajelor transmise, pe diversificarea canalelor media utilizate și extinderea parteneriatelor în domenii precum educația, dar și pe mediul de afaceri și sectorul cultural. De asemenea, s-a remarcat utilizarea intensivă a conținutului vizual, în special materiale video și colaje fotografice, adaptate tendințelor actuale de consum informațional.

În ceea ce privește indicatorii de performanță, se constată o creștere semnificativă a vizualizărilor conținutului video, un exemplu relevant fiind atingerea unui număr de 1325 de vizualizări pentru o filială. Paralel, filialele au demonstrat o implicare activă și constantă în mediul online, contribuind la consolidarea prezenței digitale a instituției. Vizibilitatea mediatică s-a menținut la un nivel stabil, fiind înregistrate 15 apariții în mass-media.

În anul 2025, parteneriatele instituționale se diversifică și devin mai vizibile, prin implicarea unor organizații și branduri relevante, precum Librarius, ArtAtribut, Viorica Cosmetic, George Standard, Rifero, alături de instituții culturale, precum Teatrul „Alexie Mateevici”. Contribuția acestora s-a materializat în oferirea de premii și cadouri destinate utilizatorilor și personalului, constituind un instrument eficient de motivare și fidelizare a utilizatorilor, precum și un mecanism de stimulare a participării active în cadrul Campaniei.

În ansamblu, în anul 2025, campania a funcționat ca un *ecosistem integrat de marketing cultural*, caracterizat prin coerență strategică, eficiență operațională și capacitate de scalare, confirmând

maturizarea modelului de intervenție și sustenabilitatea acestuia pe termen lung.

În loc de concluzii

Analiza dinamicii utilizatorilor noi înscriși în perioada 2020-2025 evidențiază o tendință clar ascendentă, care reflectă eficiența și maturizarea progresivă a Campaniei de atragere și fidelizare a utilizatorilor. Astfel, dacă în anul 2020 au fost înregistrați 2734 de utilizatori noi, numărul acestora a crescut la 3795 în 2021 și la 4626 în 2022, marcând o evoluție constantă în primii ani de implementare. Începând cu anul 2023, se observă o accelerare semnificativă a creșterii, numărul utilizatorilor noi ajungând la 6542, urmat de 6931 în 2024 și 7756 în 2025. Per ansamblu, această evoluție indică o creștere totală de aproximativ 183% pe parcursul a șase ani.

Din perspectivă strategică, această dinamică poate fi interpretată ca o evoluție etapizată a campaniei. Primii trei ani (2020-2022) sunt caracterizați de o creștere liniară, asociată fazelor de lansare și adaptare, în care strategiile au fost testate și ajustate în funcție de context. Anul 2023 marchează o etapă de expansiune accelerată, determinată de consolidarea instrumentelor de comunicare și de creșterea vizibilității instituției. Perioada 2024-2025 indică o fază de stabilizare și optimizare, în care accentul se mută de la creșterea cantitativă la eficiența și calitatea interacțiunii cu utilizatorii.

În acest sens, modelul evolutiv al campaniei poate fi sintetizat astfel: lansare → adaptare → extindere → maturizare → optimizare, fiecare etapă reflectând un nivel diferit de dezvoltare strategică și operațională. Evoluția strategiilor de comunicare confirmă această dinamică. Astfel, anul 2020 a fost marcat de o digitalizare forțată, impusă de contextul extern, urmat în 2021 de o revenire treptată la activitățile offline. În 2022, comunicarea a căpătat o puternică funcție socială, orientată spre conectarea comunității, în timp ce anul 2023 a fost caracterizat de expansiune și diversificare a canalelor și formatelor. În 2024, se remarcă un proces de profesionalizare a comunicării, iar în 2025 se conturează o etapă de optimizare strategică, bazată pe analiză de date și eficiență operațională.

Analiza rolului canalelor de comunicare evidențiază o distribuție funcțională clară. Platforma Facebook se conturează ca principal canal de informare și diseminare a conținutului, asigurând vizibilitate și acces rapid la informație. În același timp, YouTube înregistrează o creștere a nivelului de engagement, prin conținut video adaptat noilor preferințe de consum. Media tradițională contribuie la consolidarea legitimității instituționale, oferind credibilitate și vizibilitate în spațiul public, în timp ce evenimentele offline rămân esențiale pentru conversia directă a publicului în utilizatori activi, facilitând interacțiunea nemijlocită și construirea relațiilor de durată.

În ansamblu, analiza comparativă relevă o evoluție coerentă și strategică a campaniei, caracterizată prin adaptabilitate, diversificare și orientare progresivă spre performanță și sustenabilitate.

Succesul campaniei derivă dintr-o *strategie omnichannel* coerentă în care toate canalele – online, offline și media tradițională – sunt corelate pentru a transmite un mesaj unitar și a maximiza impactul asupra publicului.

Campania „Fii Deștept! Ia un card inteligent!” a avut un *impact asupra comunității* prin creșterea accesului la educație și cultură, integrarea tinerilor în mediul bibliotecii și sprijin pentru grupuri vulnerabile (de exemplu, refugiați ucraineni), iar cu privire la *impactul instituțional*, acesta a avut loc prin consolidarea brandului BM „B.P. Hasdeu”, creșterea vizibilității, creșterea încrederii publicului. În acest context, mai putem menționa că a avut loc și un *impact educațional*, care s-a afirmat prin dezvoltarea competențelor digitale, promovarea lecturii și integrarea bibliotecii în sistemul educațional.

Analiza SWOT evidențiază faptul că implementarea campaniei se sprijină pe o bază solidă, caracterizată prin existența unei strategii coerente și continue, care a permis nu doar desfășurarea consecventă a activităților, ci și consolidarea unui model sustenabil de atragere a publicului. Creșterea constantă a numărului de utilizatori confirmă eficiența abordării adoptate, în timp ce rețeaua extinsă de filiale și parteneriatele instituționale contribuie la amplificarea impactului și la extinderea ariei de acoperire. Din perspectivă strategică, aceste puncte forte trebuie valorificate prin standardizarea bunelor practici și replicarea modelelor de succes la nivelul întregii rețele.

În același timp, punctele slabe indică necesitatea unor ajustări strategice. Dependența de campanii sezoniere sugerează lipsa unei continuități operaționale pe tot parcursul anului, ceea ce impune dezvoltarea unor mecanisme de menținere a interesului utilizatorilor în afara perioadelor de vârf. Fluctuația implicării ambasadiorilor relevă necesitatea instituirii unor proceduri mai clare de motivare și fidelizare a acestora, iar lipsa unor indicatori de retenție în primii ani subliniază importanța implementării unui sistem riguros de monitorizare și evaluare a relației cu utilizatorii. Aceste vulnerabilități pot fi corectate prin introducerea unor instrumente de tip CRM și prin dezvoltarea unei culturi organizaționale orientate spre date.

Oportunitățile identificate oferă direcții clare de dezvoltare strategică. Digitalizarea extinsă permite diversificarea canalelor de comunicare și creșterea accesibilității serviciilor, în timp ce dezvoltarea newsletterelor și a sistemelor de management al relației cu utilizatorii creează premisele unei comunicări personalizate și eficiente. Extinderea către publicul adult reprezintă, de asemenea, o direcție strategică relevantă, care poate contribui la echilibrarea structurii de utilizatori și la creșterea gradului de implicare comunitară. Valorificarea acestor oportunități presupune investiții în competențe digitale și în infrastructură de comunicare.

În ceea ce privește riscurile, acestea impun o abordare preventivă și adaptativă. Concurența mediului online și scăderea interesului pentru lectură necesită dezvoltarea unor strategii inovatoare de promovare și diversificarea ofertei culturale, astfel încât biblioteca să rămână relevantă în preferințele publicului. Totodată, riscul de suprasolicitare a resurselor umane evidențiază necesitatea optimizării proceselor interne și a unei planificări eficiente a

activităților. În acest sens, managementul resurselor devine un factor critic pentru sustenabilitatea campaniei.

Așadar, analiza SWOT relevă faptul că, deși campania dispune de un potențial semnificativ de dezvoltare, succesul său pe termen lung depinde de capacitatea instituției de a valorifica punctele forte, de a corecta vulnerabilitățile, de a exploata oportunitățile emergente și de a gestiona eficient riscurile identificate. Campania „Fii deștept! Ia un card inteligent!” reprezintă un exemplu de bună practică în domeniul marketingului cultural, demonstrând că o instituție publică poate deveni competitivă prin adaptabilitate, inovație și comunicare eficientă.

Evoluția din perioada 2020-2025 confirmă transformarea campaniei dintr-o inițiativă de promovare într-un *instrument strategic* de dezvoltare instituțională. Creșterea constantă a numărului de utilizatori, diversificarea canalelor de comunicare și consolidarea relației cu comunitatea evidențiază succesul unei abordări integrate.

Recomandări strategice

În vederea consolidării impactului și asigurării sustenabilității Campaniei de atragere și fidelizare a utilizatorilor, propunem următoarele direcții strategice de dezvoltare:

- a) se impune dezvoltarea unui sistem integrat de fidelizare a utilizatorilor, bazat pe implementarea unor instrumente de tip CRM, care să permită gestionarea eficientă a bazelor de date și monitorizarea comportamentului de consum al utilizatorilor. În acest context, utilizarea newsletterelor personalizate, adaptate în funcție de interesele și preferințele publicului, precum și segmentarea audienței devin esențiale pentru o comunicare relevantă și eficientă;
- b) este necesară consolidarea prezenței digitale a instituției prin dezvoltarea unui conținut video profesionist și implementarea unor campanii de comunicare targetate. Utilizarea instrumentelor de analiză (analytics) va permite evaluarea performanței canalelor digitale și optimizarea continuă a strategiilor de promovare;
- c) o altă direcție strategică vizează extinderea publicului țintă, în special prin atragerea adulților activi profesional și dezvoltarea unor programe dedicate seniorilor, precum și a unor inițiative orientate spre comunități de interese. Această

- diversificare contribuie la creșterea gradului de incluziune și la consolidarea rolului social al bibliotecii;
- d) se recomandă crearea și dezvoltarea unei comunități de brand în jurul bibliotecii, prin organizarea de cluburi de lectură, formarea unei rețele de ambasadori permanenți și implementarea unor evenimente recurente. Aceste acțiuni facilitează construirea unor relații durabile cu utilizatorii și sporesc nivelul de implicare comunitară;
 - e) este esențială instituirea unui sistem riguros de măsurare a performanței, bazat pe indicatori clari de fidelizare, precum rata de revenire a utilizatorilor și nivelul de engagement în mediul digital. Monitorizarea constantă a acestor indicatori va permite fundamentarea deciziilor strategice și adaptarea intervențiilor în funcție de rezultatele obținute.

Analiza Campaniei de atragere și fidelizare a utilizatorilor, desfășurată în perioada 2020-2025, evidențiază un parcurs evolutiv coerent și strategic, marcat de adaptabilitate, inovare și orientare constantă spre utilizator. De la etapa inițială de adaptare la contextul pandemic și digitalizare accelerată, până la faza de optimizare strategică și maturizare instituțională, campania a demonstrat capacitatea bibliotecii de a răspunde eficient provocărilor mediului contemporan.

Rezultatele obținute confirmă eficiența modelului implementat, reflectată prin creșterea constantă a numărului de utilizatori, diversificarea publicului și consolidarea relației instituție-comunitate. Introducerea indicatorilor de fidelizare și orientarea spre segmentarea publicului au contribuit la trecerea de la o abordare cantitativă la una calitativă, centrată pe relevanță, impact și sustenabilitate.

Totodată, campania a evidențiat rolul esențial al marketingului cultural și relațional în domeniul biblioteconomic, demonstrând că biblioteca contemporană nu mai este doar un furnizor de informație, ci un actor activ în procesul de comunicare, educație și coeziune socială. Prin integrarea instrumentelor digitale, dezvoltarea parteneriatelor și implicarea comunității, instituția și-a consolidat poziționarea în cadrul ecosistemului informațional contemporan.

În ansamblu, Campania de atragere și fidelizare a utilizatorilor se conturează ca un model de bună practică în managementul comunicării instituționale, cu potențial de replicare și scalare. Succesul său pe termen lung depinde, însă, de capacitatea de

adaptare continuă la nevoile publicului, de utilizarea inteligentă a datelor și de menținerea unui echilibru între inovație, eficiență și relevanță socială.

Astfel, demersul analizat nu doar validează importanța strategiilor moderne de marketing în biblioteci, ci și reconfirmă rolul acestora ca instituții esențiale în dezvoltarea culturală și educațională a comunității.

Referințe bibliografice

1. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”. *Raport de activitate 2020*. Online. Responsabil de ediție: Mariana HARJEVSCHI; membri ai echipei: Lidia KULIKOVSKI; Ana CHIORESCO; Lilia DONICA et al.; redactor: Genoveva SCOBIOALĂ. Chișinău: [S.n.], 2021. 252 p. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/xmlui/handle/123456789/42> [accesat 2025-10-19].
2. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”. *Raport de activitate 2021*. Online. Responsabil de ediție: Mariana HARJEVSCHI; membri ai echipei: Ludmila PÂNZARI; Ivan PILCHIN; Lilia DONICA et al.; redactori: Svetlana JAVELEA și Zinaida TÎMBUR. Chișinău: [S.n.], 2022. 296 p. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/xmlui/handle/123456789/353> [accesat 2025-10-28].
3. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”. *Raport de activitate 2022*. Online. Responsabil de ediție: Mariana HARJEVSCHI; membri ai echipei: Nelly ȚURCAN; Elena UNGUREANU; Lilia DONICA et al.; redactori: Svetlana JAVELEA și Zinaida TÎMBUR. Chișinău: [S.n.], 2023. 278 p. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/handle/123456789/409> [accesat 2025-11-17].
4. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”. *Raport de activitate 2023*. Online. Responsabil de ediție: Mariana HARJEVSCHI; membri ai echipei: Lidia KULIKOVSKI; Tatiana COȘERI; Lilia DONICA et al.; redactori: Svetlana JAVELEA și Zinaida TÎMBUR. Chișinău: [S.n.], 2024. 350 p. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/handle/123456789/496> [accesat 2025-11-19].
5. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”. *Raport de activitate 2024*. Online. Responsabil de ediție: Mariana HARJEVSCHI; membri ai echipei: Elena BUTUCEL; Tatiana COȘERI; Lilia DONICA et al.; redactori: Svetlana JAVELEA și Zinaida TÎMBUR. Chișinău: [S.n.], 2025. 466 p. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/xmlui/handle/123456789/569> [accesat 2025-12-05].
6. BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”. *Raport de activitate 2025*. Online. Responsabil de ediție: Mariana HARJEVSCHI; membri ai echipei: Elena BUTUCEL; Tatiana COȘERI; Lilia DONICA et al.; redactori: Svetlana JAVELEA și Zinaida TÎMBUR. Chișinău: [S.n.], 2026. 593 p. ISBN 978-9975-3479-9-0. Disponibil:

- <https://hapes.hasdeu.md/xmlui/handle/123456789/618> [accesat 2026-03-28].
7. BUTUCEL, Elena. *Universul lecturii la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*. Online. Chișinău: [S.n.], 2021. 157 p. ISBN 978-9975-134-31-6. Disponibil: <https://hapes.hasdeu.md/xmlui/handle/123456789/195> [accesat 2024-08-20].
 8. CORGHENCI, Ludmila și POVESTCA, Lilia. Conferințele zonale – modalități de promovare, comunicare și formare a bibliotecarilor. *Magazin bibliologic*. Online. 2019, nr. 1-2, pp. 127-130. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/127-130_13.pdf [accesat 2024-07-15].
 9. *Dimensiunea socială a bibliotecii publice în societatea informațională: materialele conferinței, Chișinău, 12-19 octombrie 2002: culegere de comunicări*. Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hasdeu”; coordonator: Tatiana COȘERI; responsabil de ediție: Lidia KULIKOVSKI. Chișinău: [s.n.], 2003. 308 p.
 10. GOIAN, Natalia și MANOILOVA, Liliana. Impactul voluntariatului în activitatea bibliotecii publice. *BiblioPolis*. Online. 2025, vol. 99, nr. 4, pp. 18-33. Disponibil: <https://bibliopolis.hasdeu.md/index.php/bibliopolis/article/view/1277/1165> [accesat 2026-04-02].
 11. HARJEVUSCHI, Mariana. Caravana transformării la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”: de la probleme la soluții. *BiblioPolis*. Online. 2025, vol. 97, nr. 2, pp. 58-65. Disponibil: <https://ojs.hasdeu.md/index.php/bibliopolis/article/download/1227/1119> [accesat 2026-03-20].
 12. IFLA and UNESCO. *IFLA-UNESCO Public Library Manifesto 2022*. Online. The Hague: International Federation of Library Associations and Institutions, 2022. Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385149?posInSet=1&queryId=5c1d767d-54a7-4265-9939-a7157e8a2f50> [accesat 2023-03-26].
 13. KULIKOVSKI, Lidia. Cultura serviciilor bibliotecii publice în era comunicării și digitizării. *BiblioPolis*. Online. 2015, vol. 58, nr. 3, pp. 12-18. Disponibil: <https://bibliopolis.hasdeu.md/index.php/bibliopolis/article/view/333> [accesat 2026-01-20].
 14. MICHALOWICZ, Mike. *Un marketing ce nu poate fi ignorat*. Traducere de Beatrice POPESCU. București: ACT și Politon, 2024. ISBN 978-630-303-200-9.
 15. PÂNZARI, Ludmila. Sistemele integrate de bibliotecă – puncte de pornire în transformarea digitală. *BiblioPolis*. Online. 2024, vol. 95, nr. 4, pp. 7-17. Disponibil: <https://bibliopolis.hasdeu.md/index.php/bibliopolis/article/view/1174> [accesat 2026-03-31].
 16. *The Public Library Service: IFLA/UNESCO Guidelines for Development*. Online. München: K.G. Saur, 2001. Disponibil: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/archive/the-public-library-service/publ97.pdf> [accesat 2025-07-03].

17. ȚURCAN, Nelly și MARIN, Constantin. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”: proiecție în viitor. *BiblioPolis*. Online. 2025, vol. 96, nr. 1, pp. 7-39. Disponibil: <https://bibliopolis.hasdeu.md/index.php/bibliopolis/article/view/1198> [accesat 2026-04-02].
18. UNGUREANU, Elena. Un fenomen al culturii digitale: internet-memele = A phenomenon of digital culture: the internet-memes. In: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european*. Online. Chișinău, 2020, pp. 89-96. Disponibil: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3978103> [accesat 2026-04-25].

PROVOCĂRILE DEZVOLTĂRII COLECȚIILOR ÎN ERA DIGITALĂ: EXPERIENȚA BIBLIOTECII MUNICIPALE „B.P. HASDEU”

*Ludmila OLEINIC,
șef serviciu, Secția Managementul resurselor informaționale,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Rezumat: Articolul analizează provocările dezvoltării colecțiilor în era digitală, pornind de la experiența Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Sunt examinați factorii tehnologici, sociali, instituționali și financiari care influențează selecția, actualizarea și diversificarea resurselor informaționale. Studiul evidențiază necesitatea menținerii unui echilibru între colecțiile tipărite și cele digitale, precum și rolul colecțiilor specializate, al programelor de promovare a lecturii și al resurselor destinate comunităților etnice. În condițiile reducerii fondurilor pentru achiziții, donațiile, parteneriatele și proiectele culturale devin surse importante de completare a colecțiilor de carte. Totodată, digitizarea și dezvoltarea platformelor online contribuie la extinderea accesului la informație și la conservarea patrimoniului documentar local.

Cuvinte-cheie: dezvoltarea colecțiilor, bibliotecă publică, resurse digitale, donații, parteneriate, digitizare, patrimoniu documentar, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Abstract: The article examines the challenges of collection development in the digital age, drawing on the experience of the “B.P. Hasdeu” Municipal Library. It discusses the technological, social, institutional, and financial factors that influence the selection, updating, and diversification of information resources. The study highlights the need to maintain a balance between print and digital collections, as well as the importance of specialized collections, reading promotion programmes, and resources intended for ethnic communities. With reduced funding for acquisitions, donations, partnerships, and cultural projects have become important sources of collection development. At the same time, digitization and online platforms help expand access to information and preserve local documentary heritage.

Keywords: collection development, public library, digital resources, donations, partnerships, digitization, documentary heritage, “B.P. Hasdeu” Municipal Library.

Introducere

Dezvoltarea colecțiilor constituie una dintre activitățile esențiale ale bibliotecilor publice, deoarece de calitatea, actualitatea și

relevanța resurselor informaționale depinde capacitatea acestora de a răspunde nevoilor educaționale, culturale și informaționale ale comunității.

În ultimele decenii, conceptul de „dezvoltare a colecțiilor” a cunoscut transformări semnificative. Dacă anterior accentul era pus pe acumularea unui număr cât mai mare de documente tipărite, astăzi bibliotecile sunt orientate spre asigurarea accesului rapid la informație, indiferent de suportul pe care aceasta este disponibilă. Dezvoltarea tehnologiilor informaționale, extinderea resurselor electronice și schimbarea modului în care utilizatorii caută și consumă informația au determinat apariția unei noi paradigme în gestionarea colecțiilor.

În acest context, bibliotecile publice sunt nevoite să identifice soluții pentru menținerea unui echilibru între colecțiile tradiționale și cele digitale, între necesitățile comunității și posibilitățile financiare disponibile. Experiența Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” oferă un exemplu relevant privind adaptarea politicilor de dezvoltare a colecțiilor la noile realități ale societății informaționale.

Factorii care influențează dezvoltarea colecțiilor

Transformările care au loc în domeniul dezvoltării colecțiilor sunt determinate de o serie de factori externi și interni, aflați într-o relație de interdependență.

1) Factori externi

Cel mai important factor extern îl reprezintă *dezvoltarea accelerată a tehnologiilor digitale*. Apariția cărților electronice, a bazelor de date, a platformelor online și a altor resurse digitale a modificat semnificativ modul în care utilizatorii accesează și utilizează informația. În prezent, accesul rapid, de la distanță și de pe diverse dispozitive electronice a devenit o cerință firească pentru o mare parte dintre utilizatori.

Un alt factor important este *globalizarea informației*, care facilitează accesul la resurse internaționale și permite circulația rapidă a cunoștințelor. În aceste condiții, utilizatorii compară oferta bibliotecilor locale cu posibilitățile oferite de mediul online și de marile platforme informaționale.

Crizele globale, inclusiv pandemia COVID-19, au accelerat procesele de digitalizare și au evidențiat necesitatea dezvoltării serviciilor și colecțiilor digitale. În perioada restricțiilor sanitare,

multe biblioteci au fost nevoite să își adapteze rapid serviciile și să ofere acces la resurse electronice și documente digitizate.

Toți acești factori contribuie la modificarea comportamentului informațional al utilizatorilor, care solicită tot mai frecvent acces online, servicii la distanță și resurse disponibile în format digital.

2) Factori interni

La nivel instituțional, dezvoltarea colecțiilor este influențată de specificul comunității deservite, de interesele utilizatorilor și de obiectivele strategice ale bibliotecii. În cazul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, procesul de dezvoltare a colecțiilor urmărește constituirea unui fond documentar actual, diversificat și relevant pentru diferitele categorii de utilizatori. În același timp, una dintre cele mai importante provocări rămâne insuficiența resurselor financiare destinate achizițiilor. Diferența dintre necesitățile reale ale comunității și posibilitățile financiare ale instituției influențează direct procesul de completare și actualizare a colecțiilor, obligând biblioteca să identifice surse alternative de dezvoltare.

Recomandări internaționale privind dezvoltarea colecțiilor

Tendențele actuale din domeniul biblioteconomic sunt reflectate și în recomandările organizațiilor profesionale internaționale. În cadrul conferințelor și reuniunilor profesionale recente ale Federației Internaționale a Asociațiilor și Instituțiilor Bibliotecare (IFLA), au fost evidențiate câteva direcții majore pentru dezvoltarea colecțiilor. Printre acestea se numără promovarea științei deschise și a accesului liber la informația științifică, dezvoltarea și integrarea instrumentelor bazate pe inteligența artificială, precum și consolidarea colaborării dintre biblioteci prin intermediul consorțiilor și al achizițiilor comune. Aceste recomandări demonstrează că dezvoltarea colecțiilor nu mai poate fi abordată exclusiv la nivel instituțional, ci necesită colaborare, partajarea resurselor și valorificarea noilor tehnologii.

Direcții de dezvoltare a colecțiilor la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” gestionează o colecție de peste un milion de documente distribuite în cadrul celor 27 de filiale ale rețelei. Diversitatea colecțiilor reflectă atât profilul bibliotecilor din rețea, cât și varietatea intereselor comunității.

Un rol important îl au colecțiile specializate dezvoltate în funcție de specificul unor filiale. Astfel, Biblioteca Publică de Drept valorifică resurse juridice și legislative; Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” dezvoltă colecții dedicate operei eminesciene și literaturii române; colecția Bibliotecii de Arte „Tudor Arghezi” reunește documente din domeniul muzicii, teatrului, cinematografului și artelor plastice, iar Colecția „Chișinău” conservă și promovează patrimoniul documentar privind istoria și memoria orașului. O atenție deosebită este acordată și bibliotecilor dedicate minorităților etnice, care dezvoltă colecții în limbile polonă, bulgară, ucraineană, ebraică, găgăuză și rusă, contribuind la păstrarea identității culturale și lingvistice a comunităților pe care le deserveșc.

Dezvoltarea colecțiilor este influențată și de programele și serviciile de promovare a lecturii organizate de bibliotecă. Inițiative precum „Chișinăul citește”, „Bătălia cărților” sau concursul „Bingo pentru carte” generează interes pentru anumite titluri și domenii tematice, contribuind la actualizarea permanentă a fondului documentar.

Totodată, colecțiile Bibliotecii Municipale includ resurse pe diverse suporturi și formate, de la publicații tipărite și documente electronice până la jocuri educative, discuri de vinil, materiale filatelice, artefacte și alte resurse cu valoare culturală și educativă.

Diversificarea surselor de dezvoltare a colecțiilor

Politica de dezvoltare a colecțiilor a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” prevede completarea periodică a fondului documentar prin achiziții de publicații. Totuși, în ultimii ani, acest proces a fost afectat de reducerea resurselor financiare.

Dacă în anul 2024 au fost alocate aproximativ un milion de lei pentru achiziția de publicații, în anii 2025 și 2026 nu au fost prevăzute fonduri pentru cumpărarea de carte. Această situație limitează posibilitatea bibliotecii de a achiziționa titluri noi și de a răspunde prompt solicitărilor utilizatorilor.

În aceste condiții, donațiile, parteneriatele și proiectele au devenit surse esențiale de dezvoltare a colecțiilor.

Donațiile de carte

În ultimii ani, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a beneficiat de donații importante din partea instituțiilor culturale, editurilor, autorilor, ambasadelor și organizațiilor partenere.

Una dintre cele mai semnificative contribuții a fost donația oferită de Guvernul României, care a inclus 248 de titluri și peste 9000 de exemplare. Publicațiile primite au contribuit semnificativ la actualizarea colecțiilor și au inclus atât literatură artistică, cât și lucrări din domeniile psihologiei, filosofiei, istoriei, pedagogiei, geografiei, religiei și artei.

O altă sursă importantă de completare a colecțiilor o reprezintă Programul pentru editarea cărții naționale, gestionat de Ministerul Culturii al Republicii Moldova. În perioada 2021-2025, Biblioteca Municipală a primit prin intermediul acestui program 626 de titluri în peste 11600 de exemplare.

Deși aceste donații contribuie la îmbogățirea colecțiilor, ele nu pot substitui în totalitate procesul de selecție realizat prin achiziții, deoarece nu toate publicațiile corespund necesităților informaționale și intereselor actuale ale utilizatorilor.

Un rol important îl au și donațiile oferite de ambasade și centre culturale. Acestea contribuie la dezvoltarea colecțiilor bibliotecilor destinate minorităților etnice și facilitează accesul comunităților la literatură contemporană în limbile materne.

Parteneriate și proiecte

Participarea la proiecte culturale și educaționale reprezintă o altă direcție importantă de dezvoltare a colecțiilor.

Colaborările cu organizații precum Centrul de Drept al Femeilor, UNHCR și WeWorld Moldova au permis completarea fondului documentar cu cărți, jocuri educative, puzzle-uri, materiale STEM și alte resurse adaptate nevoilor diferitelor categorii de utilizatori, inclusiv ale refugiaților. De asemenea, proiectul LibHUB contribuie periodic la actualizarea colecțiilor filialelor cu titluri noi și solicitate de cititori.

Un exemplu de colaborare de durată îl constituie parteneriatul cu Goethe-Institut, care susține dezvoltarea colecțiilor în limba germană și facilitează accesul utilizatorilor la resurse educaționale și culturale actuale.

În ultimii cinci ani, prin intermediul proiectelor și colaborărilor cu diverse organizații, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a beneficiat de aproximativ 45000 de exemplare de resurse informaționale. La acestea se adaugă donațiile individuale oferite de

autori, cititori și colecționari, care au contribuit în aceeași perioadă cu peste 16000 de exemplare.

Dezvoltarea resurselor digitale și conservarea patrimoniului documentar

În contextul transformărilor tehnologice actuale, dezvoltarea colecțiilor nu mai poate fi limitată la documentele aflate pe suport tradițional. Bibliotecile sunt chemate să extindă accesul la informație prin intermediul resurselor digitale și al platformelor online.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” își dezvoltă constant oferta informațională prin integrarea bazelor de date, a publicațiilor electronice și a documentelor digitizate. În paralel, digitizarea este valorificată ca instrument de conservare a patrimoniului documentar și de facilitare a accesului la resursele cu valoare istorică și culturală.

Un exemplu relevant este repozitoriul instituțional HAPeS, care asigură păstrarea și accesul la lucrări profesionale, materiale metodice, bibliografii și alte documente produse în cadrul instituției. Totodată, Biblioteca digitală a Bibliotecii Municipale reunește documente rare, publicații vechi, fotografii istorice, manuscrise și alte materiale de patrimoniu local.

Procesul de digitizare contribuie atât la conservarea documentelor originale, cât și la valorificarea acestora prin intermediul accesării în mediului online. În același timp, dezvoltarea colecțiilor digitale generează noi provocări legate de respectarea drepturilor de autor, asigurarea accesului pe termen lung și conservarea fișierelor digitale în contextul schimbărilor tehnologice permanente.

Concluzii

Experiența Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” demonstrează că dezvoltarea colecțiilor în era digitală presupune o abordare complexă, care depășește modelul tradițional bazat exclusiv pe acumularea de documente tipărite.

Transformările tehnologice, schimbarea comportamentului informațional al utilizatorilor și constrângerile financiare obligă bibliotecile să identifice noi modalități de dezvoltare și diversificare a resurselor informaționale. În aceste condiții, donațiile, parteneriatele și proiectele culturale devin surse importante de completare a colecțiilor, fără a putea însă substitui integral achizițiile realizate în baza unei politici coerente de dezvoltare.

În același timp, dezvoltarea resurselor digitale și digitizarea patrimoniului documentar reprezintă direcții strategice care contribuie atât la extinderea accesului la informație, cât și la conservarea memoriei culturale locale.

Astăzi, succesul dezvoltării colecțiilor nu mai este determinat exclusiv de numărul documentelor existente pe rafturi, ci de capacitatea bibliotecii de a asigura accesul rapid, relevant și echitabil la informație. Prin adaptarea continuă la noile realități tehnologice și sociale, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” își consolidează rolul de centru informațional modern, capabil să transforme provocările erei digitale în oportunități de dezvoltare pentru comunitate.

ROLUL PROIECTELOR DE BIBLIOTECĂ ÎN CONSOLIDAREA SUSTENABILITĂȚII ȘI A REZILIENȚEI COMUNITARE RURALE

(Studiu de caz: Biblioteca Publică
Zagarancea, r. Ungheni)

*Tatiana ZAIȚEV,
director, Biblioteca Publică Zagarancea (r. Ungheni)*

Rezumat: Articolul prezintă traiectoria Bibliotecii Publice Zagarancea (r. Ungheni), între 2021 și 2025, de la o instituție tradițională, relocată pe scena clubului sătesc, la un hub comunitar cultural, educațional și digital cu rol de factor de reziliență locală. Sunt descrise șase mecanisme concrete de reziliență și proiectele-cheie prin care acestea au fost activate. Experiența Bibliotecii Publice Zagarancea confirmă că o bibliotecă rurală poate construi reziliență comunitară măsurabilă prin viziune strategică, parteneriate autentice și angajament profesional susținut.

Cuvinte-cheie: bibliotecă publică rurală, hub comunitar, reziliență comunitară, mecanisme de reziliență, Zagarancea, ODD 303, Republica Moldova.

Abstract: The article presents the development of the Zagarancea Public Library (Ungheni), between 2021 and 2025, from a traditional institution relocated to the stage of the village cultural centre into a cultural, educational, and digital community hub that serves as a driver of local resilience. It describes six specific resilience mechanisms and the key projects through which they were activated. The experience of the Zagarancea Public Library confirms that a rural library can build measurable community resilience through strategic vision, genuine partnerships, and sustained professional commitment.

Keywords: rural public library, community hub, community resilience, resilience mechanisms, Zagarancea, 2030 SDGs, Republic of Moldova.

I. Rolul bibliotecilor rurale din Republica Moldova privite drept catalizator al rezilienței comunitare

Conceptul de reziliență comunitară, derivat din conceptul de reziliență ecologică și dezvoltat ulterior în științele sociale, desemnează capacitatea unei comunități de a face față șocurilor externe și interne, de a se adapta la schimbări și de a se dezvolta în pofida crizelor. Reziliența instituțiilor (formale și informale) constituie un determinant fundamental al rezilienței comunitare, prin

capitalul social pe care îl generează: încredere, responsabilitate civică, rețele comunitare. Societățile cu un nivel ridicat de capital social depășesc mai ușor șocurile economice și sociale. Reziliența comunitară constă în capacitatea unei comunități de a-și mobiliza resursele de adaptare pentru a răspunde eficient situațiilor de criză și a obține rezultate pozitive. Prin proiectele și serviciile sale, biblioteca publică îndeplinește în mod firesc această funcție.

Comunitățile rurale din Republica Moldova se confruntă cu un complex de presiuni structurale și contextuale (depopulare, migrație, îmbătrânire demografică, sărăcie și deficit de acces la servicii educaționale și digitale), amplificate de crizele recente cu impact social și informațional. În acest context, biblioteca publică rurală se afirmă ca una dintre puținele instituții stabile, accesibile și neutre, capabile să răspundă simultan nevoilor informaționale, educaționale și sociale ale comunității spre deosebire de localitățile urbane în care sunt implicate mai multe instituții și resurse [4].

Studiul sociologic *Reziliența socială și economică în comunitățile din Republica Moldova*, realizat de Ludmila Malcoci și Victor Mocanu (2025), relevă vulnerabilități structurale profunde: încrederea în instituțiile formale este extrem de scăzută, peste 70% din respondenți declarând că nu se pot baza pe acestea, iar numai 37% dintre respondenți se declară foarte mulțumiți de viața lor. Vârșnicii, persoanele cu studii reduse și cele cu venituri mici configurează un profil de vulnerabilitate care necesită intervenții specifice de politici publice [5] – context în care biblioteca publică rurală poate juca un rol compensator esențial. În acest context, rolul extins al bibliotecilor în consolidarea rezilienței comunitare este definit astfel de dr. hab. Nelly Țurcan: „Dincolo de funcția lor tradițională de centre de informare, bibliotecile au devenit spații de sprijin social, educațional și emoțional, contribuind la adaptarea comunităților la crize și transformări” [8, p. 151].

II. Evoluția strategică a Bibliotecii Publice Zagarancea

După peste 35 de ani de activitate biblioteconomică, am trăit direct această transformare: de la o bibliotecă relocată în 2021 dintr-o casă individuală arendată în incinta clubului sătesc (cu resurse minime și vizibilitate redusă) la ceea ce jurnalista Uliana Bunu a consacrat drept „sală de naștere a ideilor”. Conceptul de „al treilea spațiu” [4] – spațiu social distinct de casă și de locul de muncă, ne-utru, incluziv și regenerativ – furnizează fundamentul teoretic al

viziunii de hub comunitar pe care Biblioteca Publică Zagarancea l-a operaționalizat printr-o arhitectură funcțională cu patru zone: inspirație, învățare, întâlnire și performance.

Biblioteca Publică Zagarancea funcționează în cadrul Sistemului Național de Biblioteci din Republica Moldova, sub coordonarea Ministerului Culturii, avându-l drept fondator Primăria comunei Zagarancea (raionul Ungheni) și deținând Categoria a III-a (conform Ordinului Ministerului Culturii nr. 18/2021). Instituția dispune de Regulamentul de organizare și funcționare (23.02.2024), politici instituționale specifice și Strategia 2025-2029 (decizia nr. 2/9 din 24.02.2025). Biblioteca oferă 29 de servicii gratuite, înregistrând constant 500+ de utilizatori și 3600+ de vizite anuale.

Traectoria instituțională în perioada 2021-2025 este cuantificabilă prin indicatori de performanță robuști: în total, 420 de activități cu 7598 de participanți, menținând în medie 6 parteneri și 10 voluntari implicați anual. Anul 2023 a înregistrat cel mai înalt nivel de activitate (95 de activități și 1898 de participanți), confirmat cu finalizarea proiectului dedicat crizei refugiaților și lansarea parteneriatului transfrontalier. Din perspectiva mea profesională de 35+ ani, această creștere nu a fost una automată, ci rezultatul unor alegeri strategice deliberate: nu am așteptat resursele, ci le-am generat prin proiecte.

Analiza extinderii bugetare în perioada 2021-2025 evidențiază o transformare strategică de la dependența totală de bugetul local la un model de finanțare hibrid, performant și sustenabil. Investiția totală atrasă prin proiecte de grant se apropie de 350000 de lei, demonstrând că sustenabilitatea bibliotecii rurale este realizabilă prin proiecte, nu exclusiv prin alocarea bugetară a fondatorului local. Modelul de finanțare hibridă este, în sine, o formă de reziliență instituțională.

Tabelul 1. *Analiza extinderii bugetare în perioada 2021-2025*

Anul	Buget total (MDL)	Resurse externe (MDL)	% total	Proiect principal
2021	129.100	–	–	LecturaCentral (raional)
2022	150.500	119.147	79%	Criza refugiaților (ABRM/ IRC)
2023	109.889	86.589	79%	Școala de vară pentru fete; Ghidigeni

Anul	Buget total (MDL)	Resurse externe (MDL)	% total	Proiect principal
2024	242.600	29.303	12%	Ghidigeni; STEAM pe roți
2025	267.700	108.920	41%	Talente reîntoarce la baștină
TOTAL	899.789	≈350.000		

Sursa: rapoarte de activitate,
Biblioteca Publică Zagarancea (2021-2025) [2].

III. Rolul proiectelor reprezentative în activarea mecanismelor de reziliență comunitară

Proiectul „Bibliotecile aduc schimbarea în comunitate în timpul crizei refugiaților” (2022-2023)

La declanșarea crizei refugiaților ucraineni, comunitatea biblioteconomică din Republica Moldova a redefinit rapid reperele instituționale: biblioteca – centru de informare, centru TIC, centru de comunicare și socializare, spațiu de întâlniri comunitare, „a treia casă” [6, p. 25]. În 2022, ABRM, în parteneriat cu Centrul de Drept al Femeilor (CDF) și International Rescue Committee (IRC), a inițiat proiectul „Bibliotecile aduc schimbarea în comunitate în timpul crizei refugiaților”. Printre cele 10 biblioteci selectate la nivel național (8 orașenești și 2 rurale) s-a numărat și Biblioteca Publică Zagarancea.

Obiectivul central al proiectului a constat în transformarea bibliotecii într-un spațiu sigur, accesibil și funcțional pentru femeile și copiii refugiați, dar și pentru membrii vulnerabili ai comunității gazdă [1, p. 10]. Prin cele 72 de activități organizate, biblioteca a oferit: acces la internet și TIC, grup de suport psihologic, 4 traininguri CDF, activități de integrare socială, spațiu sigur de dialog intercultural. Resurse atrase: ≈210.000 de lei (2022-2023). Din perspectiva sustenabilității instituționale, proiectul a reprezentat un punct de cotitură: a demonstrat capacitatea bibliotecii de a atrage finanțare externă substanțială și a consolidat rețeaua de parteneri instituționali.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență socială, reziliență psihologică, reziliență digitală (acces TIC pentru grupuri vulnerabile), reziliență relațională (rețeaua ABRM + IRC + CDF).

Tabăra de vară „Viitor fără violență” (iulie 2023)

Finanțată printr-un grant de 38860 de lei din partea Coaliției Naționale Viață fără Violență (Contract nr. 6/GrFem, 30 martie 2023), tabăra a reunit 16 adolescente (12-16 ani) în 14 activități și 30 de ore de instruire structurate pe două module: educație juridică și psihologică, teatru social (5 ateliere și spectacolul public *Oprim violența cu înțelepciune* în fața a 37 de spectatori). Proiectul a reprezentat primul program rural anti-violență din raionul Ungheni, ilustrând principiul rezilienței preventive – acțiunea înaintea producerii șocului social. Trei fete selectate au fost integrate ulterior în trupa TeatrUngheni.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență culturală (teatru social preventiv), reziliență educațională (formare timp de 30 de ore în 14 activități), reziliență relațională.

Proiectul „Talente reîntoarse la baștină. Ateliere de vacanță la bibliotecă” (2025)

În 2025, Biblioteca Publică Zagarancea a accesat Programul național „Acces la cultură”, implementat prin Biblioteca Națională a Republicii Moldova, cu un proiect în valoare de 108925 de lei. Inițiativa a mobilizat capitalul uman local: 5 artiști originari din comunitate au funcționat ca mentori pentru copii și tineri (10-18 ani), transformând biblioteca într-un cadru de învățare aplicată. Proiectul a generat 10 ateliere, un concurs, două expoziții și un eveniment de totalizare, cu participarea a 224 de beneficiari. Structura activităților a reflectat un echilibru între tradiție și inovație: 60% ateliere artistice și 40% competențe digitale.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență culturală, reziliență educațională, reziliență digitală, reziliență relațională.

Parteneriatul transfrontalier Zagarancea-Ghidigeni „Comunități înfrățite. Biblioteci în tandem” (2023-2025)

Proiectul *Comunități înfrățite. Biblioteci în tandem*, lansat oficial la 21 mai 2023, în colaborare cu Biblioteca Comunală Ghidigeni (județul Galați, România), reprezintă un model funcțional de diplomatie culturală la scară locală. Activitățile includ: colecția „Raftul scriitorilor din Republica Moldova”, concursuri literare transfrontaliere, cursul de scriere creativă „Micul scriitor” (2023), serviciul „Miracolul scriiturii copiilor” (2024), concursul „Copii – semănători de poezie” (2025).

Arhitectura proiectului s-a sprijinit pe câteva componente strategice: triada educațională bibliotecar-pedagog-scriitor a permis implementarea unor ateliere de scriere creativă și masterclasuri în format hibrid; concursul transfrontalier *deSCRIEM copilăria în poezii și povești moderne* (2023) a facilitat prima interacțiune directă între copiii din ambele comunități; campania „Raftul scriitorilor din Republica Moldova în comuna Ghidigeni” a transferat peste 25 de cărți în parteneriatul bilateral. Proiectul a obținut distincția „Proiectul Anului 2024” (Consiliul comunal Ghidigeni) și a fost diseminat în presa de specialitate.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență culturală, reziliență identitară, reziliență relațională, capital uman, reziliență instituțională (ODD 11, ODD 17).

Tabăra „Expediție în universul informațional”
(19-30 iunie 2024)

Tabăra, organizată în parteneriat cu Consiliul Tinerilor Zagarancea, a constituit un răspuns aplicat la provocările mediului digital: dezinformare, suprasaturație informațională, consum pasiv de conținut. Cele 5 activități au implicat 18 adolescenți și 7 facilitatori voluntari, cu participare activă integrală (100%). Scopul taberei a constat în consolidarea conceptului „cultura informației” ca nucleu al celor 8 competențe-cheie recomandate de Cadrul European de Referință (Recomandarea Consiliului UE din 22 mai 2018), iar participanții au dezvoltat competențe de identificare, evaluare și utilizare critică a informației [6, p. 29].

Mecanisme de reziliență activate: reziliență informațională, gândire critică, reziliență educațională, reziliență digitală (ODD 4, ODD 16).

Parteneriate educaționale locale (2021-2026)

Biblioteca Publică Zagarancea a dezvoltat un model coerent de colaborare cu grădinița și gimnaziul din localitate, bazat pe continuitate și progresie metodologică. Parteneriatul cu grădinița (2021-2025) a vizat intervenția timpurie în formarea pre-lecturii, urmând o evoluție etapizată: formare (*Scriitori mari pentru copii mici*, 2022), explorare ludică (*Biblioteca pentru cei mici*, 2023) și consolidare (*Raze de carte*, 2024-2025). Parteneriatul cu gimnaziul (2021-2025) a urmărit dezvoltarea competențelor de lectură și a culturii informației. Cele trei cicluri de proiecte evidențiază

o creștere constantă: *Ecranizări ale literaturii* (2022) – 5 activități, 85 de participanți; *Școala și biblioteca – împreună pentru dreptul la informare* (2023) – 8 activități, 112 participanți; *Suplimentul de literatură* (2024-2025) – 10 activități, 136 de participanți. În total, 23 de activități confirmă rolul parteneriatelor educaționale în consolidarea capitalului uman.

Mecanisme de reziliență activate: reziliență educațională, reziliență cognitivă, reziliență identitară, capital uman (ODD 4, ODD 11, ODD 17).

IV. Corelarea cu obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) a proiectelor și serviciilor din Biblioteca Publică Zagarancea

Biblioteca Publică Zagarancea demonstrează o aliniere sistematică la Agenda 2030, acoperind, în perioada 2021-2025, șapte dintre cele șaptesprezece ODD.

ODD 10 (Reducerea inegalităților) este cel mai frecvent activat (prezent în patru situații de criză), reflectând vulnerabilitatea structurală a mediului rural. ODD 4 (Educație de calitate) și ODD 17 (Parteneriate) apar în câte trei situații de criză, confirmând că biblioteca funcționează simultan ca actor educațional nonformal și nod de rețea instituțională. ODD 5 (Egalitate de gen) este abordat prin programe dedicate fetelor și femeilor și prin suportul pentru refugiate. ODD 3 și ODD 16 vizează respectiv sănătatea psihosocială și combaterea dezinformării, cu impact structural pe termen lung.

Matricea evidențiază patru tipuri de reziliență construite instituțional: reziliența socială – prin cluburi, grupuri de suport și activități participative [1, p. 25]; reziliența informațională – prin programul *Cultura informației* și tabăra *Exploratori în universul informațional* (ODD 4, ODD 16); reziliența identitară – prin proiectul *Talente reîntoarse* și parteneriatul transfrontalier cu Biblioteca Publică Ghidigeni (ODD 11, ODD 17); reziliența instituțională – prin modelul de finanțare hibridă și capacitatea de mobilizare rapidă a resurselor externe (Hotărârea Guvernului nr. 303/2025).

Biblioteca Publică Zagarancea nu răspunde punctual unor nevoi izolate, ci operează ca o instituție de reziliență comunitară integrată, plasată în proximitatea directă a obiectivelor Strategiei „Moldova Europeană 2030” [7]. Valoarea sa nu se măsoară în indicatori cantitativi (circulația cărților, spațiul alocat pe raft), ci în

succesul comunității pe care o susține și care, la rândul său, o întreține [6, p. 35].

V. Biblioteca în media: vizibilitate publică și comunicare instituțională

Un indicator relevant al impactului comunitar al Bibliotecii Publice Zagarancea îl constituie prezența sa constantă și diversificată în mass-media raională, națională și profesională pe parcursul perioadei 2021-2026. Această vizibilitate nu este rezultatul unor apariții ocazionale, ci reflectă o strategie coerentă de comunicare publică, susținută atât prin activitatea jurnalistică proprie a bibliotecarei, cât și prin interesul editorial al unor publicații și instituții media de referință.

Activitatea de scriere și comunicare publică a subsemnatei, Tatiana Zaițev, a contribuit decisiv la profilarea instituțională a bibliotecii în spațiul discursului profesional. Cele cinci articole de specialitate publicate în presa raională și națională (în revistele *Unghiul* și *Realități culturale*, în anii 2023 și 2025) abordează teme de substanță: rolul bibliotecarului rural în comunitate, transformarea bibliotecii într-un spațiu modern și atractiv pentru tineri și modelul de parteneriat transfrontalier Zagarancea-Ghidigeni.

Vizibilitatea media instituțională urmărește o traiectorie progresivă, marcată de o tranziție semnificativă în temele abordate. În perioada 2021-2022, materialele jurnalistice semnate de Natalia Morari au tematizat problematica infrastructurii și rolul social al instituției (biblioteca ca factor de coeziune intergenerațională), culminând cu interviul *Biblioteca înseamnă libertate* (2022), ce conturează o viziune profesională articulată. Începând cu 2024, registrul mediatic se deplasează de la problematizare spre recunoaștere: Vlad Rusu evidențiază dinamica serviciilor moderne, iar Uliana Bunu (2024, 2026) consacră imaginea bibliotecii drept „sală de naștere a ideilor” – formulă reprezentativă pentru viziunea instituțională asumată. Postul de televiziune Moldova 1 (2024) consolidează percepția publică a bibliotecii ca „oază culturală” ce reunește generații.

Recunoașterea în spațiul profesional internațional este confirmată de menționarea și citarea bibliotecarei în revista profesională online *BiblioFeed* (nr. 4/2026), în articolul *Biblioteci românești: Noi suntem, împreună, 1lib1ref 2026*, în calitate de participantă a campaniei internaționale 1lib1ref 2026, organizată de Wikimedians of

Romania and Moldova. Traectoria mediatică a instituției – de la semnalarea deficitelor de infrastructură la consolidarea imaginii de centru comunitar inovator – reprezintă, în sine, un indicator al rezilienței instituționale.

Concluzii

Studiul de caz al Bibliotecii Publice Zagarancea demonstrează că implementarea consecventă a proiectelor și parteneriatelor instituționale contribuie la întărirea capitalului social, diversificarea surselor de finanțare și creșterea capacității comunității de a răspunde la crize. Modelul de finanțare hibridă, orientarea către nevoile reale ale utilizatorilor și practica cercetării-acțiune au sporit stabilitatea serviciilor și participarea civică, confirmând că biblioteca rurală funcționează ca nod local de reziliență – socială, informațională, identitară și instituțională.

Experiențele inovatoare internaționale (modelul românesc al bibliotecii ca hub digital, seria LibHUB și parteneriatul transfrontalier Zagarancea-Ghidigeni) confirmă capacitatea bibliotecilor rurale din Republica Moldova de a recepta și adapta bune practici. Programul național „Acces la cultură” (2025) și proiectele Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova au constituit surse esențiale de finanțare și motivare instituțională, iar experiența metodologică a Bibliotecii Publice Raionale „Dimitrie Cantemir” Ungheni [3] pledează pentru consolidarea rolului bibliotecilor raionale ca centre de competență pentru rețeaua rurală.

Cercetarea noastră formulează o recomandare de politică instituțională: crearea unui program dedicat bibliotecilor publice rurale, la nivel național sau raional, care să valorifice modelul de cofinanțare 50/50 din raionul Orhei. Un astfel de program ar asigura sustenabilitatea proiectelor, ar stimula inițiativa locală și ar consolida rolul bibliotecii ca platformă a rezilienței comunitare în conformitate cu obiectivele Agendei 2030.

Referințe bibliografice

1. ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA. *Raport de activitate 2019-2023*. Chișinău: ABRM, 2023. 15 p. Disponibil: www.abrm.md [accesat 2026-05-04].
2. BIBLIOTECA PUBLICĂ A SATULUI ZAGARANCEA. *Rapoarte de activitate 2021-2025*. Zagarancea: [S. n.], 2021-2025. [Arhiva instituției].

3. BIBLIOTECA PUBLICĂ RAIONALĂ „DIMITRIE CANTEMIR” UNGHENI. *Rapoarte de activitate 2021-2025*. Ungheni: BPR „D. Cantemir”, 2021-2025. [Arhiva instituției].
4. IFLA/UNESCO. *Manifestul IFLA-UNESCO privind biblioteca publică 2022*. Haga: IFLA, 2022. – 4 p.
5. MALCOCI, Ludmila; MOCANU, Victor. *Reziliența socială și economică în comunitățile din Republica Moldova: studiu sociologic* [Resursă electronică]. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, USM, 2025. Disponibil: <https://cercetare.usm.md/wp-content/uploads/Lucrarea-cu-titlul-Reziliencia-sociala-si-economica-in-comunitatile-din-Republica-Moldova-studiu-sociologic-autori-Ludmila-Malcoci-si-Victor-Mocanu.pdf> [accesat 2026-05-04].
6. OSOIANU, Vera. *Biblioteca și imperativul rezilienței: studii și articole* / coord. de ed.: Margareta Cebotari ; Biblioteca Națională a Republicii Moldova. Chișinău: BNRM (Primex-Com), 2022. – 247 p.
7. REPUBLICA MOLDOVA. *Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”* [Online]. Disponibil: <https://cancelaria.gov.md> [accesat 2026-05-04].
8. ȚURCAN, Nelly. Bibliotecile ca hub-uri de reziliență: educație, suport și coeziune. În: *BiblioPolis*. 2025, vol. 90, nr. 1, pp. 151-168. ISSN 1811-900X.

CZU 821.135.1.09(092):027.52(478-25)=135.1

LECȚIA PUBLICĂ „A FI ISTORIC”: EXIGENȚELE UNEI PROFESII ÎN GÂNDIREA LUI B.P. HASDEU”

*Elena TARAGAN,
Șef sector, Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

În data de 26 februarie 2026, cu prilejul zilei de naștere a ilustrului savant Bogdan Petriceicu Hasdeu, în Sala cu Coloane a Bibliotecii Centrale „B.P. Hasdeu”, a avut loc lecția publică „A fi istoric”: Exigențele unei profesii în gândirea lui B.P. Hasdeu”, ținută de dr. hab., conf. univ. Liliana Rotaru, care a răspuns invitației șefei Secției studii și cercetări a BM „B.P. Hasdeu”, dr. hab. Elena Ungureanu.

În deschidere, dr. Mariana Harjevschi a mulțumit publicului prezent în sală pentru interesul constant față de viața și creația marelui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Purtându-i numele, Biblioteca

26 FEBRUARIE 2026
ORA 14:00

LECȚIE PUBLICĂ

„A FI ISTORIC”:
EXIGENȚELE UNEI PROFESII
ÎN GÂNDIREA LUI B.P. HASDEU

Dr. hab., conf. univ.
Liliana ROTARU
Universitatea de Stat
din Moldova

Sala cu Coloane, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”
Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 148, Chișinău

Municipală se angajează într-un demers permanent de a-l studia și de a-i descoperi noi valențe.

Dr. hab. Elena Ungureanu a realizat o paralelă între Hasdeu și marele lingvist Eugeniu Coșeriu. Această margine de românitate, Basarabia, a dat lumii personalități de mare calibru, a susținut dumneaei.

Coșeriu vorbește în studiile sale lingvistice despre primatul istoriei în cercetare. „Fără istorie, nu poți face filologie”, spunea marele savant de origine basarabeană. Cercetătoarea a remarcat faptul că volumele lui Hasdeu ar trebui să se afle pe masa de studiu a studenților la filologie, citându-l pe profesorul Cristinel Munteanu, care afirmă: „B.P. Hasdeu este primul nostru teoretician al limbajului”, în timp ce Coșeriu – „teoreticianul cel mai important al limbajului”.

Cei prezenți în sală au avut parte de o oră în care au descoperit lucruri mai puțin știute despre istoricul Bogdan Petriceicu Hasdeu, Liliana Rotaru aducând în actualitate norme de conduită și deontologii profesionale care rămân relevante după secole de la enunțarea lor, în cadrul profesiei ce uneori sacrifică adevărul istoric în favoarea patriotismului.

S-a spus despre Hasdeu că „a fost deschizător de pârții fertile”. Ca și noi, astăzi, perioada în care a trăit a fost una de crize succesive: se redefinesc frontiere, sunt disputate identitățile, iar trecutul este interpretat în funcție de nevoile prezentului. Continuăm să ne punem întrebarea „Quo vadis?”. Ca și majoritatea intelectualilor noștri, B.P. Hasdeu a fost educat într-o școală cu tradiție rusească. Dar se va stabili la Iași, de unde va contribui la opera de mărire a statului român. B.P. Hasdeu va formula o serie de principii, va trasa un cod deontologic al istoricilor, care să delimiteze istoricul profesionist de cel amator. Desigur, avem aici în vedere și un conflict dintre generații care va da naștere multor dispute și polemici (amintim cea dintre Hasdeu și Iorga – iar Hasdeu, cu cât înainta în vârstă, cu atât reacționa mai sensibil la eventuale critici).

În dobândirea competenței pentru a profesa, Hasdeu subliniază cât de important este să fii autodidact (în ceea ce îl privește, nu

a absolvit Facultatea de Drept începută la Harkov), dar, cu toate acestea, nu admite posibilitatea de a fi istoric fără un studiu preparatoriu. B.P. Hasdeu subliniază că istoricul trebuie să fie și artist (uvrier), să îmbine armonios talentul (numit de el spiritualitate) cu competența. Totodată (deși e, aparent, o descoperire a științei contemporane), Hasdeu subliniază că istoria, ca și orice altă disciplină, nu e autosuficientă, insistând asupra caracterului interdisciplinar al științei. Hasdeu mai indică, ca normă de conduită profesională, responsabilitatea istoricului pentru acțiunile sale. Este important să fie credibil. Să relateze trecutul așa cum s-a petrecut în realitate. În ceea ce privește patriotismul – acesta e factorul declanșator al interesului pentru istorie. Anume din patriotism omul devine dornic de a-și cunoaște trecutul. Istoricul nu mai are dreptul să se lase condus de sentimente. Totodată, Hasdeu subliniază că adevărul istoric este universal, nu este etnic: „Poți să te naști transilvănean, muntean, moldovean, dar ca istoric e obligatoriu să fii român”. Așadar, misiunea științei este de a mări sfera adevărului și de a o restrânge pe cea a erorii. Iar adevărurile incomode trebuie acceptate.

Dar care sunt lucrurile mai puțin știute despre aceste principii hasdeiene? Faptul că există o diferență între principiu și faptă. Hasdeu nu a respectat întotdeauna normele deontologice pe care el însuși le-a formulat, ca istoric. Uneori, la mijloc a fost temperamentul său de factură romantică, virulent, excesiv, care întotdeauna considera că are dreptate. În unele opere, constatăm lipsa totală a izvoarelor istorice. Alteori, argumentele sunt mai „nobile”: din patriotism, din dorința de a poziționa națiunea română în concertul națiunilor moderne. Fără exigență, istoria se degradează în propagandă, concluzionează Liliana Rotaru.

Există mai multe perspective din care poate fi privită viața și opera hasdeiană, dar e cert că aceasta impresionează prin vastitate și originalitate. Mihai Eminescu îl numește pe Bogdan Petriceicu Hasdeu „istoricul total”, iar principiile de etică profesională enunțate de savant în secolul XIX rămân relevante și pentru cei de astăzi.

CZU 930.1(498)(092)=135.1

„A FI ISTORIC” ÎN CONCEPȚIA LUI B.P. HASDEU (Note dintr-o lecție publică)¹

Dr. hab. Liliana ROTARU,

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3051-5721>

Dacă ar fi să extragem esențialul din moștenirea intelectuală a lui B.P. Hasdeu privind profesia de istoric, atunci ar trebui să pornim de la o idee simplă, dar incomodă: istoricul nu este doar un erudit neutru sau un autor de texte despre trecut, ci un garant al adevărului public și responsabil moral pentru felul în care o societate își înțelege trecutul. În vremuri calme, această funcție pare aproape firească. În vremuri tulburi – așa cum sunt cele pe care le trăim astăzi – ea devine decisivă pentru sănătatea morală a unei societăți.

Hasdeu a trăit într-o epocă în care istoria se profesionaliza, iar istoricul începea să se contureze ca figură distinctă, cu drepturi, dar și cu obligații. În acest context, el a simțit acut nevoia unui cod de conduită al breslei, capabil să-i separe pe istoricii autentici de amatori și să introducă disciplină, rigoare și responsabilitate în scrisul istoric. Istoria nu mai putea fi lăsată la îndemâna improvizației sau a entuziasmului patriotic necontrolat.

Pentru Hasdeu, „a fi istoric” înseamnă, înainte de toate, competență. Multă carte, muncă de „uvrier”, răbdarea de a aduna izvoare, de a verifica, de a compara, de a corecta. Dar competența, de una singură, nu este suficientă. Istoricul trebuie să fie și artist, adică să aibă acea capacitate rară de a da sens materiei brute, de a vedea structuri, legături, semnificații. Fără rigoare, istoria se

¹ În data de 26 februarie 2026, dr. hab. Liliana Rotaru, conferențiar universitar la Universitatea de Stat din Moldova, a ținut o lecție publică (o conferință) la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” cu titlul „«A fi istoric»: exigențele unei profesii în gândirea lui B.P. Hasdeu”. Evenimentul a avut loc cu prilejul celor 188 de ani de la nașterea marelui cărturar. Fiind istoric de profesie, Liliana Rotaru a analizat din interior limitele, rigorile, amplitudinile și libertățile de interpretare a istoriei din perspectiva unui mare reprezentant al domeniului. Având o teză de doctorat dedicată concepției istorico-filosofice în opera lui B.P. Hasdeu (actualmente fiind preocupată de istoria învățământului superior din RSSM), dna Rotaru a vorbit despre uriașa responsabilitate care revine cronicarilor din toate timpurile – înregistrarea obiectivă a evenimentelor în procesul de acumulare a memoriei umane. (Dr. hab. Elena UNGUREANU)

transformă în retorică; fără talent, ea rămâne o simplă arhivă de date. Hasdeu cerea, așadar, o îmbinare dificilă, dar indispensabilă: trudă și viziune, metodă și inteligență creatoare.

„Istoricul este un uvrier și un artist totodată. Ca uvrier, el adună; ca artist, el dă brutei materii acea sublimă expresiune, care face ca statuiele lui Canova sau curțile Alhambrei nu sînt din piatră, că Madona lui Rafael nu este o pînză sau o scîndură îmbuibată de niște sucuri vegetale. Sculptorul, pictorul, arhitectul sînt numai artiști; ei lasă vulgului sarcina proviziunii. Istoricul, din contra, el singur strînge, singur scoate piatră, țese pînză, taie scînduri, fierbe culori; și apoi tot el singur scuipă, edifică, pingă! De aceea sînt destui sculptori, destui arhitecți, destui pictori; de aceea sînt prea puțini istorici.”

Bogdan Petriceicu HASDEU. *Scrieri*. Vol. 8.
Chișinău: Editura Știința, 2008.

Dincolo de competență și talent, Hasdeu a pus în centrul profesiei un cod moral exigent. Primatul adevărului, refuzul falsificării și fabricării de date, obiectivitatea, spiritul critic și responsabilitatea față de cititorul prezent, dar și față de generațiile viitoare sunt, în viziunea sa, condiții fără de care istoria încetează să mai fie știință. Patriotismul poate fi o „pîrghie” care te apropie de trecut, dar nu are dreptul să dicteze concluziile. Odată intrat în știință, istoricul trebuie să fie „om prin rațiune”; altfel, „provincialismul și fanatismulucid istoria”.

Această lecție este cu atât mai actuală astăzi. În Republica Moldova, unde coexistă și se confruntă curenți istoriografice antagonice, unde trecutul este adesea câmp de luptă ideologică, istoricul este pus frecvent în fața unei alegeri incomode: între adevăr și confort, între document și comandă, între probă și slogan. Într-o societate supusă presiunilor geopolitice și tentației rescrierilor ideologice, profesia de istoric devine un adevărat test de moralitate publică.

Hasdeu rămâne un reper nu pentru că ar fi fost lipsit de greșeli – dimpotrivă, opera sa arată cât de greu este să fii consecvent propriilor principii –, ci pentru că ne obligă să înțelegem un lucru esențial: fără exigență, istoria alunecă în propagandă; fără curaj, adevărul rămâne doar o intenție declarativă. Istoria nu este o armă pentru polemici trecătoare, ci o formă de responsabilitate față de realitate. Iar o societate care își pierde criteriul adevărului istoric riscă, inevitabil, să-și piardă și criteriul adevărului civic.

„Până acum, și cine știe până când de acum înainte, o istorie română, nu numai scrisă românește, ci în genere, rămâne una dintre *pia desideria* ale științei și ale națiunii. (...) Istoria este criteriul legilor nașterii, a creșterii, dezvoltării, slăbirei, pieirei și renașterii a popoarelor în spațiu și timp, și ale părtășiei ce toate aceste faze o au întru neconținutul progres al omenimei, pentru carea nestatornicirile deosebitelor neamuri sunt simplicele strămutări ale puncturilor, producători de o mai mare circulațiune și, prin urmare, de o viață mai putinte!

Acesta e un ideal, precum tot idealul, numai în parte realizabil...”

Bogdan Petriceicu HASDEU. *Scrieri*. Vol. 7.
Chișinău: Editura Știința, 2012.

De aceea, revenirea la Hasdeu nu este un exercițiu aniversar, ci un act de igienă intelectuală. Într-o epocă în care se duce o luptă pentru minți și memorie, el ne reamintește că demnitatea istoricului nu stă în aplauze, nici în afiliere politică sau ideologică, ci în fidelitatea față de adevăr, verificare și rigoare. Poate că aceasta este, astăzi, cea mai importantă formă de serviciu public pe care o poate face un istoric.

Concluzii

Perioada în care a trăit B.P. Hasdeu a fost una de profesionalizare a științei istorice și de formare a tagmei profesionale a istoricilor români. În acest context, Hasdeu vedea drept imperativ stabilirea unor norme care să-i separe pe istoricul-om de știință de amator și să disciplineze scrisul istoric.

B.P. Hasdeu consideră că istoricul autentic trebuie să îmbine competența (munca de „uvrier”) cu talentul (artistul), insistând pe necesitatea unei pregătiri serioase (studiu exhaustiv, lecturi, cunoașterea mai multor limbi, acumularea și verificarea izvoarelor), perfecționare continuă și deschidere interdisciplinară, dar și pe „geniu”/spiritualitate: fără rigoare rămâi la retorică, iar fără talent rămâi la simplă acumulare de materiale.

Patriotismul poate motiva interesul pentru trecut, dar nu poate dicta concluziile: istoricul trebuie să fie „om prin rațiune”, să evite falsificarea, provincialismul și fanatismul, să urmărească obiectivitatea și să-și asume efectele scrisului asupra prezentului și viitorului (deși textul subliniază și contradicția dintre idealul hasdeian și unele derapaje ale practicii lui, inclusiv falsuri „patriotice”).

CZU 821.135.1(478).09(092)(047.53)=135.1

TUDOR PALLADI: „CĂRȚILE SUNT ACELEA CARE TE DESCOPERĂ ȘI TE FAC SĂ TE AFIRMI CA SCRIITOR ȘI CA CETĂȚEAN”

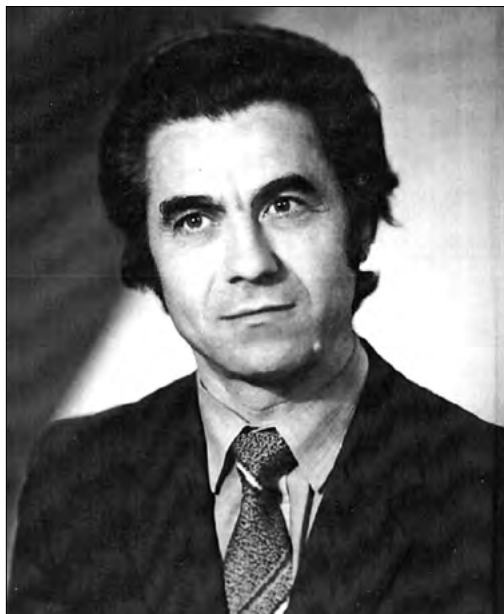
Breviar biografic

Tudor (Teodosie) Palladi s-a născut la 6 iunie 1946, în satul Bălănești, raionul Nisporeni. După absolvirea școlii medii din Milești, a studiat, între anii 1964 și 1969, la Facultatea de Litere a Universității de Stat din Chișinău, unde și-a susținut teza de licență cu tema „Tendințe noi în lirica moldovenească contemporană”. Și-a început activitatea profesională la Comitetul de Stat pentru Radio și Televiziune, mai întâi în redacția literară, apoi în redacția de informații, secția cultură.

Din 1974 s-a consacrat activității editoriale. A fost redactor la Editura „Cartea Moldovenească”, iar între 1977 și 1991 – la Editura „Literatură artistică”. În perioada 1991-1993 a condus secția „Literatură clasică” a Editurii „Hyperion”, unde a inițiat colecția „Clasicii noștri”. Ulterior, a participat la elaborarea și editarea colecției „Biblioteca școlarului” a Editurii „Litera”, iar între 1998 și 2015 a activat ca redactor la Editura „Cartea Moldovei”.

A debutat poetic în 1975, în volumul colectiv *Dintre sute de cataracte*, iar în 1990 a publicat primul său volum de versuri, *Plăpând ca un colte* (1990). Au urmat numeroase cărți de poezie, între care *Mugurașii mugurei* (1991), *Odiseea lacrimii* (1994), *Nemărginirea clipei* (2008), *Semința și altar* (2012), *Talismanul ursitei* (2012), *Arheu* (2013), *Cenușa din suspine* (2014), *Edena cea eternă* (2015), *Unul în patru* (2017) și *Unul în cinci...* (2025). O parte importantă a creației sale a fost reunită în volumele *Creatorul de risipă* (2013-2018), *Apoteoză* (2013-2018), *Aisbergul inimii* (2013-2018) și *Unul în trei* (2013-2018).

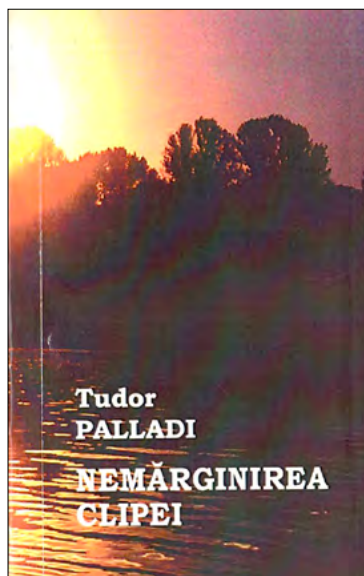
Tudor Palladi s-a afirmat și ca eseist, critic literar, prefăcător și editor de carte. A publicat volumele critice *Momentul monumentelor perene. Secolul al XIX-lea românesc* (2004), *Între aspirație și inspirație, modele și forme moderne* (2011), *Împlinirea în suferință* (2016), precum și cele trei volume ale proiectului eseistic *Metafora între cuvânt și dramă*: volumul I, *Condiția Poeziei* (2012), volumul al II-lea (2017) și volumul al III-lea (2020). A semnat un număr considerabil de prefete, postfețe, cronici și studii consacrate scriitorilor clasici și contemporani, contribuind totodată la îngrijirea unor ediții și volume omagiale.

Activitatea sa cuprinde și traduceri din literatura bulgară, slovenă, poloneză, coreeană, rusă, belarusă, afgană și africană, precum și lucrări de antologare. A colaborat, timp de mai multe decenii, cu importante publicații culturale și literare din Republica Moldova, între care *Nistru*, *Viața Basarabiei*, *Literatura și Arta*, *Moldova*, *Tineretul Moldovei* și *Florile dalbe*. Prin creația poetică, activitatea editorială, traduceri și comentariul critic, Tudor Palladi a contribuit constant la promovarea literaturii române din Basarabia și a valorilor culturii universale.

Raia ROGAC: Domnule Tudor Palladi, sunteți la o frumoasă aniversare sub semnul celor opt decenii de viață și activitate. Realizările obținute pe parcursul acestora sunt pe măsură. Să începem acest dialog de suflet chiar din perioada copilăriei, căci ea, copilăria, afirmă Lucian Blaga, „este inima tuturor vârstelor”.

Tudor PALLADI: Copilăria, desigur, este pentru toți cea mai „nevinovată”, dar și cea mai scumpă, adevărată comoară a inimii, pragul cel de neuitat al casei părintești. De aici pornește și dragostea față de Cuvânt, față de Carte. În copilărie, am citit toate cărțile de povești, poezie etc., pe care le-am găsit acasă sau la biblioteca

școlară. De atunci, nu mă pot despărți niciodată de carte. Or, ea a devenit cel mai apropiat prieten al meu, pentru că ulterior am simțit în el prezența Celui de Sus. În felul acesta, părinții și cartea, de fapt, au fost și rămân icoanele mele dintotdeauna și pentru totdeauna.

R.R.: Cum a fost în familia părinților, ce sfaturi ați reținut de la ei, care v-au călăuzit în viață?

T.P.: Părinții mei, prin simplitatea și dragostea lor față de tot ce ține de bine, de frumos și necesar, de muncă, mi-au fost și mi-au rămas pentru totdeauna ceva sfânt și dumnezeiesc. Vocea mamei, Eufrosinia Lupu, care interpreta pentru sine cântece populare de neuitat, îmi sună în urechi și în

biserica inimii ori de câte ori o revăd în amintire, torcând iernile un caier de lână sau muncind la covorul de țesut. Printre altele, cânta în corul bisericii și era așteptată de prietenele ei întotdeauna cu drag. Cântecul a însoțit-o toată viața ei scurtă, de nici 56 de ani. Bunătatea ei proverbială și dragostea față de muncă erau un dar de la Dumnezeu... Tata, Ion Palladi, era un om, de asemenea, dintr-o bucată. Muncitor și drept în toate, model de „frate al pământului”, „cu școală la români”, vorba vine, avea un dar de a povesti care îi cucerea pe toți. Dar ca gospodar era de neîntrecut. Îi plăceau animalele, le purta o grijă deosebită tot anul. Toată viața citea presa, asculta de glasul interior al Domnului, boteza, cununa, ne amintea să nu uităm de semnul crucii etc. Totul făcea cu mâinile sale.

R.R.: Cum a fost apoi în familia cea mare, a colegilor de școală?

T.P.: Școala și societatea mi-au fost a doua familie. De aici începe și continuă evoluția Omului din om. Am avut învățători excelenți în toate clasele, pe care nu pot să-i uit niciodată, începând de la prima învățătoare – Acsenia Stengaci, apoi în școala medie pe Petru Onea, Maria Munteanu ș.a. Am învățat de la toți câte ceva de neuitat, necesar și ideal.

R.R.: Cine v-au fost formatorii destinului, ca să zic așa despre profesorii din Universitate. Am scris cu literă mare pentru că atunci era doar una singură – Universitatea de Stat din Moldova. Sunteți o fire calmă, liniștită, binevoitoare și nu doar în aparență.

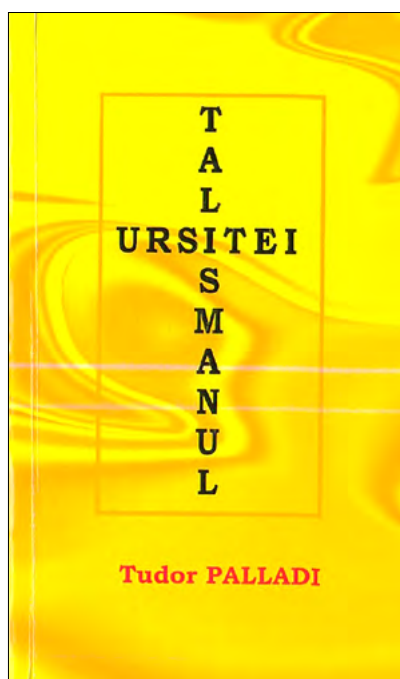
Sunt calități moștenite de la părinți și formatori. Totuși, așa crede că v-ați construit destinul cu efort propriu, carte cu carte, așa precum se înalță o casă, cărămidă cu cărămidă.

T.P.: Poezia și critica literară care m-au cucerit încă din școală au rămas, de fapt, până azi condrumetii mei de nedespărțit. La universitate, de asemenea, am avut pedagogi calificați, între care I. Racu și I. Osadenco, A.I. Ciobanu, I. Ciocanu etc. Fără I. Racu, bunăoară, n-aș fi studiat la universitate. Ajutorul lui a fost unul de neuitat. Iar fără ajutorul lui I. Ciocanu n-aș fi devenit literatul de azi. Imboldul lui a fost unul de Sus, neîndoios.

R.R.: Pentru a vă câștiga pâinea cea de toate zilele, pe lângă activitatea literară, a trebuit mulți ani, în paralel, să activați în calitate de redactor literar la edituri (una sau mai multe). Ferice de autorii care au beneficiat de munca dumneavoastră de redactor! Astăzi, din lipsă de bani sau din ignoranță, editurile nu mai au redactori în lista de personal, așa că manuscrisele colcăie de greșeli. Unii autori preferă să dea cărțile direct la tipografie. Când citesc cărți dădora de greșeli, parcă aș auzi, din epocă, vocea lui I.L. Caragiale cu amenințarea că va face moarte de om pentru o virgulă lipsă sau pusă la loc nepotrivit.

T.P.: Așa au fost vremurile. Creatorii, scriitori sau pictori, chiar și meșterii populari, trebuiau să muncească după cele opt ore de muncă obligatorie pentru orice salariu. Aveau leafă doar actorii sau cântăreții, dar erau aproape simbolice. Cu toate acestea, admiterile la aceste profesii-vocații se făceau prin concurs, iar candidați pe un loc erau foarte mulți. Într-adevăr, am lucrat cu carnet de muncă la mai multe edituri: „Cartea moldovenească”, „Lumina”, „Literatura artistică”, „Litera” etc.

R.R.: În unele filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” au apărut deja expoziții dedicate aniversării dumneavoastră. E firesc, pentru că sunteți Omul Cărții, Omul Bibliotecii... Mereu vă văd prezent fie la „Transilvania”, fie la Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu”, la „Liviu Rebreanu”, „Tudor

Arghezi” etc. Din cele 27 de filiale, există vreo una unde n-ați ajuns? Cred eu că anume colaborarea cea mai fructuoasă o aveți cu Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”...

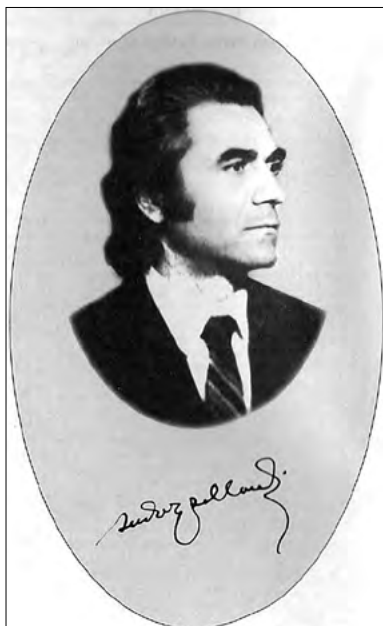
T.P.: Cinste bibliotecarilor. Eu am un respect deosebit față de instituția bibliotecară, care este școala noastră superioară continuă pentru toată viața. Biblioteca e cel mai bun prieten pentru că adăpostește toată înțelepciunea lumii. Tot biblioteca ne îndeamnă să ne aplecăm nelimitat asupra cuvântului. Da, merg des la filialele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” cu diferite ocazii: fie la lansarea propriilor mele cărți sau ca moderator la ale altora, la aniversările colegilor etc.

R.R.: Să trecem discuția pe un alt făgaș și să vedem cum ați ajuns la ceea ce sunteți astăzi. Majoritatea din noi am colaborat cu ziare și reviste din adolescență. Eu am primit chiar și onorarii, mai mari decât cele pe care mi le ofereau părinții... E și cazul dumneavoastră?

T.P.: Colaborarea cu ziarele și revistele, cu redacțiile Radioului, m-a ajutat să mă concentrez asupra mai multor momente care disciplinează literatul, contribuie într-un fel la configurarea conștiinței lui de sine. Am învățat de la toți și de la viață, de la Domnul și de la Creația Lui.

R.R.: Anul 1990, anul dezrobirii naționale, a fost și anul debutului dumneavoastră editorial cu *Plăpând ca un colte*. Ați început cu poeme, urmate de eseuri literare.

T.P.: De la *Plăpând ca un colte* au pornit *Odiseea lacrimii* și *Nemărginirea clipei*, care au încheiat prima mea trilogie meditativ-lirică. Celelalte trilogii au decurs pe încetul, grație căutării inspirate în același mod dialectic al trăirilor și căutărilor de sine, sublimite și de scrutare din interior a ideii de Om și de viață sub mai multe aspecte atitudinal-personale de acasă. Astfel, prin *Semință și altar*, *Arheu* etc. am pătruns în dincolo dinspre ezoterie. Poezia a devenit principialmente modalitatea mea spirituală de a „vorbi”/dialoga cu sine și cu lumea, cu eul poetic dinspre mereu și Dumnezeu. Cititorul de literatură

adevărată are a se convinge de asta, lecturând toate volumele mele (*Cenușa din suspine*, *Edena cea eternă* și *Unul în patru* – o trilogie de dragoste, unde va descoperi ceva nou, cu siguranță...). Căutările mele nu se termină aici; poezia m-a purtat și pe alte tărâmuri. Cine va fi interesat să-i parcurgă fâgașele, va fi răsplătit din plin de rodul acestor căutări insolite, fără îndoială (remarcate de Ion Ciocanu, de Elena Țau, de Victoria Fonari, de Florentin Popescu, de Vlad Zbârciog, de Vladimir Rusnac etc.). Or, poezia ce m-a cucerit este una a cunoașterii dialectice și ezoterice, personal-universale, profunde prin concept, prin idee și imaginație.

R.R.: Mă întreb și vă întreb dacă există azi tineri critici promițători care să citească operele scriitorilor de la prima la ultima carte sau măcar de la prima la ultima pagină a unui volum?

T.P.: Există. Ultimul val de creatori revine, evident, doamnelor, activitatea lor fiind una febrilă în adevăr. Impresionează mai ales căutările prin care se impun astfel Geta Lipovanciuc și Diana Daranuța, ultima profesând și o fabulă aparte, printre altele. Cheia de boltă a creației lipovanciene fiind „glosa”.

R.R.: Mi se pare că astăzi, în comparație cu perioada de până la cel de-Al Doilea Război Mondial, literatura și critica literară (doar cu unele excepții) se lasă a fi scrise de capul lor... Această întrebare i-am adresat-o și criticului literar Teodor Codreanu. Să vedem care este răspunsul dumneavoastră...

T.P.: E o întrebare care merită un studiu aparte. Cert este că fiecare creator trebuie să aibă totală libertate interioară și inspirație divină.

R.R.: Sunteți un om împlinit. Nu fiecăruia îi este dat să-și alcătuiască o bibliotecă din propriile volume, să muncească după plăcerea sufletului, chiar dacă pentru aceasta trebuie să fie în permanentă căutare de sine. Aveți modele literare?

T.P.: Cărțile, de fapt, sunt acelea care te descoperă și te fac să te afirmi ca scriitor și ca cetățean. Este nevoie de multă dăruire și de o muncă intelectuală asiduă. Creșterea fără un efort continuu

este imposibilă. Credința îl face pe om, în general, și pe scriitor, în special.

Metafora între cuvânt și dramă (Poezia între Dumnezeu și drama existențială...), în patru volume, este încercarea mea de a „citi” critic poezia noastră contemporană de la A. Mateevici la zi... Iar pentru o privire de ansamblu asupra literaturii și artei literare românești trebuie să menționez și volumul meu de debut eseist *Momentul monumentelor perene* (consacrat literaturii clasice monumentale, perene...) din 2005. Am încercat totodată să prezint printr-o altă „formă” și un model de micromonografie despre unii autori de azi într-o dezvoltare stilului de creație artistică. Mă refer la volumele *Între aspirație și inspirație, modele*

și forme moderne (despre poezia Efimiei Țopa), *Maestru și sală-hor* (consacrat creației literare a scriitorului și profesorului meu Ion Ciocanu), *Între pedagogie și poezie* (despre activitatea literară a unui pedagog de cultură fizică și sport pe tărâmul liricii – Ion Cotovițchi).

Modelele literare oferite de scriitorii noștri clasici și contemporani mi-au fost și-mi sunt un izvor continuu de inspirație. Generația șaizecistă, mai cu seamă, m-a impresionat prin exemplele ei de creație originale: Grigore Vieru, Liviu Damian, Victor Teleucă, Anatol Codru, Ion Vatamanu, Petru Cărare, Vladimir Rusnac etc.

R.R.: Spuneți undeva: „Criticul și poetul sunt partea mea de suflet și de credință”, ele fiind mereu nedespărțite...

T.P.: Așa este. Oricum, unul în doi este albia mea, a scrisului pe care l-am îmbrățișat îndemnat de destin, de chemarea lui pe care am ascultat-o și-o urmez cu credință, cu întreaga mea ființă, nu de azi sau de ieri, ci de decenii. Criticul și poetul sunt partea mea de suflet și de credință. Cele două ogoare fac o singură moșie care îmi aparține numai mie. De aceea, o îngrijesc cum pot, cât mi-a îngăduit cel care mi-a dat-o în arendă”, evident Cel de Sus, care este și „Poetul cel mai Mare”, precum spune unul din poemele ce mi l-a inspirat, poem care deschide volumul *Arheu* (2013). Slavă Lui care

m-a ucenicit și mă inspiră spre a fi prin poezia, dar și prin critica (eseistică...) pe care o fac cu multă iubire și dăruire profesională. Ochiul stâng nu poate fi separat de cel drept, precum s-ar crede poate uneori. Nici critica n-o pot despărți de poezie. Ele fac una interiormente. Omul e unu, ca și Dumnezeu, ca și viața, ca și Cuvântul. Salba de cuvinte pentru mine este cea mai scumpă, deoarece e din inimă și pentru ea (în care sălășluiește însuși Creatorul nostru Divin...).

R.R.: Vă pregătiți câteva daruri editoriale la această frumoasă aniversare?

T.P.: Da. Prima ar fi *Împătimit de cuvânt*, care e pe cale de apariție la Editura „Pontos”. Își mai așteaptă rândul și o carte de acrostihuri *Unul în cinci* (în două volume) și alta, tot de poezie – *Violet de triolet*. „Festina lente”, cum ziceau romanii. Literatura este viața mea. Vom trăi și vom vedea.

R.R.: Care ar fi cuvintele dumneavoastră de încheiere pentru această convorbire de suflet?

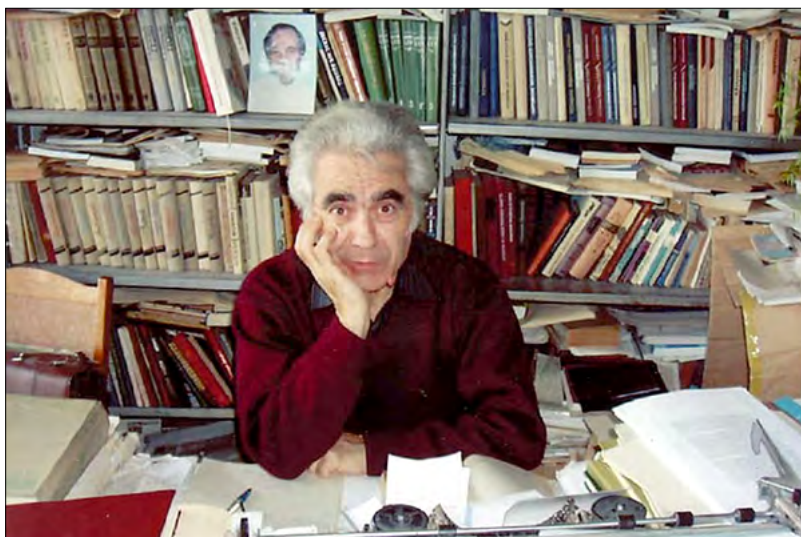
T.P.: Nihil sine Deo – Nimic fără Dumnezeu.

R.R.: Cu ocazia aniversării celor opt decenii de viață și activitate, vă doresc „La mulți-mulți ani cu sănătate!”, necesari pentru a vă întregi minunata operă literară, pentru că de restul – talent, inspirație, asiduitate – Dumnezeu v-a dăruit din plin. Mulțumesc pentru interviu.

Și, pentru că am fost impresionată profund de un elogiu cu-prinzător, analitic, dedicat Limbii Române, intitulat *Cel mai frumos și veșnic interminabil poem al Neamului: Limba Română*, inclus în impunătorul volum antologic *Momentul monumentelor perene. Secolul al XIX-lea românesc*, propunem cititorilor un fragment pentru a se convinge de această afirmație.

Când zic „Limba Română!...”, mă văd răsărind (în locul lor) din pământul ei ca iarba din glie, ca pasărea din cuib, precum cântecul din gură, ca soarele din cer, ca istoria din memorie, precum cuvântul

din inimă, ca izvorul din pieptul humei, ca chemarea din verdele frunzei, ca pruncul din lacrima mumei.

Când zic „Limba Română!...”, înseamnă că am avut-o, că o am și veșnic o să-mi rămână steaua mea de veghe, și drumurile mele ce de acolo, de la ea vin, de la dânsa pornesc și tot într-acolo, la ea, duc, se întorc ca pasărea măiastră la vatră și la cuib, la pui și la cântec, la nemurire.

Când zic „Limba Română!...”, îmi apare în fața ochilor biserica și fețele bisericesti ce mi-au fost întotdeauna apropiate sufletește, văd aievea răstignirile ce înfrumusețau locul cu aerul lor divin, întărind pentru totdeauna în sufletul meu sentimentul apartenenței universului creștin.

Când zic „Limba Română!...”, mă văd și mă simt, mă făuresc eu însumi pe mine din silabele dorului și ale cântecului nostru. Or, condiția noastră divină este Limba Română – partea și Patria noastră de dor, de viață și de moarte, de durere și de bucurie, de zbor și de cădere, piatra noastră de hotar și de nemărginire, fire din fire și întru fire, lumină din lumină și întru lumină și unica noastră cunună fără de spini, pe care o poartă frații români, – semnul nostru de identitate, condiția noastră de libertate și de spiritualitate umană, daco-română, latină și divină – Limba Română.

Consemnare: Raia ROGAC

Fotografii din arhiva personală a lui Tudor Palladi

CZU 027.52(478-25):[021.2:008(498)]=135.1

ROLUL BIBLIOTECII „OVIDIUS” ÎN PROMOVAREA LIMBII ȘI CULTURII ROMÂNE

*Lilia DON-CIOBANU,
specialist relații cu publicul,
Biblioteca „Ovidius”*

Rezumat: Articolul prezintă contribuția Bibliotecii „Ovidius” la promovarea limbii, literaturii și culturii române prin participarea la Festivalul Internațional „Primăvară românească, pretutindeni!”. Sunt evidențiate elaborarea bibliografiei pentru concurs, coordonarea participanților, organizarea atelierelor de lectură și interpretare literară, precum și implicarea în dezbateri culturale. Rezultatele obținute de copii confirmă eficiența acestor activități. Experiența bibliotecii demonstrează rolul instituțiilor publice de cultură în dezvoltarea competențelor lingvistice, stimularea lecturii, păstrarea identității culturale și consolidarea cooperării dintre comunitățile românești din Republica Moldova, România și diaspora.

Cuvinte-cheie: Biblioteca „Ovidius”, promovarea lecturii, limba română, cultura română, educație culturală, identitate culturală, diaspora românească, cooperare culturală.

Abstract: The article presents the contribution of the Ovidius Library to the promotion of Romanian language, literature, and culture through its participation in the International Festival “Romanian Spring, Everywhere!”. It highlights the development of reading lists for the competition, participant coordination, literary reading and interpretation workshops, and involvement in cultural debates. The results achieved by the children confirm the effectiveness of these activities. The library’s experience demonstrates the role of public cultural institutions in developing language skills, encouraging reading, preserving cultural identity, and strengthening cooperation among Romanian communities in the Republic of Moldova, Romania, and the diaspora.

Keywords: Ovidius Library, reading promotion, Romanian language, Romanian culture, cultural education, cultural identity, Romanian diaspora, cultural cooperation.

În contextul globalizării și al mobilității crescute a populației, menținerea identității culturale devine o preocupare majoră

pentru comunitățile din diaspora. Limba și literatura constituie elemente fundamentale ale identității culturale, iar instituțiile culturale, în special bibliotecile, joacă un rol esențial în promovarea și transmiterea valorilor culturale către noile generații.

Festivalul Internațional online de limbă, cultură și civilizație românească „Primăvară românească, pretutindeni!” reprezintă o inițiativă cultural-educatională menită să stimuleze interesul pentru limba și cultura română în rândul copiilor și tinerilor din diaspora, precum și să faciliteze dialogul cultural între comunitățile românești din diferite țări. Evenimentul reunește anual elevi, profesori, scriitori, bibliotecari și reprezentanți ai instituțiilor culturale, oferind un spațiu de întâlnire și schimb de idei.

Festivalul este organizat de Fundația Romanian Business School și Școala Metropolitană A.R.C., sub patronajul Comisiei Naționale a României pentru UNESCO. De-a lungul edițiilor, evenimentul a reunit participanți din numeroase comunități românești din lume, inclusiv Canada, Islanda, Bulgaria, SUA, Franța, Spania, Serbia, Cehia, Italia, Liban, Republica Moldova, Belgia și Iordania. În spatele unui asemenea eveniment de anvergură stă întotdeauna o muncă discretă și migăloasă. Festivalul acesta este o sărbătoare organizată cu energia și devotamentul Marinei Luiza Cristea (Communications Manager, Romanian Business School Foundation), care a reușit să adune laolaltă oameni din atâtea

colțuri ale lumii, din domenii și generații diferite, păstrând firul viu al întâlnirii.

Tematica ediției din anul 2025 a fost „Continuitate și schimbare în viața culturală a românilor de pretutindeni”, evidențiind relația dintre tradiție și modernitate în cadrul comunităților românești.

Festivalul este structurat pe trei dimensiuni principale:

- concursul de limbă, cultură și civilizație românească pentru elevi, pe categorii de vârstă 8-11 ani și 12-15 ani;
- momente artistice susținute de muzicieni, actori și scriitori profesioniști;
- dezbateri și comunicări științifice dedicate realităților culturale ale românilor din diaspora, Republica Moldova, România și modalităților de păstrare a limbii și identității culturale.

Temele dezbaterilor recente au inclus: rolul lecturii în formarea identității culturale a copiilor din diaspora, modalități de promovare a literaturii române în comunitățile din străinătate, contribuția bibliotecilor la dezvoltarea competențelor culturale și lingvistice, utilizarea mediului digital pentru promovarea culturii, cooperarea între instituțiile culturale din România și diaspora.

Biblioteca „Ovidius” participă la Festival, încă de la prima sa ediție (2021), în calitate de partener și coorganizator. Implicarea instituției se concentrează în special pe componenta educațională, prin contribuția la elaborarea bibliografiei pentru concursul de limbă, cultură și civilizație românească și coordonarea copiilor participanți.

Selecția bibliografică include opere reprezentative ale literaturii române, de la autori clasici (Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu) la autori contemporani (Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, Ciprian Apetrei, Arcadie Suceveanu, Eugen Cioclea, Aureliu Busuioc, Grigore Vieru, Matei Vișniec ș.a.).

În ediția din anul 2026, bibliografia s-a concentrat pe dramaturgia românească clasică și contemporană, cu texte precum: *Di Goe* de Ion Luca Caragiale, *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, *Buzunarul cu pâine* și *Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele* de Matei Vișniec.

Pregătirea participanților pentru concurs a presupus un proces educațional complex, desfășurat pe parcursul întregii luni februarie. Copiii înscriși în concurs s-au întâlnit zilnic la Biblioteca

„Ovidius”, în orele de după-amiază, într-un cadru dedicat lecturii și reflecției asupra textelor literare propuse în bibliografie. Aceste întâlniri au devenit adevărate ateliere de lectură și interpretare literară, în care elevii au citit fragmente din operele studiate, au discutat mesajele textelor, au analizat personajele și au identificat temele și valorile culturale transmise de dramaturgia românească.

Activitățile au fost completate seara, prin întâlniri online, care au oferit copiilor posibilitatea de a continua dialogul literar într-un spațiu digital interactiv. În cadrul acestor sesiuni, participanții au revenit asupra textelor citite, au formulat întrebări, au realizat exerciții de interpretare și au discutat despre contextul istoric și cultural al operelor analizate. Această alternanță între întâlnirile fizice și cele online a contribuit la crearea unui proces de învățare continuu, adaptat realităților educației contemporane.

Subsemnata, Lilia Don-Ciobanu, colaborator al Bibliotecii „Ovidius”, am coordonat activitățile de pregătire în cadrul acestui demers educațional și am ghidat copiii în procesul de interpretare a textelor literare. Prin discuții interactive, explicații suplimentare și exerciții de analiză literară, am încurajat dezvoltarea gândirii critice, a sensibilității estetice și a capacității de exprimare argumentată a copiilor. Metoda de lucru a urmărit acumularea de informații despre autori și opere, dar și formarea unei relații vii cu literatura prin dialog, reflecție și interpretare personală. Copiii au fost încurajați să identifice semnificațiile simbolice ale textelor, să observe particularitățile limbajului dramaturgic și să compare perspectivele diferitelor opere asupra unor teme universale, precum libertatea, identitatea, solidaritatea sau condiția umană.

Pe parcursul acestor întâlniri, participanții au demonstrat o implicare constantă și un interes autentic pentru literatura română. Dialogul dintre copii, coordonator și bibliotecari a creat un mediu educațional stimulat, în care fiecare participant a avut posibilitatea să își exprime opiniile și să își dezvolte propriul mod de interpretare a textelor.

În total, pe parcursul mai multor ediții ale Festivalului, au fost coordonați 42 de copii. Rezultatele obținute demonstrează eficiența activităților de pregătire: la patru ediții, participanții au obținut locul I, iar la celelalte două ediții – locurile II și III, precum și mențiuni. Prestația copiilor a fost apreciată de juriu și organizatori, evidențiindu-se nivelul ridicat de pregătire, capacitatea de interpretare a textelor și interesul autentic pentru literatura română.

Ne onorează aprecierea scriitoarei Ramona Miza, membrul juriului:

„Am apreciat în mod deosebit echipele de la «Ovidius», care, deși au răspuns perfect de la început, și-au exprimat dorința de a primi și alte întrebări. Atunci, mi-am dat seama că sunt niște copii cu adevărat pasionați de citit, iar eu consider că o asemenea pasiune trebuie răsplătită”.

Impresii despre concursul de limbă, cultură și civilizație românească din partea cititoarei Ana-Maria Luchița, participantă, deținătoarea Premiului mare:

„Festivalul Internațional «Primăvara românească, pretutindenii!» e o adevărată experiență, plină de oportunități și muncă. Noi, reprezentanții Bibliotecii «Ovidius» în cea de-a patra ediție, suntem mulțumiți și bucuroși de posibilitatea de a descoperi noi personalități din literatura contemporană română. Prin intermediul concursului, am pătruns în tainele altor cărți și texte, deși nu le aflasem conținutul integral. Am extras din ele tot nectarul, analizându-le amănunțit și reflectând asupra lor. Am rămas impresionați de valorile lor profunde și diversitatea pe care o înfățișează într-un număr redus. De asemenea, ne-am informat despre fiecare autor, dezlegând misterul carierelor lor, unele totuși rămânând o enigmă. Am descoperit că în spatele numelui de Mada Cazali se pitea stimata doamnă Smaranda Mada Livescu. Am preluat în limbajul nostru, din filele propuse, cuvinte demne să ne diversifice vocabularul și citate pe care le-am analizat meticulos. Aș vrea să mulțumesc colegilor alături de care am petrecut aproape două luni pline de emoții, doamnei Lilia Don-Ciobanu, care ne-a pregătit cu multă dăruire și implicare, având grijă să percepem mesajele fiecărui crâmpei. Am avut alături de aceste persoane zile pline de dedicație, în care ne-am

întrebat despre detaliile și vorbele mai alese. Am interpretat ghicitori și motto-uri. Deși eram trei echipe separate, astfel ne-am prezentat doar în fața juriului; în interiorul bibliotecii, care ne unește, eram o familie. Prin urmare, acest concurs, pentru noi, nu a fost doar concurență; el a însemnat îmbogățirea visteriei culturii noastre, precum Vasiliska (personajul din romanul *Mâța Vinerii* de Doina Ruști, carte propusă în cadrul concursului) aduna în visteria sufletului momente din lumea întreagă. Căci nu contează câștigul, ci întreaga relație care rămâne”.

Colaboratorii Bibliotecii „Ovidius” au susținut, la fiecare ediție, comunicări și intervenții în cadrul dezbaterilor, prezentând bunele practici ale bibliotecii: promovarea lecturii în rândul copiilor și adolescenților, organizarea atelierelor literare și culturale, implicarea bibliotecii în proiecte educaționale și comunitare, colaborarea cu instituții culturale și educaționale din România și diaspora. Aceste schimburi de experiență au contribuit la dezvoltarea unor strategii eficiente pentru păstrarea limbii și culturii române în diaspora și la consolidarea colaborărilor internaționale.

Bibliotecile publice se afirmă ca instituții active în educația culturală, promovarea lecturii și formarea competențelor lingvistice. În cazul comunităților din diaspora, ele facilitează accesul la resurse educaționale și promovează legătura cu limba și literatura română.

Implicarea Bibliotecii „Ovidius” în Festival demonstrează impactul pozitiv al bibliotecilor în dezvoltarea competențelor culturale și lingvistice ale copiilor și în menținerea identității culturale românești la nivel internațional. De asemenea, evidențiază rolul vital al bibliotecilor în promovarea culturii și identității naționale în context global. Implicarea în organizarea concursurilor, elaborarea bibliografiei, coordonarea participanților și participarea la dezbateri și comunicări științifice contribuie la consolidarea legăturilor culturale între comunitățile românești din diaspora, Republica Moldova și România.

Rezultatele obținute și aprecierea de care s-au bucurat participanții confirmă valoarea educațională și culturală a acestor activități. Într-o lume caracterizată de mobilitate și diversitate, colaborarea dintre instituțiile culturale și educaționale se dovedește esențială pentru menținerea și transmiterea valorilor culturale românești către noile generații.

CZU [908(478-25):061.3]:027.52(478-25)=135.1

LANSAREA VOLUMULUI *CHIȘINĂUL INTERBELIC. LUMINILE ȘI UMBRELE UNEI EPOCI,* LA BM „B.P. HASDEU”

Elena TARAGAN,
șef sector, Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”

Pe 8 aprilie 2026, la Biblioteca Municipală a avut loc lansarea volumului *Chișinăul interbelic. Luminile și umbrele unei epoci*. Publicația însumează articole ale comunicărilor prezentate în cadrul conferinței organizate în anul 2025, de către Liga Studenților de la Facultatea de Istorie.

În cadrul evenimentului, au luat cuvântul coordonatorii volumului, Sergiu Musteață și Alexandru Corduneanu, și autorii care au contribuit cu studii: Anatol Petrencu, Aurelia Carpov și Elena Ploșniță.

**PRIMĂRIA
MUNICIPIULUI
CHIȘINĂU**

**BIBLIOTECA
MUNICIPALĂ
„B.P. HASDEU”**
Centru de cercetare și studii

**INSTITUTUL
NAȚIONAL DE
CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE**

**INSTITUTUL
NAȚIONAL DE
CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE**

**INSTITUTUL
NAȚIONAL DE
CERCETĂRI ȘTIINȚIFICE**

LANSARE DE CARTE

CHIȘINĂUL INTERBELIC. LUMINILE ȘI UMBRELE UNEI EPOCI.

ISTORIE, EDUCAȚIE, CULTURĂ ȘI TRANSFORMĂRI SOCIALE

Chișinău
590 ani

Volum apărut cu sprijinul Ministerului Culturii
în cadrul Programului „Acces la Cultură”

Invitați

- Anatol Petrencu
- Aliona Grati
- Aurelia Carpov
- Elena Ploșniță

Moderatori

Alexandru Corduneanu
Sergiu Musteață

8 aprilie, 2026

Ora 15:00

Locație

Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu”

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 148

Sergiu Musteață a afirmat că, în perioada interbelică, Chișinăul a crescut cultural, intelectual, s-a aliniat curentelor, a fost vizitat de mari virtuoși din Europa: „Vorbim și de un salt economic. Chișinăul a reușit să pășească într-o tendință de ascensiune urbană. Sunt foarte multe lucruri de învățat din ceea ce înseamnă Chișinăul interbelic – și în contextul a ceea ce presupune cooperarea cu alte orașe”.

Alexandru Corduneanu a afirmat că avem nevoie de o continuitate a memoriei culturale și istorice: „În perioada interbelică, s-a resuscitat ființa noastră națională. Ocupația țaristă a fost o pagină sumbră în istorie; jugul aceluia imperiu, numit «închisoare a popoarelor», a lăsat răni adânci. Din păcate, nici scriitorii, nici arhitecții, oamenii de cultură, criticii n-au studiat suficient interbelicul. Avem nevoie de o «terapie prin cultură»”.

Anatol Petrencu a spus că toate relele încep din 1940 – valurile de deportări, foametea organizată: „În perioada interbelică, au fost înființate teatre, biblioteci. La Chișinău au avut loc turnee susținute de artiști. Orașul a fost integrat plenar în viața culturală a României. Iar după ocupația sovietică, ca să exprimăm într-o metaforă starea de fapt, în Chișinău au rămas «ruine și flori». Am trăit în interbelic iluzia că orașul nu va mai fi desprins de România. Dar au venit rușii și au instalat monumentele lor, iar problema monumentelor pe teritoriul Chișinăului este încă de actualitate”.

Aurelia Carpov a vorbit despre stilurile arhitecturale în interbelic. Din acest punct de vedere, Chișinăul a fost divers, greu de clasificat: „Modernismul în Chișinăul interbelic este un proces, în

care nimic nu se pierde, ci se transformă. Neoromânismul s-a născut, paradoxal, la Paris, arhitecții români școlindu-se în Franța. Tradiția nu este reprodusă, ci reconstruită. Funcționarismul de la sfârșitul anilor '30 se caracterizează prin faptul că lumina, igiena, confortul devin priorități. Chișinăul interbelic nu este o colecție de stiluri, ci un laborator”.

Elena Ploșniță a subliniat că prezenta lucrare este o încercare de a acoperi anumite goluri: „Este o carte de reflecție asupra Chișinăului interbelic. Volumul umple goluri de memorie și reconstruiește trecutul interbelic al orașului, cu succese și insuccese. Au existat provocări în această perioadă, dar Chișinăul s-a conturat drept un oraș «plin de farmec». Vorbim aici și despre «idealismul basarabean» (sintagma lui N. Iorga). Este o carte despre neuitare. Să ne amintim cum a fost remodelată memoria colectivă în acea perioadă. Acest oraș a promovat în permanență gustul pentru frumos, care s-a transformat într-un adevărat «cult al frumosului»”.

Să ne bucurăm împreună de istoria anilor unei „epoci de aur” și să ne redescoperim valorile prin lectura acestei cărți necesare și valoroase.

CZU [821.135.1(478).09:061.3]:027.52(478-25)=135.1

TOTUL E ALTFEL ȘI FLACĂRA CUVÂNTULUI DE GHEORGHE DONI, LANSATE LA BM „B.P. HASDEU”

*Elena TARAGAN,
șef sector, Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

Pe 15 martie 2026, la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, a avut loc o dublă lansare de carte. Este vorba de scriitorul Gheorghe Doni, cu antologia de poezii *Totul e altfel* și cartea de interviuri cu personalități notorii ale culturii române, *Flacăra Cuvântului*. Acest eveniment este „un al doilea botez” al cărților, volumele fiind lansate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la 18 februarie 2026.

Toți oaspeții la eveniment au vorbit de o „discreție aristocratică” a protagonistului, care derivă din firea sa nobilă. Moderatoarea lansării, criticul literar Maria Pilchin, a spus despre autor că are o solidă cultură literară, de care însă nu face paradă, dar se află în mapa scriiturii lui. Maria Pilchin sesizează că, în modul său de a se raporta la lume, e un fel de tihnă a codrilor orheiieni, Gheorghe Doni fiind originar din zona aceasta. „Autorul este mai degrabă lucid, decât ludic. E rațional și atent cu lumea”, susține Maria Pilchin. Totodată, scriitoarea observă că în volumul *Totul e altfel*

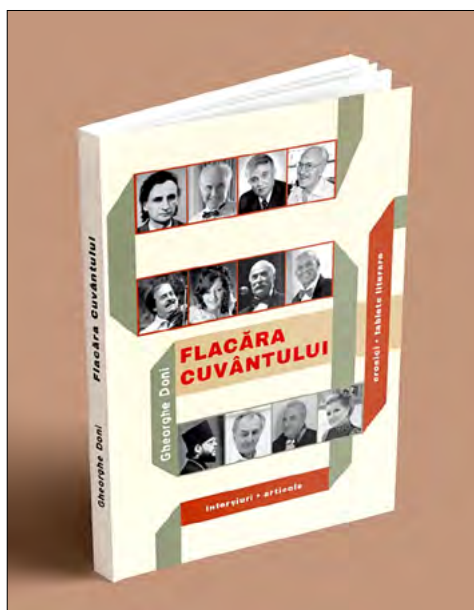

Gheorghe Doni dă dovadă de o abilitate de a-și intitula volumele, existând scriitori cu cărți foarte bune, dar care își ratează titlul. În volumul publicistic *Flacăra Cuvântului* avem interviuri, eseuri și alte schițe ideatice, unde există un evantai tematic, afirmă Maria Pilchin.

A luat cuvântul și cercetătoarea Ana Bantoș, doctor habilitat în filologie, care a susținut că Gheorghe Doni este un exponent prin excelență al culturii din Basarabia: „Cercetările de astăzi se fac la interferența dintre discipline. Până nu de mult, vorbeam despre interdisciplinaritate. Transdisciplinaritatea e dincolo de disciplină. Și la noi există un dialog permanent între publicistică și literatură. În cartea lui Gheorghe Doni avem interviuri realizate cu personalități de vază, autorul, în felul acesta, încercând să reconstituie un portret al intelectualului basarabean. Într-un trecut poate nu chiar atât de îndepărtat, intelectualii au fost risipiți, îndepărtați; această parte a poporului a fost, sistematic, eliminată. Poezia lor era metaforică, cifrată”. Ana Bantoș subliniază două

opțiuni la îndemâna scriitorului: etnocentrism sau deschiderea spre universalitate. O teorie interesantă ar fi aceea că intelectualii plecați din România anilor '60, care au ales calea exilului, au simțit necesitatea distanțării pentru (re)cunoașterea valorilor. Gheorghe Doni, în minunatele lui interviuri, reconstruiește istoria, susține criticul literar.

Ivan Pilchin, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, a afirmat că autorul propune în antologia lui de poezie o privire panoramică asupra propriei creații, filtrată prin exigențele

timpului. Antologia conturează un profil uman confesiv (ascultarea lumii, ascultarea de sine), o revenire la sacru și la transcendent. Ivan Pilchin observă în poezia lui Gheorghe Doni o serie de versuri care fac referire la poezie, la *ars poetica*. În ceea ce privește *Flacăra Cuvântului*, aici descoperim mostre de dialog jurnalistic: „M-am regăsit în multe dintre tabletele pe care Gheorghe Doni le-a publicat în reviste și observ că nu și-au pierdut actualitatea și valabilitatea”, observă scriitorul.

Poeta Claudia Partole a afirmat că îl vede pe autor distant, oferindu-ne o poezie de o sensibilitate rară. Aici se găsesc frământări cotidiene, cărora Gheorghe Doni le dă o alură poetică. Autorul își îndreaptă privirea spre lucrurile care trebuie spuse. În ceea ce privește măiestria jurnalistică, Gheorghe Doni știe să provoace interviu, să-l predisună spre confesiune: „Anii sunt un reper, ca să nu rătăcim prin timp. Ai ajuns în clipa când ai ce culege, scriitura ta e tot mai profundă”, a afirmat Cludiei Partole.

Scriitorul Leo Bordeianu a subliniat faptul că Gheorghe Doni este printre puținii poeți care abordează teme religioase. Vorbește despre „spovedanie” ca despre o „acută terapie lăuntrică”. Gheorghe Doni creează la frontiera dintre lumea văzută și nevăzută, vorbind atât despre dimensiunea spirituală, dar și despre corporalitatea lucrurilor. Leo Bordeianu sesizează intensitatea cu care autorul se implică în actul artistic, frumusețea expresiei sale artistice.

Scriitorul Victor Prohin a remarcat prospețimea nealterată a textelor lui Gheorghe Doni, deși unele dintre ele au fost publicate acum 30-35 de ani: „E o carte care conține mult adevăr, în timpul în care la rampă a fost proza publicistică,” susține scriitorul.

Directorul BM „B.P. Hasdeu”, dr. Mariana Harjevschi a salutat cu bucurie dubla lansare de carte, semnalând un fapt important: cartea de interviuri a lui Gheorghe Doni vine ca o soluție pentru bibliotecari care participă la proiectul „1Lib1Ref”, completând cu date marea bibliotecă Wikipedia în ceea ce privește personalitățile locale.

Lansarea a inclus și lectura poeziei *Ars poetica* și a tabletei literare *Ecologistul* în interpretarea actorului de la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, Valentin Zorilă, cel cu o voce „de metal și catifea” (Maria Pilchin).

În final, a avut loc un recital al autorului din creația sa poetică, în care am putut sesiza evantaiul său de teme și l-am văzut în postura de observator atent al lumii, de îndrăgostit și de apărător al valorilor.

Fotografii: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

CZU [[821.135.1+821.135.1(478)].09:061.3]:027.52(478-25)=135.1

LANSAREA CĂRȚII MEMORII. JURNAL. NOTE DE CĂLĂTORIE LA BM „B.P. HASDEU”

*Elena TARAGAN,
șef sector, Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

Pe 24 aprilie 2026, în Sala cu Coloane a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a avut loc un eveniment de o eleganță rară. Este vorba despre lansarea, în cadrul Salonului Internațional de Carte pentru Copii și Tineret, a cărții *Memorii. Jurnal. Note de călătorie* (Chișinău: Editura „Știința”, 2025, 490 p.), ediție îngrijită și completată de un amplu studiu introductiv de distinsul critic literar Eugen Lungu.

Invitații la eveniment au remarcat specificul aparte al acestui gen – memorialistica –, care vine să completeze cunoașterea istoriei prin fapt, o istorie așa cum a fost. Moderatorul evenimentului, Mircea V. Ciobanu, a subliniat faptul că toate cărțile trăiesc după ce trece valul de publicitate. Volumul prezentat astăzi intră în colecția „Literatura română din Basarabia” – o denumire care presupune o contradicție internă (pe de o parte, aderarea la românismul de pretutindeni, pe de altă parte, specificând că e vorba despre Basarabia – o separare). Această colecție a început, în mod optimist, cu poezia, iar genul lansat astăzi reprezintă o inițiativă deosebită.

Pentru memorialistică există un interes aparte, afirmă Mircea V. Ciobanu, mărturisind că a crezut acest interes drept unul temporar. Dar s-a dovedit contrariul, s-a confirmat longevitatea lui. Cărțile memorialistice sunt bastioane împotriva istoriei falsificate, truate sau romanțate. Iar această comuniune – „fapt și ficțiune” – face ca interesul față de asemenea lucrări să crească constant.

Scriitorul Nicolae Negru a afirmat că jurnalele unor oameni de vază, care au trăit vremuri diferite, cu bune și cu rele, completează studiul istoriei. Prin detaliu, nuanță, ele surprind esența timpurilor. Basarabia nu a fost aceeași în diferite perioade, susține vorbitorul. Acesta a menționat câteva crâmpoe pe care le-a aflat din prezenta antologie: Alecu Russo a fost cenzurat și a fost închis din cauza unei pie-se; Mateevici a fost o fire pasională, pentru *Limba noastră* fiind aplaudat două ore în șir; amintiri din perioada deportărilor; folclorul deținuților

Gulagului ș.a. Cartea vorbește și despre modul în care a acționat intelectualitatea basarabeană în vremuri de schimbări majore, cruciale. Această antologie te face să vrei să cauți, să te aprofundezi mai mult în istorie, sociologie, cultură.

Poetul Arcadie Suceveanu a afirmat că *Memorii. Jurnal. Note de călătorie* este o lucrare neobișnuită și chiar singulară: „În România, după 1989, memorialistica a înflorit. Nu putem spune același lucru și despre memorialistica de dincoace de Prut. De pildă, în volumul prezentat astăzi, îl cunoaștem pe Hasdeu (noi, care eram obișnuiți doar cu savantul, enciclopedistul), așa cum a fost în tinerețe, la 18-19 ani. Jurnalele sunt populare în rândul oamenilor pentru că fiecare parcă ar vrea să «se uite prin gaura cheii». Iar documentul trebuie să aibă vibrație artistică”, susține poetul. Arcadie Suceveanu a menționat și despre „conflict” dintre scriitorii George Meniuc și Ion Druță, în ceea ce privește *Frunze de dor*, care este reflectat în carte.

Spre final, a luat cuvântul antologatorul, Eugen Lungu, care a ales să aducă în discuție *Jurnalul fericirii* de Nicolae Steinhardt. Dar „fericirea” lui Steinhardt n-a fost tocmai o ecuație ușoară. Eugen Lungu a mulțumit tuturor pentru faptul că și-au rupt din timp ca să asiste la un eveniment care unește literatura și memoria, și anume – lansarea unei cărți care completează și animă istoria.

Fotografie: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

CZU [821.135.1(478).09:061.3]:027.52(478-25)=135.1

LANȘAREA CĂRȚII SOARELE ÎNTÂRZIE SĂ RĂSARĂ DE MARIA BULAT-SAHARNEANU, LA BM „B.P. HASDEU”

*Elena TARAGAN,
șef sector, Secția studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”*

Pe 12 martie 2026, la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, a fost lansată cartea *Soarele întârzie să răsară* de Maria Bulat-Saharneanu – o carte lirică cu tentă istorică, care repune pe tapet probleme identitare.

Moderatoarea evenimentului, criticul literar Maria Pilchin, a salutat publicul adunat în Sala cu Coloane a Bibliotecii Centrale, afirmând că, la această lansare, e vorba de mai mult decât despre un roman: „Este vorba de o carte despre memorie și conștiință. În lucrarea sa, autoarea Maria Bulat-Saharneanu realizează o amplă frescă a destinului basarabean”. Este vorba de o „așteptare istorică”, în care ne aflăm de multă vreme.

Evenimentul de lansare a fost deschis cu un moment muzical, în interpretarea Rodicăi Buhnă, acestui roman putându-i-se identifica și o dimensiune sonoră.

Academicianul Ion Hadârcă a afirmat că există mai multe perspective prin care putem vedea acest roman. E vorba despre destin, întrerupt dramatic și brusc, despre nostalgia originilor, despre lupta pentru adevăr ș.a. De asemenea, în acest roman, pot fi identificate mai multe arhetipuri. Este un roman original, iar o posibilă comparație cu alte romane ar fi că seamănă cu demersul lui Soljenițin, iar în arealul autohton – cu ceea ce ne-a lăsat regretatul Nicolae Dabija. Un roman de excepție. Ion Hadârcă susține că ar putea fi considerat o tetralogie, cele 4 părți ale romanului putând forma

4 romane distincte. Arhetipurile identificate sunt tinerii frumoși care s-au iubit, iar după fatalul 28 iunie au fost dramatic separați. Un alt arhetip este bunicuța Vasilica, inima satului, care nu știa carte, dar avea o memorie fenomenală. Îndemnul etic al acesteia este ca lumea să nu se abată spre nonvalori ale Antihristului (care amenință societatea), ci să-și păstreze credința. O carte despre Basarabia așa cum este ea – frântă, dar puternică: „Avem o datorie morală de a ne rosti adevărul”, a susținut academicianul.

Criticul literar Margareta Curtescu a scos în evidență perspectiva kafkiană a romanului, a vinovatului fără vină. E vorba despre absurdul care s-a lăsat asupra ținutului nostru: „Pot întrezări câteva dimensiuni: mitico-religioasă, etnologică, istorică, arhetipală”, a susținut vorbitoarea. A atras atenția asupra numelor cu rezonanță biblică – mama Maria și fiul Cristian. E romanul unui timp apocaliptic. În ceea ce privește perspectiva profund religioasă, în roman persistă afirmația „Nimic fără Dumnezeu”. Vorbitorul a accentuat și perspectiva didactică a romanului: fragmente întregi pot fi citite elevilor, ca texte autonome. Margareta Curtescu a identificat în romanul Mariei Bulat-Saharneau o schemă a lui Dante: personajele parcurg Paradisul, Infernul și Purgatoriul.

Istoricul Anatol Petrencu a afirmat că a cunoscut-o pe autoare în calitate de jurnalistă la „Vocea Basarabiei”, aceasta fiind preocupată de probleme sociale și istorice acute. Vorbitorul a subliniat că în roman sunt tratate acele probleme ale noastre încă nesoluționate pe deplin: rusificarea, camuflarea adevărului, drama deportărilor:

„Idealul nostru este de reunire cu Țara. Romanul pune în discuție teme identitare”. În acest context, Anatol Petrencu își exprimă certitudinea că Soarele va răsări, și va răsări la timp. Completând discursul istoricului, moderatoarea Maria Pilchin a afirmat că moldovenii suferă de un soi de amnezie, o „boală” la care s-a lucrat timp de decenii, prin practici ideologice și propagandistice.

A urmat un recital în splendida interpretare a Ninelei Caranfil, Artistă emerită.

Criticul literar Vitalie Răileanu a afirmat că există cărți efeme-re, însă mai puțin aceasta. Vitalie Răileanu s-a declarat impresionat de galeria de personaje din roman. Autoarea construiește o situație arhetipală – omul în fața destinului vitreg. „Avem situații-limită. Romanul e o reconstituire minuțioasă a vieții sociale și politice a ținutului nostru în perioada anilor grei. Sunt pagini de aur. O rugăm pe autoare să mai scrie”, a afirmat Vitalie Răileanu.

Scriitoarea Claudia Partole, care a ținut în brațe „pruncul”, citind acest roman în manuscris, a afirmat că o asemenea carte nu se scrie nici într-un an, nici în doi: „Este o cronică a basarabenilor, un popor damnat”. Și această vorbitoare a menționat „dorul reîntregirii”, întrucât, „România fără Basarabia e ca o mână fără degetul arătător”. Acest roman e unul de dragoste, unul despre deportări și unul despre deșteptare. În plus, este un roman despre neuitare. Adresându-i-se autoarei, Claudia Partole a afirmat: „Nu ai scris o carte pentru tine, ci una pentru românii de aici și pentru cei din Țară”.

Profesoara de istorie Eugenia Negru a susținut că e de neprețuit memoria pe care o cuprinde volumul. Este o carte despre un secol (nu unul de „singurătate”, cum ar spune Gabriel García Márquez). O carte despre oameni cuminți. Avem aici o geografie „bună” și una „rea”: „În primul caz, e vorba despre ținutul strămoșesc, în celălalt – despre destinațiile deportărilor. Dacă am identifica în carte o coloană sonoră, atunci am avea aici bocet și cântec de leagăn”, susține vorbitoarea. Cartea conține un „mesaj-spovedanie”. Și Eugenia Negru a subliniat dimensiunea didactică a romanului, manualul istoric fiind lipsit de trăire colectivă. Profesoara recomandă lucrarea elevilor și studenților, pentru a citi pagini de istorie „simțită”.

Dr. Mariana Harjevschi a mulțumit autoarei pentru alegerea Bibliotecii Municipale ca spațiu pentru lansarea cărții *Soarele întârzie să răsară*: „Prin astfel de lansări, noi, bibliotecarii, ne

conectăm la tezaurul literar și dobândim repere pentru a recomanda mai departe cărți valoroase. Este o carte pentru cei care se află într-o permanentă și febrilă căutare de sens și adevăr”.

În cele din urmă, a luat cuvântul autoarea. Maria Bulat-Saharneanu a mulțumit moderatoarei și gazdei, afirmând că, dacă vorbim astăzi de schimbări semnificative în arealul culturii, acestea se datorează bibliotecilor, active și sensibile la tematici relevante din punct de vedere social: „Mi-am dorit să recuperez sentimentul și starea de spirit din timpul mișcării de eliberare națională”. Generațiile de astăzi nu mai simt la fel, constată autoarea. Domnia sa a povestit despre propria copilărie, despre prezența mamei, despre bogăția poveștilor pe care le-a auzit, acestea devenind baza etnologică a cărții. Deși inițial s-a împotrivit, mama a acceptat inițiativa autoarei de a face jurnalistică, atenționând-o doar asupra unui lucru (de fapt, esențial): „Să nu scrii împotriva lui Dumnezeu”. Astfel i-a fost parcursul profesional, cartea prezentată la această lansare având un fundament axiologic: credința care ne ține dreți.

Fotografii: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

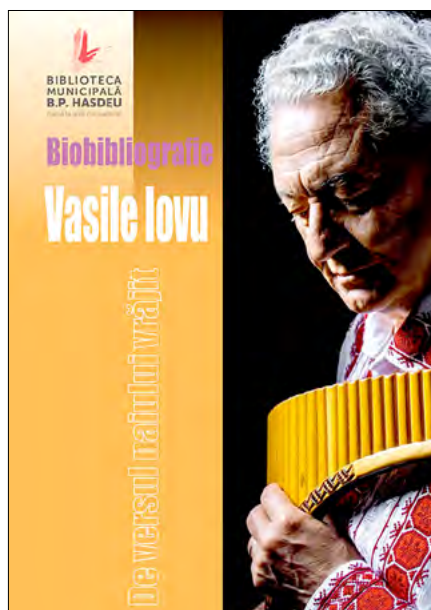
VASILE IOVU – ÎNCEPUT DE MIT BASARABEAN

*Andrei VIZIRU,
jurnalist*

Nu zeii au făcut muzica, ci muzica a făcut zeii.
André MALRAUX

Naiul, acest instrument muzical specific românilor, este cel ce ne reprezintă plenar pe mapamond, mai ales când este diriguit de asemenea maeștri ca Gheorghe Zamfir sau Vasile Iovu – două repere în acest domeniu. Chiar dacă primului, inițial, s-a zis Regele naiului, cel de-al doilea a devenit și el un Principe incontestabil, care a pășit pe urmele confratelui-maestru, devenind și el un virtuoz de primă mărime. Și aceasta datorită unei prietenii și colaborări rodnice care a început încă de la prima lor întâlnire în 1971, la Vilnius (Lituania). De la respect și ajutor reciproc dintre două mari talente, cu anii, s-a ajuns la o apreciere sinceră, depășind orgoliile și ambițiile ce pot apărea între doi mari artiști (cum se mai întâmplă în istoria culturii naționale, dar și universale). Iată ce a afirmat neîntrecutul instrumentist Gheorghe Zamfir, când s-a convins, după un șir de ani, că Vasile Iovu este unul care cântă la fel de bine ca și el (similar cu replica lui Vasile Alecsandri atunci când i s-a spus că a apărut un poet, și anume Eminescu, ce-l poate depăși, la care Alecsandri a răspuns: „Cu atât mai bine țării și lui cu atât mai bine”): „L-am apreciat și-l apreciez ca pe un mare profesionist. La ora actuală, cred că [Vasile Iovu] este unul dintre cei mai mari naști de pe planetă, care exprimă patima și pasiunea pentru muzica și naiul românesc”.

Și iată că la final de an 2025, la Biblioteca „Ovidius” din Chișinău, a avut loc lansarea biobibliografiei

Vasile Iovu: de versul naiului vrăjit. Cartea a fost elaborată de colectivul bibliotecii-gazdă, în frunte cu directoarea Liuba Ciobanu, ediția fiind îngrijită de dr. Mariana Harjevschi și coordonată de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski. Volumul ne oferă date de referință despre succesele cunoscutului naist, primul profesor de nai din Republica Moldova. Căci Vasile Iovu nu este doar un naist iscusit, ci și un mentor, un întemeietor de școală a naiului, autor de cărți metodice: *Metoda de nai*, *Programe didactice pentru nai și aranjament muzical*, *Culegere de piese pentru nai și orchestră* etc.

Lansarea a evoluat într-o adevărată sărbătoare literar-artistică și într-un mic concert elitist, deoarece, pe lângă sunetul mirific al naiului lui Vasile Iovu, cei prezenți l-au admirat și pe naistul Igor Podgoreanu și alți talenți instrumentiști, precum Marcel Dascăl, Anatol Vițu, Mihai Toderășcu, Boris Mihalachi. La acest botez al cărții de bibliografie au venit o parte din admiratorii muzicii interpretului, dar și cei mai buni prieteni ai lui.

Despre volum și-au expus impresiile scriitorul Ivan Pilchin, dr. Mariana Harjevschi (director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”), folcloristul Iulian Filip, compozitorul Constantin Rusnac (care a făcut serviciul militar împreună cu protagonistul cărții), scriitorii Mihai Poiată, Valeria Dascăl și Veronica Bumbu, jurnalistul Dumitru Țăra ș.a. Pe lângă muzica folclorică și clasică, în cadrul întâlnirii a răsunat vocea și sunetele chitarei cantautorului Victor Buruiiană, care a interpretat două cântece din repertoriul său, întregind atmosfera de sărbătoare a lansării de carte. La eveniment au fost prezenți, de asemenea, fotografii Mihai Potârniche și Vasile Șoimaru, criticul de artă Tudor Stăvilă, Artista Poporului Mariana Bahnaru, Elena Butucel ș.a.

Cu acest prilej, vin cu încă o invitație la lectură pentru cei care vor să-l cunoască plenar pe protagonistul acestei serate

literar-muzicale. Vorba e de monumentală carte *Păstorul solitar sau Naiul lui Vasile Iovu* de Rodica Iuncu. Volumul a apărut în anul 2015, cu sprijinul financiar al Primăriei municipiului Chișinău, implicit a domnului Dorin Chirtoacă (primarul general pe atunci al municipiului Chișinău), a doamnei Lucia Culev (șefa Direcției Cultură), cât și a Primăriei comunei George Enescu (județul Botoșani, România). Cartea a apărut în condiții poligrafice excelente, fiind ilustrată cu fotografii realizate de Mihai Potârniche, culese din arhiva personală a lui Vasile Iovu (majoritatea color), cât și cu tablouri ale cunoscutei pictorițe Eleonora Romanescu. E dificil să definim genul acestei cărți: carte-album sau carte-monografie. Am putea să o numim, totuși, carte-monument. Mesajul cărții l-am extras din partea finală a „Cuvântului înainte”, semnat de Rodica Iuncu: „Cred că viața unui artist, universul pe care și l-a imaginat pentru a-l dăruia generos lumii, condiția sa depășesc ființa umană, condiția sa aflată în limitele cotidianului, ale circumstanțelor impuse prin voia destinului ori de propriul caracter și felul său ca om de a fi. Păstorul solitar, frumusețea muzicii, cu profundele ei zvâcniri ce vin din energiile pământului care i-a dat naștere, se ridică neabătut, cu seninătate desăvârșită, deasupra realităților devastatoare, indiferent de timpul de afară pe care îl trăim”.

În acest volum găsim și legenda apariției naiului. Se zice că „Pan, zeul păstorilor, îndrăgi o frumoasă fecioară cu numele

Syrinx. Nedorind să împărtășească dragostea zeului, fata preferă să se arunce în valurile unei ape. În acel loc, a crescut o trestie. Pan își va face din ea un nai cu care va cutreiera antica Eladă, cântându-și dragostea sa neîmplinită”.

Referindu-se la misiunea și vraja cântecului la nai, interpretat de protagonistul volumului, compozitorul Tudor Chiriac a menționat: „Vasile Iovu este un arbore viguros răsărit în stânga Prutului, ce și-a înfipt rădăcinile adânc în întreg spațiul mioritic. Roadele acestui pom sunt expresia muzicală a unității spirituale și de neam a

românilor de pretutindeni”. Foarte sugestiv și plastic l-a apreciat pe talentatul instrumentist și poetul Grigore Vieru: „Vasile Iovu este rănit. Rănit de dor de Țară. El soarbe oxigen prin 30 de țevi odată. Cu gura alipită de naiul strămoșesc aidoma pruncului, cel cu gura alipită de laptele mamei, el a reînviat. Iar prin cântecul său reînviem și noi”. Să sperăm că aceste ziceri vor pune temelia unui nou mit, unul ce va rezista decenii și milenii.

CZU 027.52(478-25)(091)=135.1

„TREI DECENII SAU POVESTEA CELOR TREI CORTINE”, LA BIBLIOTECA „TÂRGOVIȘTE”

Liliana JUC,
șef, Biblioteca „Târgoviște”

Trei decenii pot încăpea într-o singură clipă atunci când sunt trăite cu pasiune, iar povestea Bibliotecii „Târgoviște” este suma poveștilor cititorilor săi și a comunității pe care a definit-o prin lectură, cunoaștere și cultură. Aniversarea celor 30 de ani de activitate a reprezentat o invitație la redescoperirea istoriei instituției printr-un eveniment cu totul aparte – *Povestea celor trei cortine*, un liant între trecut, prezent și viitor.

La începutul acestei călătorii, Biblioteca „Târgoviște”, filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, își deschidea larg ușile din dorința de a deveni un spațiu al accesului liber la informație. Anii de pionierat au însemnat muncă dedicată, construcție identitară și stabilirea unei legături profunde cu publicul. Fiecare raft completat, fiecare abonament și fiecare acțiune au pus o cărămidă la temelia instituției de astăzi.

În cele trei decenii de existență, Biblioteca „Târgoviște” și-a afirmat constant misiunea, demonstrând receptivitate, flexibilitate și o remarcabilă capacitate de adaptare. Fiecare provocare a fost transformată într-o oportunitate de a se reinventa.

Renovarea din anii 2012-2014 a constituit nu doar o schimbare de imagine, ci o regândire profundă a filozofiei noastre de lucru. Spațiul a devenit un stimulent al creativității, iar accentele sale ludice și teatrale s-au transformat în repere ale identității proprii. Designul modern a nuanțat noua noastră viziune, contribuind la definirea unor obiective inovatoare. Astăzi, dispunem de o paletă cromatică distinctă și reconfigurăm constant ambianța în funcție de specificul fiecărui eveniment și al fiecărui proiect.

Viața culturală a bibliotecii s-a diversificat prin numeroase programe și servicii, devenind un catalizator de idei și proiecte. În 2021-2025, Biblioteca „Târgoviște” s-a afirmat ca hub comunitar, organizând lansări și prezentări de carte, întâlniri memorabile cu scriitori și personalități din mediul academic și antreprenorial, spectacole literar-artistice, dezbateri tematice, ateliere interculturale (de limbă, cultură și civilizație), sesiuni de traducere și creație, lecții publice și vizite ghidate. Am valorificat tehnologiile informaționale, am promovat Știința Deschisă și am extins orizonturile cunoașterii, accesul la informație, încurajând lectura ca fundament al dezvoltării multilaterale.

Ne-am făurit alura distinctă prin inițiative precum *Teatrul de păpuși „Bibliopicii”*, *Învățăm să creăm povești digitale*, *Povestea de seară pe Facebook la „Târgoviște”*, *Micii europeni*, *Meșterița* sau *Ecolectura*. Aceste demersuri și proiecte au răspuns creativ nevoilor sociale ale comunității, formând o generație cultivată, informată și pasionată de lectură.

De 16 ani, clubul *Micii europeni* familiarizează copiii cu valorile și principiile „Familiei Europene”, ajutându-i să descopere frumusețea diversității continentale (a fiecăruia dintre cele 27 de state membre).

Teatrul de păpuși „Bibliopicii”, lansat în 2016 în cadrul Nocturnei Bibliotecilor, aduce în centrul evenimentelor lectura și jocul scenic. În orice manifestare, integrăm un mini-spectacol, iar colecția noastră de păpuși și cele două cortine – pentru Spațiul

Copii și pentru Spațiul Științe și Cunoștințe – ne ajută să dăm viață fiecărei povești.

Proiectul *Povestea de seară pe Facebook* a pornit din dorința de a aduce lectura în casele copiilor prin mediul virtual, valorificând folclorul într-un studio improvizat. Reacțiile pozitive – în special ale părinților, dar și interesul presei – au confirmat caracterul unic și necesar al inițiativei noastre, care astăzi s-a consolidat ca serviciu web.

Atelierele noastre de lectură responsabilă au generat componenta de *Biblioterapie*, inițiată de conf. univ. dr. Carolina Dodu-Savca, evoluată ulterior în *Ecolectura*. Prin discuții literare, am explorat împreună marile opere, am descoperit minți luminate, personaje și personalități care ne-au inspirat. Astfel, am fidelizat publicul, aducând ideile valoroase mai aproape de experiențele cotidiene ale fiecăruia.

Clubul literar „Miercurea pe la... Chindia” este un model de valorificare a potențialului cultural integrat, consolidând legătura dintre cele două centre de cultură românească și oferind un cămin redacției revistei *Litere* la Chișinău.

Conectați la noile tehnologii, am lansat serviciul *Învățăm să creăm povești digitale*, în cadrul căruia participanții deprind tehnici de realizare a podcasturilor, book-trailerelor și narațiunilor multimedia.

Prin *Explorăm aplicații*, tinerii învață să utilizeze creativ dispozitivele mobile și noile aplicații pe tabletă, iar serviciul de alfabetizare digitală *Învățăm calculatorul* este dedicat seniorilor.

În cadrul atelierelor de creație *Meșterița*, participanții modelează, pictează, confectionează, dezvoltând abilități practice și creative prin utilizarea unor materiale simple și naturale.

Serviciul *Jocuri de societate* oferă copiilor și tinerilor o alternativă sănătoasă la mediul digital, transformând timpul liber într-o experiență plăcută și utilă.

În acești ani, biblioteca a asigurat un dialog cultural vibrant între generații, punând accent pe forța imaginației și emoția descoperirii, devenind astfel un loc prietenos pentru fiecare vizitator.

Colecția de carte s-a îmbogățit și s-a diversificat constant, ajungând astăzi la un tezaur de 46207 de unități – de la ediții de referință și monografii la beletristică, literatură științifică și cărți pentru copii. Din 2020, acest fond a fost promovat activ prin expoziții tradiționale și virtuale, prin produse digitale difuzate pe

rețelele sociale, precum și prin digitizarea a 28 de documente, între care 20 de titluri din colecția de carte veche și 8 titluri pentru repozitoriul HAPes al BM „B.P. Hasdeu”.

Ne reinventăm continuu pentru a rămâne o destinație atractivă. La sfertul de veac sărbătorit anterior (25 de ani de la fondare – 27 octombrie 2020), i-am onorat pe cei mai fideli utilizatori pe un „covor roșu digital”, căci ei sunt adevăratele vedete ale bibliotecii. Succesele lor ne onorează și ne fac mândri. Un exemplu este Alin Țarnă, remarcat în cadrul unui spectacol de bibliotecă, selectat ulterior pentru clasa de actorie a Școlii de Arte „Valeriu Poleakov”. La Concursul „Bătălia cărților”, cititorii Bibliotecii „Țârgoviște” au obținut cele mai înalte distincții: *Cititorul creativ*, *Cititorul proactiv*, *Cititorul erudit* și *Cititorul dialogal*.

Mulți dintre cititorii și participanții noștri activi la acțiuni culturale sunt astăzi studenți la universități de prestigiu: Alex și Andreea Jangă – la Universitatea Politehnica Timișoara, Facultatea de Arhitectură și Urbanism; Cosmin Cazan – la Universitatea de Medicină „Nicolae Testemițanu”, Chișinău; Bianca-Maria Corj – la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Business; Ionela Manole – la Universitatea de Medicină „Carol Davila”, București; Cătălin Locoman – la Universitatea Tehnică Eindhoven, Olanda; Evelina Sopivnic – Academia de

Studii Economice din București; Sandu Pădureț – Universitatea Politehnică din Timișoara, Inginerie Civilă.

Succesul Bibliotecii „Târgoviște” s-a măsurat mereu în profunzimea conexiunilor umane. Am construit o rețea solidă de colaborări cu dascăli și specialiști din diverse domenii, care însușesc activitatea bibliotecii. La „Târgoviște”, știm că eficiența parteneriatelor se bazează pe acțiuni comune, în care fiecare își demonstrează valoarea. Astfel, ne bucurăm și de parteneriate individuale cu cadre didactice și specialiști: Snejana Jangă, profesoară de istorie la Liceul „Mihail Sadoveanu”; Stela Vișnevschi, profesoară de limba și literatura română la Liceul Academic Republican de Arte Plastice „Igor Vieru”; Rodica Bilici, profesoară de limba și literatura română la Colegiul UTM; Alina Catlabuga, profesoară de limba și literatura română la Colegiul de Ecologie din Chișinău; Rodica Rudei, psiholog, consultant parental, Liceul „Columna”; Diana Mazniuc, juristă; Viorel Bolduma, lector universitar, Facultatea de Filologie și Istorie, UPS „Ion Creangă” din Chișinău; Cristina Gherasim, doctor în istorie, cercetător științific superior, Institutul de Istorie; Oxana Mardari, profesoară de canto/vioară, interpretă de muzică populară, Școala de Arte „Valeriu Poleakov”; Ruslan Bardier, profesor de dirijat la Centrul de Excelență „Ștefan Neaga” și interpret de muzică populară; Liliana Rusu, conducător muzical la Grădinița nr. 119 ș.a.

De-a lungul timpului, am contribuit și la valorificarea priorităților Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, prin servicii inovatoare, diseminarea bunelor practici, publicații, articole de specialitate, prezență constantă în mass-media și realizarea de produse digitale. Am fost prezenți la toate programele majore ale BM „B.P. Hasdeu”: de la Săptămâna creativității și inovației, Bătălia cărților, Chișinăul citește, Bingo pentru carte, Programul estival „Provocarea verii”, până la conferințe, mese rotunde, seminare și alte manifestări. În acest cadru, am reușit să ne afirmăm prin servicii unice, care au conturat identitatea distinctă a Bibliotecii „Târgoviște”.

O bibliotecă înseamnă și oameni – cei care, zi de zi, o mențin vie, frumoasă, utilă și primitoare. Echipa noastră este un amestec de vocație, prietenie, muncă bine făcută și pasiune autentică pentru lectură. Le aducem un omagiu colegilor noștri de ieri și de azi, celor care au pus și pun suflet în tot ceea ce înseamnă Biblioteca „Târgoviște”, căci o echipă înseamnă respect reciproc, punctualitate, creativitate și discernământ, unde fiecare își aduce contribuția.

Marta MOISEEV, șef serviciu, coordonatoarea serviciului *Explorăm aplicații*, răspunde cu promptitudine și responsabilitate la diferite solicitări, cu atenție și agerime veghează indicatorii statistici, cu echitate și bunăvoință îi tratează pe toți, meșteriță în confecționarea obiectelor în tehnica origami.

Violeta LISNIC, șef sector, își face munca cu devotament, transmite cu răbdare și tact abilitățile sale de creație rândurilor de cititori prin serviciul *Meșterița*. Făurește artefacte, fiind atentă la detalii, începând de la produsele digitale și până la cele mai mici elemente de decor, perseverând mereu în procesul de digitalizare.

Ludmila ENACHI, specialist, coordonatoarea serviciului *Jocuri de societate*, este deschisă spre schimbare și spre implementarea avansată a tehnologiilor, iar prin firea-i ludică exaltă spiritul echipei și este mereu capabilă să construiască relații durabile cu utilizatorii, colegii și partenerii.

Natalia MINCIUNA, specialist în relații publice, le face pe toate cu sârguință, cu multă acuratețe îndeplinește sarcinile de lucru, promovează programele de lectură și colecția de carte prin afișe digitale pe care le distribuie pe rețelele de socializare; confecționează „acareturi” hand-made, este atentă cu colegii și tacticoasă în comunicarea cu cititorul mic, adult sau vârstnic.

Natalia CARUNTU, șef sector, are capacități de designer de interior, îi place să reorganizeze spațiul, să creeze artefacte; se alătură echipei pentru a transforma ideile în realitate vizuală, înțelege rapid tendințele și se racordează repede la schimbări.

Argentina FRON, bibliotecar, coordonatoarea serviciului *Junior Challenge*, perseverează în însușirea noilor metodologii și tehnologii, ia cele mai bune „unghiuri” în fotografii, realizează cele mai frumoase filmulețe.

Andreea BUDECI, bibliotecar, cea mai tânără din echipă, a înțeles în timp record menirea și obiectivele unei biblioteci moderne. S-a aliniat cu ușurință la standardele echipei, asimilând rapid atât modul de gestionare a colecției, cât și cel de organizare a evenimentelor.

Liliana JUC, subsemnata, șef Filială, îmi propun să sporesc respectul față de instituția cărții prin povești teatralizate și narațiuni digitale, aducând astfel textul literar-artistic mai aproape de inima cititorului și construind cele mai durabile legături cu cititorii, partenerii, colegii.

La cei 30 de ani aniversari, ne menținem angajamentul față de excelență, continuăm să perseverăm, convinse că munca făcută cu dăruire transformă lucrurile obișnuite în experiențe extraordinare.

Noi, echipa „Târgoviște” – Liliana Juc, Marta Moiseev, Violeta Lisnic, Natalia Caruntu, Natalia Minciuna, Ludmila Enachi, Argentina Fron și Andreea Budeci –, vom continua să inovăm și să construim punți culturale pentru comunitatea noastră.

Pregătirile strategice ale evenimentului dedicat celor „30 de ani” au început încă în februarie, prin invitații personalizate către toți cei care doresc să contribuie la revista noastră aniversară. Au fost contactați pe diverse căi personalități, parteneri, cititorii fideli și au fost colectate materiale despre meritele, aportul fiecăruia în parte, fie că era vorba de o somitate, coleg, cititor sau prieten.

Împreună cu redactorea publicației aniversare, Carolina Dodu-Savca, am structurat volumul *30 de ani: Povestea celor trei cortine la Biblioteca „Târgoviște”*. Lucrurile s-au limpezit treptat. Ne-au parvenit materialele de la „corespondenți”, iar în paralel am elaborat articole despre evenimentele din ultimii ani, proiectele memorabile și istoriile de succes. Am reflectat asupra unui generic memorabil, care să ne reflecte firea și specificul bibliotecii; am ales – intenționat de simbolic și simbolic de intenționat – data de 30 octombrie asociată aniversării; am dat nume evenimentului (folosind un titlu din rezerva strategică, prevăzută pentru o următoare

carte) și am mers pe motivul sezonier – frunze multicolore, cri-zanteme, struguri, exact pe nuanțele care se regăseau deja în spa-țiul bibliotecii.

Forfota propriu-zisă a început din septembrie: decor, lista in-vitațiilor (cititori fideli, parteneri, personalități etc.), scenariul, sce-neta jucată de trupa „Bibliopicii”, scenariu pentru moderatori. Din hârtie creponată, vată, lipici, au ieșit artefacte 3D și cifra „30”, pe care am întronat-o pe butuci cu ciorchini.

Evenimentul aniversar *Trei decenii sau povestea celor trei cor-tine la Biblioteca „Târgoviște”* a fost un moment de redescoperi-re a istoriei noastre prin momente artistice, prezentări de carte, publicații și vernisaje de pictură și fotografie, dedicate celor 30 de ani de activitate. Agenda a fost una structurată pe trei piloni: Galeria „Nume de referință”, prezentarea Volumului aniversar *30 ani: Povestea celor trei cortine la Biblioteca „Târgoviște”* și „Gala partenerilor”.

Preludiul festiv – recitalul muzical *Toamna la Târgoviște* – a fost oferit de micii artiști de la Grădinița Privată „Alba ca Zăpada” (metodistă – Olga Munteanu) și de la Grădinița nr. 119 (condu-cător muzical – Liliana Rusu). Cânteculele despre carte și dansul frunzelor prezentate de pici au dat start sărbătorii, demonstrând că biblioteca este, înainte de toate, un spațiu al creșterii și al descope-rii timpurii. A urmat spectacolul prezentat de trupa „Bibliopicii” – *Povestea celor trei cortine*. Prin dramatizarea creată în baza filelor de istorie, în baza prezentului, dar și a năzuințelor de mâine, publi-cul a fost invitat să privească biblioteca ca pe o entitate dinamică în permanentă transformare.

Un moment de suflet l-a constituit pledoaria *Biblioteca „Târgoviște” – o scenă a cărții cu arome violet* (susținută de Liliana Juc), ca o mărturisire despre misiune, despre frumusețea slujirii culturii și despre oamenii care, timp de trei decenii, au făcut po-sibilă această poveste, dar și o persuasiune despre rolul bibliotecii în comunitate, succesele repurtate în special în ultimii cinci ani, alături de oamenii care au făcut istoria acestei instituții.

Un moment central al zilei a fost prezentarea volumului ani-versar *30 de ani: Povestea celor trei cortine la Biblioteca „Târgoviște”*, realizat de dr. Carolina Dodu-Savca, conf. univ. la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Culegerea a fost prezentată în baza compartimentelor „File de istorie”, „Activități și proiecte memorabile”, „Vocea cititorilor noștri”, „Parteneri de

încredere, prieteni de suflet”, „O echipă, o misiune”, „Târgoviște – 30 de ani în pagini și oameni (Feedback – comentarii preluate de pe pagina de Facebook a Bibliotecii «Târgoviște»”; „Din albumul cu amintiri: Galerie aniversară”).

Galeria *Nume de referință în istoria Bibliotecii „Târgoviște”* a adus în prim-plan personalități care au marcat destinul filialei și au contribuit la dezvoltarea ei, precum dr. Mariana Harjevschi, director general al BM „B.P. Hasdeu”; Ianoș Țurcanu, poet, eselist, publicist; Claudia Partole, poetă, eseistă, prozatoare; Ada Zaporozjanu, poetă, prozatoare. Au fost prezente și oficialitățile în persoana domnului Victor Poiană, vicepreședinte al sectorului Buiucani. Această succesiune de intervenții a fost ca o galerie de portrete vii – oameni care au crezut în bibliotecă și au ajutat-o să-și clădească identitatea.

În cadrul *Galei partenerilor* au fost onorați cei care au sprijinit și însoțit biblioteca de-a lungul anilor: reprezentanți ai instituțiilor educaționale, culturale și academice, profesori, oameni de bine. „Gala partenerilor” a onorat personalități marcante precum Elena Prus, prof. univ., dr. hab., membru corespondent al AȘM, prorector pentru cercetare științifică și studii doctorale, ULIM; Ivan Pilchin, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor din Moldova; Victoria Fonari, conf. univ. dr., poetă și critic literar, președintă a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Filiala Chișinău; Ala Leca, director al Liceului Teoretic „Dante Alighieri”; Carolina Locoman, director adjunct, Liceul Teoretic „Dante Alighieri” Prim; Diana Mazniuc, asistent de proiect, Fundația Regina Pacis; Snejana

Jangă, profesoară de istorie, Liceul Teoretic „Mihail Sadoveanu”; Stela Vişnevschi, profesoară de limba și literatura română, Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”; Rodica Bîlici, profesoară de limba și literatura română, Colegiul UTM; Irina Cazan, directoare adjunctă pentru educație, Liceul Teoretic cu Profil de Arte „Nicolae Sulac”; Liliana Rusu, conducător muzical, Grădinița nr. 119; Olga Munteanu, metodistă, Grădinița privată „Alba ca Zapada”; Oxana Mardari, interpretă, profesoară de canto/vioară, Școala de muzică „Eugen Doga”; Adriana Rașcov, ofițeră, Sectorul de Poliție Nr. 3 din cadrul IP Buiucani; Ștefan Sofronovici, scriitor, specialist la CAI „Mihai Eminescu”; scriitorul Alexandru Popescu din Marea Britanie, care ne-a transmis un mesaj cordial în formatul video online; mulți alți parteneri, prieteni și colaboratori de cursă lungă. A fost un moment de recunoaștere sinceră, cu aplauze care au spus mai mult decât orice discurs.

Sărbătoarea a fost încununată de un florilegiu de melodii interpretate de Ruslan Bardier, interpret de muzică populară, dirijor al corului „Doina Codrului” din Lozova, Strășeni, profesor la Centrul de Excelență în Educație Artistică „Ștefan Neaga”; a doua zi – 31 octombrie 2025 – a continuat cu Atelierul „Literatura în tablouri autumnale”, unde somelierul Eugen Sirbu – de la compania „La Nobilta del Gusto”, membru al echipei de somelier ai Moldovei, vinificator și fondator al vinăriei „Somma Winery” – a ghidat publicul printr-o experiență savuroasă în workshopul „Tehnica degustării vinului: arome și emoții”. Am degustat literatură, emoție, artă și vin.

Satisfacția echipei a venit din aprecierile calde din partea comunității și colegilor, mai ales post-eveniment: când verva pregătirilor trecuse, sala se umpluse de aroma crizantemelor, în minte reveneau mesaje, gânduri, evocări despre bibliotecă, buchete de flori cu bilete însoțitoare, iar scena pe care evoluaseră protagoniștii era ca în basme – plină de sclipici și buline colorate.

Printre ecourile cordiale este și acest comentariu de pe pagina noastră de Facebook, scris de buna noastră colegă Aliona Nosății, șefa Bibliotecii „Nicolae Titulescu”:

„«Trei decenii sau povestea celor trei cortine» – un eveniment de excepție la Biblioteca „Târgoviște”! Totul a fost impecabil organizat, regizat și moderat, într-un decor de toamnă splendid, unde nuanțele de mov au dat tonul eleganței și rafinamentului. O echipă creativă, dedicată și profesionistă, parteneri fideli și o gazdă irepetabilă

– Liliana Juc (Omul-Poveste, Liliana-Cosânzeana, care știe să transforme fiecare moment într-o adevărată sărbătoare a sufletului). Și, ca orice poveste frumoasă românească, finalul a avut gust de acasă – cu sarmale delicioase, bucate tradiționale, sârbe și voie bună cât pentru trei decenii! Sincere felicitări, dragii noștri colegi! Să trăiți și să-nfioriți în continuare!”

Aniversarea celor 30 de ani a fost nu doar un moment festiv, ci și o invitație la reflecție. Ce urmează? Un viitor în care biblioteca va continua să fie un reper de modernitate și dialog cultural, un spațiu deschis pentru tehnologie, creativitate și educație continuă. Trecutul și prezentul se întâlnesc pentru a defini o nouă etapă – una în care comunitatea rămâne în centrul tuturor proiectelor. Trei decenii *prin* trei cortine – trei vârste care și-au dat mâna pentru a crea imaginea unei biblioteci vii, în continuă transformare, mereu aproape de oamenii săi.

Fotografii: Biblioteca „Târgoviște”

CZU 027.52(478-25)(091)=135.1

UN POD DE CARTE, O COMUNITATE DE OAMENI: BIBLIOTECA „TÂRGU MUREȘ” DIN CHIȘINĂU LA 30 DE ANI

*Stela TYMOFTI,
șefa Bibliotecii „Târgu Mureș”*

Există o întrebare pe care orice bibliotecă ar trebui să și-o pună din când în când, mai ales la ceas aniversar: ce am schimbat în viața oamenilor care ne-au trecut pragul? Nu câte volume avem în colecție, nu câți cititori am înregistrat, dar ce am schimbat cu adevărat. Biblioteca „Târgu Mureș” din Chișinău – filială a Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”, înființată pe 31 august 1996, de Ziua Limbii Române – poate răspunde acestei întrebări cu un bilanț uman de o profunzime rară.

Râșcani, 1996: un cartier, o nevoie, o alegere

Sectorul Râșcani al Chișinăului din anii '90 era un loc obișnuit într-o Moldovă extraordinar de complicată. Independența tocmai

fusese proclamată, identitatea culturală și lingvistică se redescoperea cu nesiguranța celui care se trezește dintr-un somn lung, iar cartea românească era, pentru mulți, un orizont abia întrezărit. În acest context, apariția unei biblioteci cu fond preponderent de carte românească nu a fost un gest administrativ, ci unul aproape politic în sensul cel mai nobil al cuvântului: un gest de afirmare a apartenenței la o cultură și la o limbă.

Înțelegerea dintre Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, condusă pe atunci de Lidia Kulikovski, și Biblioteca Județeană Mureș din Târgu Mureș, condusă în acea vreme de Dimitrie Poptămaș, a dat naștere

nu doar unei instituții, ci – cum avea să spună mai târziu academicianul Mihai Cimpoi – unui „pod de spiritualitate culturală” între cele două maluri ale Prutului. Oameni ca Monica Avram, Nicolae Băciuș, Valentin Marica și Cornel Moraru și multe alte personalități târgumureșene au contribuit la construirea acestui pod, cărămidă cu cărămidă, carte cu carte.

Dar orice pod, oricât de solid ar fi construit, nu voalează nimic dacă nu îl traversează cineva. Valoarea reală a Bibliotecii „Târgu Mureș” se măsoară în oamenii care au ales să traverseze.

O generație crescută între rafturi

Treizeci de ani înseamnă o generație întreagă. Copiii care au pășit pentru prima dată în biblioteca din Râșcani în toamna lui 1996 au astăzi treizeci de ani. Unii au devenit profesori, medici, ingineri sau scriitori. Alții au plecat în România, Italia sau Canada, ducând cu ei amintiri și, poate, obișnuința lecturii. Mulți au revenit cu propriii copii, reproducând un ritual al cărui sens nu l-au formulat în cuvinte, dar l-au simțit cu siguranță.

Această continuitate generațională este, poate, cea mai elocventă dovadă a impactului comunitar al bibliotecii. Ea nu a format doar cititori. A format oameni care înțeleg că lectura este mai mult decât un hobby – este o formă de a te raporta la lume, de a gândi

și de a te înțelege pe tine însuși. Și, mai ales, le-a oferit generațiilor crescute în Chișinăul post-sovietic accesul la o bibliotecă de valori culturale pe care școala, adesea copleșită de propriile sale contradicții, nu le putea oferi integral.

Primul volum de poezie română contemporană pe care mulți cititori ai cartierului l-au ținut în mână a venit de pe un raft al acestei biblioteci. Prima întâlnire cu un scriitor în carne și oase a avut loc în sala ei. Prima dezbatere despre identitate, limbă sau

literatură s-a purtat, pentru unii, chiar între zidurile ei. Aceste prime experiențe nu se uită.

De la lectură la comunitate: cum s-a transformat biblioteca

Biblioteca „Târgu Mureș” nu a rămas înmărmurită în modelul clasic al instituției de împrumut. Drumul de la o colecție de cărți la un centru comunitar viu a fost parcurs treptat, dar consecvent.

Programele pentru copii și adolescenți au fost, de-a lungul anilor, unul dintre pilonii activității. Atelierele de lectură, cluburile de lectură, activitățile creative – toate au transformat biblioteca dintr-un spațiu al tăcerii austere într-unul al curiozității și al jocului intelectual. Copiii care veneau cu tema pentru acasă au rămas pentru o poveste în plus. Adolescenții care căutau un loc liniștit pentru studiu au găsit și o comunitate.

Au urmat serviciile de educație digitală – un răspuns firesc la transformările tehnologice care au redefinit raportul oamenilor cu informația. Biblioteca nu a ales să ignore internetul sau să îl privească cu suspiciune. L-a integrat, l-a explicat și l-a pus în slujba aceluiași scop vechi: accesul la cunoaștere. Utilizatorii care nu știau să opereze un calculator au găsit aici răbdare și îndrumare. Cei care știau deja au găsit resurse și sprijin.

Întâlnirile cu scriitori și specialiști din diverse domenii au adus în cartierul Râșcani voci pe care, altfel, locuitorii săi nu le-ar fi

putut auzi atât de aproape. Cultura nu a mai fost ceva îndepărtat, rezervat centrului orașului sau instituțiilor mari – a coborât în cartier, s-a așezat la aceeași masă cu cititorii și a vorbit în limba lor.

Identitate, limbă, apartenență

Nu se poate vorbi despre impactul Bibliotecii „Târgu Mureș” fără a atinge dimensiunea sa mai profundă: rolul jucat în construcția identității culturale a comunității sale. Într-o societate în care întrebările despre limbă, istorie și identitate națională au rămas deschise și tensionate mult după 1991, o bibliotecă cu fond de carte românească a funcționat ca un reper cultural în sensul cel mai autentic. Rafturile sale au oferit acces la literatura română, la istoria și filosofia ei, la dezbaterile ei estetice și civice. Cititorii care s-au format între rafturile acestei biblioteci au redescoperit ceea ce istoria încercase să ascundă: că moldovenii și românii vorbesc aceeași limbă, poartă aceleași tradiții și împărtășesc aceeași cultură – despărțiți de un râu, nu de un destin.

Această dimensiune a activității bibliotecii rămâne, poate, cea mai greu de cuantificat și, tocmai de aceea, cea mai prețioasă. Numărul de cărți împrumutate poate fi numărat. Numărul de oameni care și-au regăsit aici o parte din sine – nu.

Oamenii din spatele rafturilor

Nicio instituție nu există independent de oamenii care o animă. Biblioteca „Târgu Mureș” a avut norocul unor bibliotecari care au înțeles că misiunea lor depășește cu mult administrarea unui

fond documentar. Ei au fost mediatori culturali, sfătuitori, ghizi în labirintul literaturii și, nu de puține ori, prieteni discreți ai cititorilor singuri sau descurajați.

Există o știință aparte în a recomanda cartea potrivită omului potrivit la momentul potrivit. Bibliotecarii acestei instituții au practicat această știință cu naturalețe, an după an, fără aplauze și fără titluri. Munca lor tăcută a lăsat urme adânci în viețile a mii de cititori care, poate, nu și-au dat seama pe moment cât de importantă a fost o recomandare aparent întâmplătoare.

La treizeci de ani: ce rămâne și ce urmează

Aniversarea a trei decenii de activitate este un prilej de nostalgie, dar și de conștientizare. O bibliotecă nu supraviețuiește prin inerție – supraviețuiește pentru că rămâne necesară. Iar pentru a rămâne necesară, trebuie să se reinventeze odată cu fiecare generație care îi trece pragul.

Biblioteca „Târgu Mureș” din Chișinău a dovedit, în cei treizeci de ani de existență, că este capabilă de această reinterpretare. A pornit ca un gest de solidaritate culturală între două maluri ale aceluiași râu și a crescut până la a deveni o instituție cu rădăcini adânci în viața cartierului și a orașului. A rămas fidelă valorilor fondatoare – cultura română, dialogul, deschiderea – și, în același timp, a răspuns provocărilor fiecărei epoci.

Podul construit în 1996 între Târgu Mureș și Chișinău stă în picioare. Pe el continuă să treacă cărți și oameni, povești și întrebări, tradiție și curiozitate. La treizeci de ani, acesta este cel mai bun bilanț pe care îl poate prezenta o bibliotecă – ea rămâne necesară.

CZU 327(458.2)(042.5)=135.1

UNITATE NAȚIONALĂ PRIN
UMANITATE: DISCURS CU OCAZIA
ZILEI NAȚIONALE A MALTEI,
8 SEPTEMBRIE 2025

*Lino BIANCO,
Ambasadorul Republicii Malta în Bosnia și Herțegovina,
Ambasador Emerit al Republicii Malta
în România și Republica Moldova*

Rezumat: 8 septembrie este Ziua Victoriei în Malta. Această comemorare este marcată de un discurs rostit de o persoană aleasă de Prim-ministrul Maltei. Acesta este discursul rostit în 2025, tradus în limba română de Jean Mazaré, fondator al ziarului de limba franceză *L'Express de Toronto* în 1976 și fost director al Biroului de Presă (America de Nord) al Majestății Sale Regele Mihai al României (jeanmazare@yahoo.com).

Cuvinte-cheie: Malta, Marele Asediu al Maltei, unitate națională, umanitate, curaj, credință, civilizație.

Abstract: September 8 is Victory Day in Malta. This commemoration is marked by a speech delivered by a person chosen by the Prime Minister of Malta. This is the speech delivered in 2025, translated into Romanian by Jean Mazaré, founder of the French-language newspaper *L'Express de Toronto* in 1976 and former Director of the Press Office (North America) of His Majesty King Michael of Romania (jeanmazare@yahoo.com).

Keywords: Malta, Great Siege of Malta, national unity, humanity, courage, faith, civilization.

Onorabile Prim-Ministru, distinși oaspeți, frați și surori maltezi și străini.

În această seară, ne adunăm la memorialul Marelui Asediu din 1565, în amintirea victoriei obținute prin vitejia strămoșilor noștri în lupta lor împotriva Imperiului Otoman. Asediul a fost o declarație de rezistență: bărbații, femeile și copiii poporului maltez au îndurat împreună greutățile cu curaj, înfruntând pericolul, sângele și moartea. Comemorarea de astăzi a fost reluată la scurt timp după alegerile din 1927 pentru Adunarea Legislativă. Primul discurs

comemorativ a fost rostit în acel an de poetul național Dun Karm Psaila. Discursul său a inclus victoria maltezilor asupra francezilor în anul 1800. Mai târziu, a fost inclusă și victoria asupra fascismului și nazismului în cel de-al Doilea Război Mondial. Inițial, data de 8 septembrie a fost sugerată ca zi pentru a marca sfârșitul dominației coloniale în Malta, dar data Zilei Independenței a fost în cele din urmă stabilită pentru ziua de 21 septembrie.

În 1926, artistul maltez Antonio Sciortino a fost însărcinat să proiecteze acest impresionant memorial. Într-o gramatică metaforică, neoclasică, marcată de axialitate și simetrie, această operă de artă include blocuri de zidărie cu trei figuri alegorice din bronz – o figură centrală cu alte două, câte una pe fiecare parte. Figura centrală reprezintă curajul, în timp ce figurile din dreapta și stânga simbolizează credința catolică, respectiv civilizația; Marele Asediu a fost întotdeauna interpretat ca victoria Crucii asupra Semilunii, a civilizației latine asupra necivilizaților. Memorialul este amplasat în piața dintre Catedrala Sf. Ioan și Tribunal, palatul credinței și, respectiv, palatul justiției. Învelit în steagul Maltei, a fost dezvelit cu patru luni înainte de 8 septembrie 1927 de către locotenent-gubernatorul britanic. În timpul inaugurării, au fost rostite două discursuri: unul în italiană de către președintele Curții Supreme Arturo Mercieca și altul în malteză de către călugărul profesor Anastasio Cuschieri. Cuschieri avea o fervoare specială pentru limba populației malteze, o limbă semitică scrisă cu alfabet latin. Într-adevăr, este singura limbă semitică oficială din familia afro-asiatică a Uniunii Europene. *Il-Kantilena* de Pietru Caxaro din secolul al XV-lea, cel mai vechi text literar cunoscut în limba noastră, a fost inclusă la începutul acestui an în registrul internațional al *Memoria Lumii* al UNESCO. Limba noastră provine din locația geografică a insulelor noastre. Astăzi, la aproape un secol de la această inaugurare, suntem adunați aici, așezați la poalele acestui memorial, ca și cum am fi într-un loc de cult, cu fața spre reprezentarea locului sfânt al mântuirii! Care este semnificația acestei comemorări pentru Malta contemporană? Care este relevanța sa pentru Malta de astăzi?

Unitate prin determinare

8 septembrie a fost sărbătorit pentru prima dată ca zi națională în 1923, cu mult înainte de independența Maltei, la decenii distanță de a deveni un stat suveran, când nu eram încă stăpâni ai

patriei noastre în adevăratul sens al termenului. Aveam ziua noastră națională în care celebrăm evenimente istorice cruciale și ne afirmam cultura și identitatea distinctă în civilizația mondială. 8 septembrie a fost stabilită în unanimitate ca Zi Națională a Maltei în timpul primei Adunări Legislative, dintr-un sentiment de unitate națională și mândrie pentru ceea ce suntem; spiritul unității ca națiune exista de mult timp. La acea vreme, patria noastră se afla încă sub stăpânire colonială. Este ziua care a unit generațiile noastre trecute ca națiune. Această moștenire ne-a fost încredințată și avem datoria să o protejăm, să o prețuim și să o menținem pentru generațiile prezente și viitoare. Ziua Victoriei ne unește ca națiune; este sărbătoarea care amintește că atunci când am fost uniți, am reușit. Atunci când ne confruntăm cu probleme de libertate și identitate, unitatea, curajul și determinarea le-au permis strămoșilor noștri să obțină victoriile în ciuda circumstanțelor copleșitoare. Un alt exemplu care a manifestat o astfel de unitate națională a fost în 1957, când Adunarea Legislativă a aprobat în unanimitate *Rezoluția Rupertului cu Marea Britanie*. Principalii lideri politici ai vremii au fost oamenii de stat de frunte ai Maltei, Dom Mintoff și George Borg Olivier. La demisia lui Dom Mintoff din funcția de premier, George Borg Olivier a refuzat să formeze un guvern minoritar. Indiferent de diferențele lor de opinie cu privire la modul de obținere a independenței și libertății, ambii lideri au fost loiali jurământului de a servi poporul maltez și au ținut națiunea în inimă. Atât Borg Olivier, cât și Mintoff au iubit și au lucrat pentru cauza Maltei ca stat suveran și democratic, pentru a servi drept far al păcii, nu al războiului. Deși proveneau din tabere opuse ale diviziunii politice și aveau opinii diferite, ei au abordat mesajul, nu mesagerul. Respectul lor reciproc pe plan personal a ajutat la unirea poporului nostru.

O altă manifestare de curaj și hotărâre a fost atunci când Parlamentul Maltei a fost de acord și a acceptat includerea principiului neutralității militare și al nealinierii în *Constituția* noastră. Timp de secole ne-am confruntat cu mizeria, deoarece am fost puși să slujim și să purtăm războaiele altora. Nu suntem o națiune de războinici; trăsăturile noastre sunt ospitalitatea și dragostea de pace. *Faptele Apostolilor* amintesc cum localnicii l-au primit pe Sfântul Pavel și pe cei aflați la bord – cei vulnerabili – după naufragiul lor cu „o bunătate neobișnuită” și le-au oferit hrană și adăpost. Prin amendamentul constituțional, statutul și vocația noastră

națională au fost incluse în legea supremă a statului. *Constituția* noastră susține că „Malta este un stat neutru care urmărește activ pacea, securitatea și progresul social între toate națiunile, aderând la o politică de nealinieare și refuzând să participe la orice alianță militară”. La acea vreme, atingerea și menținerea neutralității nu era o realizare diplomatică ușoară. Poziția Maltei era respectată de superputeri la acea vreme. O susținere puternică a politicii externe a Maltei a fost Summitul din 1989 (Malta), unde Statele Unite și Uniunea Sovietică au declarat sfârșitul Războiului Rece. Alegerea insulelor noastre amintește de lunga noastră reputație de loc de adăpost la răscrucea Mării Mediterane. Neutralitatea militară și nealiniearea nu sunt un atu în politica externă. Aceste principii sunt în inima poporului nostru; ele întăresc apelul Maltei de a urmări și menține o relație pașnică cu toate națiunile.

Unitate prin credință

Concentrarea patrimoniului construit care datează din antichitate indică faptul că insulele noastre erau un sanctuar care adăposteau locuri de cult. Erau un paradis, un loc de refugiu și protecție, oferind încredere deplină unei puteri superioare pentru îndrumare, asistență și, în cele din urmă, eliberare. Credința este o convingere puternică. *Constituția* noastră afirmă credința noastră ca fiind romano-catolică. Creștinismul, islamul și iudaismul sunt principalele credințe de-a lungul bazinului mediteranean și, într-adevăr, în Europa și Asia de Vest. Sunt religii monoteiste abrahamice; tradițiile lor spirituale împărtășesc valori, învățături și moralitate similare; aceste valori vor asigura că toate popoarele trăiesc în armonie. Toate aceste credințe dezaproabă lăcomia; ele cer o conduită etică și compasiune în generarea de bogăție.

Lăcomia este egoistă. Este lipsită de compasiune și nu altruistă. Lăcomia îi face pe cei aflați în stare bună vulnerabili, iar pe cei vulnerabili disperați. Lăcomia subminează unitatea din națiunea noastră, acea unitate care fluctuează în jurul unui punct de mijloc, mai degrabă decât de la o extremă la alta – bogății lacomi și săracii vulnerabili. Amintind mesajul prim-ministrului Gerald Strickland cu ocazia Zilei Victoriei comemorate în 1927, avem un singur scop: „bunăstarea, prosperitatea și fericirea națiunii”. Soarele răsare pentru toți. Lăcomia generează finanțare rapidă pentru câțiva, dar distruge economia pe termen lung. Să nu confundăm conturile cu economia; aceasta din urmă nu este o știință

aritmetică, ci una socială. Când te uiți la vârful nasului, viziunea ta este strabistă.

Unitate prin civilizație

Civilizația prosperă acolo unde domnesc înțelepciunea, dreptatea și legea. Statul de drept nu implică dreptul de a conduce. Malta este o republică democratică. Democrația este voința majorității asupra minorității. Printr-un control riguros, națiunea beneficiază, deoarece se iau decizii care iau în considerare perspective și opinii variate. Loialitatea față de binele națiunii și respectul reciproc asigură o înțelegere umană și plină de compasiune, care ajută la îmbunătățirea funcționării guvernului. În discursul său de la inaugurarea acestui memorial, Cuschieri a afirmat că acolo unde există patrie, nu există politică partizană, ci iubire. Pe parcursul mandatului lor, toți membrii Parlamentului ar trebui să se adreseze celorlalți, fie că își susțin credința, fie că nu, fie că sunt din districtul lor, fie că sunt din altă parte. Insulele noastre sunt un singur district; suntem cu toții o singură familie. Dezacordul este sănătos, dar acordul de a te adresa altora este mai sănătos, demn de laudă și asigură unitatea la nevoie. Se culege ceea ce se seamănă. Să ne îndepărtăm de propriul ego spre empatie, de la discursul politic crud la unul bazat pe iubire și respect reciproc. Diviziunea politică distructivă împiedică progresul; dezumanizarea adversarului subminează sinele și oferă o reprezentare ireală a sinelui; există bine în fiecare dintre noi. Binele ne unește.

Unitate în diversitate

Nimeni nu-și părăsește patria pentru a găsi refugiu în alta, dacă nu pentru speranța unui mod de viață mai bun. În timpul guvernului colonial britanic, maltezii au fost încurajați și sprijiniți să emigreze. În special după cel de-al Doilea Război Mondial, un număr semnificativ de tineri au emigrat legal în țări vorbitoare de limbă engleză, cum ar fi Australia, Canada, Regatul Unit și Statele Unite. Ei au emigrat acolo unde exista cerere de muncitori, procurându-și astfel bani pentru a se asigura că familiile lor erau hrănite și puteau trăi mai bine. Aceste teritorii au oferit oportunități generațiilor noastre anterioare. În Malta de astăzi, șomajul este de domeniul trecutului. Dimpotrivă, există o lipsă de angajați pentru munci care necesită multă forță de muncă. Sunt necesari lucrători străini pentru a susține economia noastră. Unii caută Malta

ca loc de refugiu și protecție – pentru a folosi cvasi-idiomul tunisian, „Malta hanina, hobza u sardina” (tradus aproximativ prin „Malta este bună, o pâine și o sardină”). Migranții cu permise de muncă administrează sistemul nostru de eliminare a deșeurilor; aceștia sunt esențiali pentru sectoarele noastre de construcții, asistență medicală și alte sectoare. Migranții din diferite țări înființează asociații în Malta, ale căror evenimente culturale și inițiative comunitare savurează și îmbogățesc calendarul nostru deja bogat. Diferențele, nu omogenitatea, îmbogățesc unitatea. De ce să nu-i respectăm și să-i acceptăm, deoarece diaspora malteză este respectată și acceptată în țările respective în care sunt prezenți? Lucrătorii străini sunt vulnerabili la exploatare. Ca și noi, sunt oameni și, ca și noi, au demnitate. Au fost aduși pentru a ajuta economia noastră ca muncitori, nu ca sclavi; merită respect și nu exploatare pentru munca lor; soarele răsare pentru toți. Securitatea și drepturile lor la locul de muncă nu ar trebui să difere de cele ale localnicilor. Dincolo de naționalitate există umanitate.

În urmă cu câteva săptămâni, Camera de Comerț pentru IMM-uri a recunoscut că deficitul de forță de muncă este încă o problemă, dar competențele forței de muncă importate se îmbunătățesc. O verificare adecvată a cine are voie să intre în țară ar fi foarte benefică pentru societatea noastră – nu ne putem permite să-i lăsăm pe toți să intre, având în vedere dimensiunile noastre mici, statul cu cea mai mare densitate a populației din Uniunea Europeană. Străinii educați și culti reușesc să recunoască obiceiurile locale ale țării pe care o vizitează sau în care locuiesc. Dacă țara gazdă este respectată și regulile acesteia sunt respectate, se reduc conflictele culturale, cum ar fi cele pe care le vedem în Malta în zilele noastre.

Diversitatea culturală îmbogățește națiunea noastră, însă nu trebuie să ne lăsăm deoparte cultura și credințele pentru a fi „corecți politic” sau „în favoarea diversității”. Ca națiune, ar trebui să ne susținem psihicul și să nu pledăm pentru eradicarea lentă, dar constantă, a identității noastre.

Comemorarea zilei de 8 septembrie este o recunoaștere a identității noastre; este o declarație a individualității noastre unice. Această comemorare este o reînnoire a jurământului nostru față de patria noastră și valorile pe care le reprezintă. Există mai multe aspecte care ne unesc, nu ne despart. Să ne concentrăm asupra primelor. Aceasta este modalitatea de a cultiva o națiune mai

puternică și de a încuraja schimbări constructive. Lăsarea deoparte a intereselor personale în favoarea valorilor comune și a binelui comun ne ajută, ca națiune, să lucrăm împreună pentru a rezolva disputele; interesul național prevalează. Toată lumea a câștigat atunci când generațiile trecute au tras coarda în aceeași direcție. Să cultivăm curajul și rezistența de a lucra pentru un consens asupra problemelor naționale, atât în forumurile locale, cât și în cele de peste hotare. Insulele noastre vor continua să stea sus ca o națiune stimată, cu propriul său spirit unic și o umanitate reînnoită, printre toate celelalte națiuni.

Curajul se naște din inimă, credința din suflet, iar civilizația din minte. Relația simbiotică dintre ele asigură unitatea noastră ca națiune. Nu este nevoie să ne justificăm existența; „Noi” este mai mare decât suma „E-urilor”. „Seddaq il-ghaqda fil-Maltin u s-s-liem”, care se traduce prin „Întărește-ne pe toți în unitate și pace”. Fie ca unitatea și pacea să domnească în sufletul poporului maltez.

PLĂCEREA LECTURII

CZU 821.135.1(478)-93(092)=135.1

NOSCE TE IPSUM: CĂLĂTORIA MIREI SPRE SINE

Sanda DAMIAN,
cititoare a Bibliotecii „Ovidius”

Din cele mai vechi timpuri, se spune că cititorul și scriitorul sunt liantul dintre generații, „poarta dintre lumi” și povestea fără sfârșit, pe care nimeni din afară, oricât s-ar strădui, nu o poate înțelege cu adevărat. Tocmai de aceea, Maria Pilchin ne împărtășește, cu zâmbetul pe buze, o secvență din cel mai „delicios” dialog cu o cititoare, care i-a schimbat cursul filozofiei pentru următorul său roman:

- „– Dar vă plac doar băieții?!
- Dar de ce spui asta?
- Păi, aveți doar personaje băieți!”

Autoarea basarabeană recunoaște că, în toată cariera ei de poetă, eseistă, critic literar, de teatru și film, nu a mai primit o asemenea întrebare. Totuși, afirmă că această discuție curioasă cu fetița „ochioasă și mintioasă” i-a dat mult de gândit. În calitate de teoretician, ar fi vrut să-i spună ceea ce puțin știu: că o scriitoare se camuflează foarte bine sub masca unui băiețel. După cum intuim, probabil că acest lucru funcționează și invers – un scriitor se poate ascunde sub masca unei fete, transmițând o „impersonalitate personală” prin această transcendență a sufletului de copil.

Deși nu îmi propun ca această „recenzie” să urmeze un plan rigid,

de tip algoritmic, îndrăznesc să mă abat puțin de la firul clasic și să mărturisesc că, la început, m-am întrebat dacă nu cumva acesta este secretul care păstrează naturalețea manuscriselor unui prozator. Și, cred că, tocmai pentru a dezminți această „lege”, distinsa doamnă, supranumită „Avocatul copiilor”, pe care o citesc deja pentru a treia oară cu aceeași nerăbdare, a spus: „Hai să scriem și despre o fetiță!”, demonstrând că fiecare personaj este, în fond, un copil crescut și educat cu dragoste de creatorul său.

După ce am finalizat această ultimă carte, m-am convins încă o dată că autenticitatea Mariei Pilchin nu provine exclusiv din rigorea teoretică pe care o demonstrează în interviuri, ci, mai ales, dintr-un suflet generos, plin de povești adevărate.

Din discuțiile cu jurnaliștii, am înțeles că fiecare personaj al scriitoarei are propria sa viață, înainte și după apariția în paginile tipărite. Așa începe și povestea *Fetei secretarului de stat* – cea de dinainte de a o cunoaște noi, „inocenții” unei generații prinse între realitățile dure ale lumii contemporane și încercările marilor puteri de a impune o nouă ordine. Acest nou „respiro literar” dă naștere unei lecturi mai critice, mai curate, mai apropiate de sufletul cititorului.

Într-o lume trăită „fast-forward”, printre gadgeturi și porecle, în agitația vieții urbane, acest miniroman rural-citadin aduce în prim-plan o noțiune mai puțin cunoscută, mai ales de generația tânără: *reflecția*. Astăzi vă invit să o descoperim împreună.

„Slow reading” sau „cititul pe îndelete” este un concept provenit din mișcarea „Slow Movement”, care susține ideea că lucrurile bune cer răgaz. Este o lume paralelă în care tu alegi cartea, autorul, tema, personajele și, cel mai important, atmosfera în care citești.

Coborâm, așadar, încet și sigur în povestea Mirei, acolo unde nimic nu este întâmplător. Este o deschidere a sufletului, în care copilăria devine oglinda mirării și a descoperirii.

„Mira se miră...” – copila a învățat să se bucure de tot ce o înconjoară. Este ca un boboc de floare în mijlocul naturii, părând că a crescut mai mult în sânul pădurii decât în brațele mamei: „Pădurea era stihia ei, un univers aparte, viu, tainic. Asculta cântecul codrilor, mișcarea ierbii, șoptele frunzelor și era fericită”.

Mira este un copil iubit – poate, chiar mai iubit decât Andrei Mătășaru sau Miluță. „Mira avea bani pentru dulciuri. Adică, avea bani pentru tot...” Și, totuși, nimic nu părea să o bucure cu adevărat. Nu seamănă cu *Doggy* – o poveste pe care o consideră tristă.

Colegii o poreclesc „mirabil”. Deși nu știe exact de unde vine numele, află că ar putea avea legătură cu minerale prețioase sau utilizări științifice. „Putea fi și mai rău.”

Cu toate acestea, Mira continuă să se întrebe: ce este fericirea – realitate sau iluzie? Este normal ca un copil să se simtă atât de singur?

Deși provine dintr-o „familie bună”, fiind fiica unui secretar de stat și a unei doctorițe, Mira duce lipsa conexiunilor reale. Nu are prieteni. Singura alinare este câinele Ursu, pădurarul moș Andrei, care îi ține loc de bunic, și cărțile – printre care și *De veghe în lanul de secară*.

Jurnalul ei devine spațiul intim în care își adună gândurile, emoțiile și descoperirile. Acolo își păstrează copilăria.

Deși se bucură de dragostea bunicilor, Mira simte absența părinților și a unor repere afective stabile. Se simte „spectatoare a vieții celor mari”.

Maturizarea o doare. Singurătatea o apasă. Însă speranța rămâne. Își creează un prieten imaginar – Mir – prin care „mângâie lumea”.

Când lucrurile scapă de sub control, Mira caută refugiu în alegeri greșite. Însă salvarea vine din iubire și din legăturile autentice.

Romanul ridică întrebări esențiale: există o „școală pentru părinți”, cum învățăm să comunicăm?

Citind *Fata secretarului de stat*, am trăit un puternic sentiment de déjà vu, amintindu-mi de *Micul Prinț*. Mira mi s-a asociat, astfel, cu o mică prințesă a naturii, care își construiește propria lume.

În final, vă propun un exercițiu de imaginație: dacă ați întâlni-o pe Mira într-o zi, ce i-ați spune? Eu i-aș spune: „Nosce te ipsum, Mira! Nosce te ipsum!”

Dar voi?

DRUMUL CĂTRE REGĂSIRE: O CĂLĂTORIE PRIN PAGINILE ROMANULUI *PONEI* DE R.J. PALACIO

Ana OSTAȘEVSCHI-URECHE,
șef sector, Biblioteca „Ovidius”

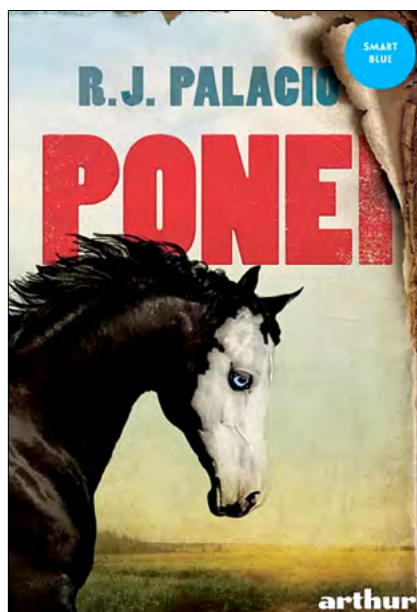
Un bibliotecar e mereu pus în situația de a căuta o carte la raft cu cotor galben, roșu sau albastru. Dacă un singur indiciu nu e suficient, unii cititori generoși adaugă „e de la Arthur”.

Atunci, în mintea bibliotecarului se aprinde o luminiță: „La Arthur, cărțile inteligente sunt întotdeauna albastre”. Dacă unii cititori, descurcăreți de fire, îți mai șoptesc un indiciu, precum „Minunea”, ești salvat. Volens-nolens autorul e R.J. Palacio, căci *Minunea* a înconjurat lumea, devenind bestseller, Cartea Anului 2015 la Biblioteca „Octavian Goga” Cluj și cartea anului 2023 la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Grație parteneriatului dintre aceste două biblioteci, ne bucurăm de Concursul „Bătălia cărților”, ajuns la ediția a XI-a.

Cartea *Ponei* de R.J. Palacio, selectată pentru categoria de vârstă 13-15 ani, aduce în fața cititorilor călătoria epică a unui băiețel de 12 ani prin America anilor 1860, la scurt timp după Războiul

de Secesiune. Dintr-o scoarță în alta, veți descoperi în cele 313 pagini povestea unui băiețel cu neliniști firești vârstei sale, pe de o parte, și, pe de alta, curiosul și curajosul Silas Bird, gata de orice provocare alături de Ponei, un căluț misterios cu fața albă ca osul, care nu s-a învrednicit de un alt nume decât Ponei.

Ne bucurăm să citim cartea în limba română, datorită traducerii din engleză de Iulia Arsintescu. Volumul este structurat în 11 părți și se deschide cu o ilustrată a personajelor, urmată de un mesaj introductiv care pregătește cititorul pentru lectura primelor cinci capitole.

De exemplu, Capitolul I debutează cu un citat semnificativ din *Peripețiile lui Telemah* (1699) de François Fénelon: „Ca să-l caut, am părăsit Itaca”. Este o alegere deloc întâmplătoare, întrucât, la un moment dat, personajul principal, Silas, se identifică profund cu Telemah, fiul lui Ulise, pornit în căutarea tatălui său. Aceste detalii reflectă și o parte din biografia autoarei, R.J. Palacio, care s-a afirmat în domeniul ilustrației înainte de a deveni scriitoare. Totodată, ele introduc cititorul într-o poveste despre supraviețuire, curaj și maturizare, desfășurată în ținutul Vestului Sălbatic american. Cartea se înscrie, deci, în categoria genului „western” – o formă de ficțiune axată pe aventuri plasate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în primii ani ai secolului al XX-lea, în această lume adesea neîmblânzită. În această atmosferă se derulează și povestea lui Silas, care începe dramatic, într-o noapte în care este trezit de apariția a trei călăreți amenințători ce îl constrâng pe tatăl său să-i urmeze.

Ghidat de dorința arzătoare de a-și regăsi tatăl, de speranța că îl poate ajuta și de apariția unui ponei misterios în fața colibei – parcă un semn că trebuie să pornească la drum – Silas își începe propria călătorie, una cu încercări, teamă și descoperire de sine.

Înainte de a învinge fricile alături de Silas, trebuie să dezvăluim cititorilor că pentru el Pa, adică Martin Bird, cizmarul pasionat de fotografie din Boneville, însemna totul, căci nu mai avea pe nimeni. Deși era orfan de mamă de la naștere, avea un dar neordinar de a nu fi singur, avându-l ca prieten din copilărie pe Mittenwool, un spirit cu care a crescut alături: „Pa îl consideră prieten imaginar sau ceva asemănător, dar eu știu că nu-i asta. Mittenwool e la fel de real ca scaunul pe care stă, ca locuința în care trăim, ca Argos, câinele”.

Drumul pe care îl are de făcut personajul principal e unul anevoios, care trece prin locuri pe care anterior Silas le evita, iar acum dacă ar fi trebuit să le numească pe hartă, cu siguranță le-ar zice: „Câmpiile uitate de Dumnezeu”. Pe parcurs, el își înfruntă temerile și dezvăluie secretele trecutului său, oferind cititorului posibilitatea de a explora misterele insondabile (de nepătruns) ale lumii din jurul său. Astfel, aflăm că Pa era un geniu și această caracteristică o oferea nu doar Silas, care era martorul la toate invențiile, ci și lumea din Boneville, care se bucurau să poarte cizmele cu sertărel în toc și să admire ferotipurile colorate: „«Taică-tu e un geniu!» Clienții mulțumiți mi-au spus asta de-atât de multe ori de-a lungul anilor, încât le-am pierdut socoteala”.

De fapt, R.J. Palacio conturează prin figura lui Martin Bird un omagiu adus tuturor geniilor uitate – acele minți strălucite care nu au ajuns în paginile istoriei, fie din lipsă de curaj, fie din lipsa unor oportunități reale. Această idee este exprimată direct prin reflecția lui Silas: „După toate regulile, Pa ar fi trebuit să fie Isaac Newton al acestor vremuri. Galileo! Arhimede! Dar când te naști sărac și rămâi singur de la zece ani, lumea se închide înaintea ta”. Autoarea întărește această idee și în Nota de la finalul volumului, unde scrie: „Martin reprezintă oamenii foarte numeroși în lume ale căror reușite s-au pierdut în curgerea istoriei. Există multe genii necunoscute ca el; tatăl meu a fost și el unul”.

Analogia cu alte opere literare este una dintre trăsăturile definitorii ale romanului *Ponei*. Silas se identifică, într-un moment de reflecție și dialog cu șeriful Farmer, cu Telemah, fiul lui Ulise din *Aventurile lui Telemah* de François Fénelon: „Cred că mi se pare că seamănă cu mine care-l caut pe tata. [...] Iar Telemah a fost însoțit în aventurile lui de un bărbat pe nume Mentor, care cam seamănă cu tine, nu crezi? Mă gândesc la felul cum mă înveți tu despre pădure, cum să fac focul și alte lucruri legate de natură”. Acest fir mitologic, al copilului pornit în căutarea tatălui, adăugă textului greutate simbolică și universalitate.

Trecerea ireversibilă a timpului persistă și în analogia cu piesa *Iona* de Marin Sorescu, unde izolarea, introspecția și sentimentul de plutire într-un spațiu atemporal sunt teme centrale. Silas, aflat în mijlocul pădurii, reflectează: „Am ajuns să înțeleg că timpul e ca lumina pestriță din pădure. Vine și pleacă. Se ascunde și strălucește. Și în tot timpul ăsta noi doar gonim prin el”. Această viziune poetică, dar lucidă, rezonază cu spațiul interior al lui Iona, prins în burta balenei – un loc de izolare, dar și de revelație. Silas se simte „ca Iona în balena lui cea puternică, desprins de lume, cu copacii crescând în jurul meu ca niște coaste uriașe și cu Ponei pe post de bărcuță legănată de mare”. Această imagine conturează o atmosferă de suspendare temporală, în care copilul, la fel ca personajul lui Sorescu, este forțat să-și înfrunte fricile, să caute sensul și să se reinventeze pentru a merge mai departe.

Romanul poate fi împărțit simbolic în două planuri distincte: „Copilul Silas Bird”, cu universul său interior, visător și uneori banal și „Lumea realistă a regăsirilor”, în care se impun provocările maturizării și confruntarea cu adevărul. Este, de asemenea, o carte potrivită pentru cititorii pasionați de știință – în special astronomie,

fotografie și chimie. Limbajul tehnic și pasiunea tatălui pentru științele exacte sunt transpuse autentic în pasaje precum acesta: „Întâi de toate, ai nevoie de un telescop mare, de cel puțin doi metri. [...] Sticla trebuie șlefuită, acoperită cu nitrat de argint și amoniac, poate chiar și niște potasă. Și lactoză”. Aceste explicații nu doar familiarizează cititorii, dar și conturează ingeniozitatea lui Martin Bird.

În același timp, *Ponei* este și o resursă valoroasă pentru părinți și educatori. Cartea ilustrează rolul patern în formarea caracterului copilului, precum și responsabilitatea afectivă de a-l însoți și proteja, indiferent de greșelile acestuia. Un episod semnificativ este cel în care Silas sparge din greșală placa de sticlă cu imaginea lunii pentru concurs, pentru a cărei fotografie se pregătiseră împreună luni întregi: „Pa mă așezase pe marginea mesei și îmi scosese meticuloș bucățelele de sticlă din picioare. [...] Îmi șoptise vorbe liniștitoare și-mi curăța cu iod stropii de sânge”. Este o scenă ce marchează iubirea necondiționată a unui tată către fiul său, întărită de cuvintele sale: „Niciodată n-a fost vorba cu adevărat despre expoziție sau despre bani, da? Contează ce-am reușit să facem, Silas. Am fotografiat luna. Asta-i tot ce contează, fiule. Că am reușit s-o facem”.

De altfel, această grijă și iubire profundă sunt prezente încă de la prima pagină a romanului, care debutează cu o știre din *Curierul de Boneville*, datată cu 27 aprilie 1858. Se relatează aici despre un băiat de vreo zece ani care, pe timpul unei furtuni, s-a adăpostit sub un stejar mare, cu doar câteva clipe înainte ca acesta să fie lovit de fulger. Lovitura l-a trântit la pământ ca mort, însă „istețul lui tată, care asistasă la întâmplare, a reușit să-l aducă la viață cu ajutorul foalelor de la un cămin. [...] O amintire specială: pe spate i-a rămas imprimată imaginea copacului!” Acest „dagherotip prin fulger” este descris ca una dintre curiozitățile științifice ale vremii și capătă o valoare simbolică în roman: o pecete a destinului și o dovadă vie a iubirii și protecției părintești.

În aceeași ordine de idei, *Ponei* este și o carte despre motivație și curaj. Ori de câte ori obosea, micul călător era ghidat de credința că fiecare semn din natură – o crenguță ruptă sau o urmă abia vizibilă – îl aduce mai aproape de tatăl său: „Poate că Pa a călcat pe aici!”, ori „Ești aici cu un scop, Silas!”.

Un personaj cheie care îl ghidează pe Silas Bird în căutarea tatălui său e șeriful Farmer. Descriș ca un om în vârstă și morocănos, șeriful Farmer este inițial reticent în a-l lăsa pe Silas să-l însoțească

în călătoria sa periculoasă, care viza același grup de călăreți care l-au silit pe tatăl său să-i urmeze. Cu toate acestea, pe măsură ce povestea evoluează, el devine un aliat de încredere, oferindu-i lui Silas sprijin și îndrumare în momentele dificile. Deși la început pare distant și rezervat, șeriful Farmer dezvăluie treptat o latură protectoare și empatică, demonstrându-și devotamentul față de justiție și bunăstarea celor din jur.

Darul lui Silas de-a vedea spiritele îl marchează foarte mult în timp ce traversează acea parte de pădure pe care șeriful o numea „mlaștina”, acel loc plin de groază unde răsunau voci dintr-o altă epocă. Micul călător pentru a se îmbărbăta își spunea: „Fii curajos Silas! Ai

învins Fulgerul!” Și totuși, în timp ce înainta, spiritele erau peste tot în jurul lui, inițial umbre de oameni ce mergeau prin mocirlă, care mai apoi căpătau formă în ochii mei”.

Ponei este, de asemenea, un roman de acțiune și aventură, atractiv pentru cititorii interesați de urmărirea bandei de falsificatori. Martin Bird, tatăl lui Silas, era colodiotipist – un maestru în tehnica fotografiei pe plăci de sticlă prin procedeul colodiotipiei. Șeriful Farmer explică într-o discuție: „Falsificatorii caută mereu metode noi de a-și face treaba. Indiferent cât s-ar strădui băncile să fie mai deștepte, falsificatorii sunt cu doi pași înaintea lor”. Se sugerează că banda de răufăcători voia să profite de priceperea lui Martin Bird în colodiotipie pentru a fabrica bancnote false, folosind procedee fotografice inovatoare pentru acea vreme.

Deși personajele vizibile sunt în majoritate masculine, romanul poartă discret în spate o prezență feminină profundă – aceea a mamei. Cartea poartă dedicația „Pentru mama”, iar în nota autoarei, R.J. Palacio mărturisește: „O mamă. Ea este personajul central de dincolo de pagini, cea care conectează, propulsează și protejează de departe, în limitele puterilor ei, care sunt necunoscute. [...] Lumea mea, ființa mea, viața mea, dragostea mea pentru cărți, tot ce sunt a fost ghidat, hrănit, inspirat și motivat de o singură persoană: mama mea. Această carte este pentru ea”.

Din perspectiva lui Silas, legătura cu mama, Elsa Morrow, persistă simbolic prin unica amintire pe care o poartă cu sine: vioara bavareză. Alegerea acestui obiect nu este întâmplătoare. De-a lungul călătoriei sale, Silas descoperă oameni care au cunoscut-o pe mama lui și ajunge în posesia unei scrisori secrete a tatălui său, însoțită de o hartă desenată pe verso. În ultimele clipe de viață, Pa îi mărturisise: „Ești un băiat bun, Silas. O să ai o viață frumoasă. O să te descurci bine în lume. Să-ți fiu tată a fost cel mai bun lucru care mi s-a întâmplat vreodată”.

Coincidența face ca Elsa, când a fugit de acasă din pricina opoziției părinților față de Martin Bird, să fi luat cu ea doar vioara. Același instrument îl conduce pe Silas, într-un mod misterios, în casa lui Jenny Chalfont, fosta elevă a Elsei. Recunoașterea legăturii vine într-un moment de revelație emoționantă: „Copil bun și drag! Ești fiul Elsei Morrow! Și din toate locurile unde puteai ajunge, iată că ești aici, cu noi! Fără îndoială că Elsa te-a condus încoace! Ca să am eu grijă de tine!” Emoțiile lui Silas sunt greu de cuprins: de la nedumerire la o fericire profundă și încă neînțeleasă: „Niciodată, de când apăruseră călăreții aceia în miez de noapte și întorseseră pe dos lumea așa cum o cunoșteam eu, nu m-am simțit mai aproape de casă”.

Întâlnirea cu bunica, o bătrână în jur de 80 de ani, reprezintă un alt moment special pentru Silas. Nu atât prin emoțiile trăite – pentru că până atunci el aproape că nu le cunoscuse –, ci prin faptul că, pentru prima dată, primește dagherotipul Elsei: „Am văzut acolo pentru prima oară – în altă parte decât în visele mele – cum arăta mama”. Imaginea mamei sale, concretă și tangibilă, îi oferă lui Silas o putere emoțională și îi întărește sentimentul de apartenență la o poveste de familie pe care, până atunci, o cunoscuse doar prin poveștile lui Pa.

Ponei este, în esență, o carte despre pierdere și regăsire, despre genii uitate și tăceri transmise prin generații, despre lumina care străbate chiar și cele mai întunecate păduri la fel ca sunetul unui „Mittenwald” (modelul de vioară al Elsei Morrow) sau, după cum precizează Palacio: „mitten im Wald”, care în germană înseamnă „în mijlocul pădurii”, un motiv evident.

Deși în nota sa autoarea mărturisește că s-a documentat din toate romanele lui Tom Tingle, în special din *Cum am devenit un spirit?*, nicăieri nu precizează explicit de unde provine numele Mittenwool. Însă, pe parcursul narațiunii, se conturează subtil

că acest nume are legătură directă cu vioara bavareză, despre care bătrâna îi vorbise lui Silas, luminându-i brusc amintirile: „Mi-am dat seama imediat despre ce melodie vorbea. Practic îl auzeam pe Mittenwool cântându-mi-o chiar în clipa aceea. Totul a devenit dintr-o dată foarte clar”. Această revelație adâncește conexiunea emoțională dintre trecut și prezent, dintre amintire și identitate. În discuția purtată cu Mittenwool, pe domeniul din jurul iazului în care acesta se înecase, aflat pe teritoriul casei părintești a Elsei, spiritul își amintește de ea: „Îmi amintesc însă cât de mult s-a luptat să mă salveze... Și cum a plâns deasupra mea, când n-a izbutit. [...] A cântat la vioară la înmormântarea mea. A fost foarte frumos. Am ținut-o minte”. Astfel, vioara devine mai mult decât un obiect-simbol: ea este firul nevăzut care leagă destine, care păstrează vie memoria celor plecați și care îl însoțește pe Silas în drumul său de maturizare.

Faptul că Silas este un băiat mult prea citit pentru vârsta sa de doisprezece ani nu este întâmplător. Educația și cultura au reprezentat adevărata comoară moștenită de la tatăl său. În finalul cărții, Silas reflectează lucid: „Nu mă considerasem vreodată sărac, dar mi-am dat seama că Pa și cu mine chiar fuseserăm săraci. Nu nevoiași, căci aveam ce mânca în fiecare zi, dar săraci după pretențiile multor oameni. De nu cumva am fi putut trăi cu cărți. Măsurat astfel, eram bogați. Când moș Havelock a împachetat conținutul căsuței noastre din Boneville, a umplut căruța numai cu cărți”. Prin această imagine, cartea propune o redefinire subtilă a ideii de „avere”: nu cea materială contează, ci zestrea de cunoaștere, de iubire și de memorie lăsată moștenire.

Lectura romanului *Ponei* ne lasă, dincolo de poveste, câteva lecții esențiale: curajul de a păși în necunoscut chiar și atunci când frica pare copleșitoare; speranța că, indiferent cât de pierdută pare o cale, există mereu lumini mici care să ne ghideze; forța moștenirii emoționale, transmisă prin iubire, prin amintire și prin legături invizibile între generații: „Oamenii trec zilnic pe stradă unii lângă alții și habar n-au dacă există vreo legătură între ei”.

Prin căutarea tatălui său, Silas nu își regăsește doar părintele, ci și propria maturitate, propria putere interioară și propria casă – în sensul cel mai profund al cuvântului. Astfel, *Ponei* devine o poveste universală despre devenire, despre loialitate și despre lumina care nu pierde niciodată, oricât de întunecat ar fi drumul.

RECENZII ȘI CONSEMĂNĂRI

CZU 821.135.1(478).09-31=135.1

DIMENSIUNEA PSIHOLOGICĂ A UNEI DUBLE METAFORE

Maria HADÂRCĂ,
scriitoare, cercetătoare

Nu știu ce rigoare teoretică are Lorina Bălțeanu în domeniul psihologiei, însă romanul său, *Legată cu funia de pământ* (Editura Cartier, 2023), oferă un model remarcabil de analiză a interiorității umane. Fără a apela la terminologia de specialitate, autoarea radiografiază evenimentele și stările prin care trece o copilă de aproape zece ani, dintr-un sat de pe malul Nistrului, în Moldova sovietică a anilor '60-'70.

Scriș cu o uluitoare forță narativă, romanul poate fi deschis și citit de la orice pagină. Condiția este ca cititorul să înțeleagă tema centrală: trăirea dureroasă a neapartenenței la universul ermetic al satului natal, dublată de o veșnică obsesie de a-l depăși prin evadare și cunoaștere. În același timp, narațiunea explorează un dor neîmplănit – acel legământ prin naștere care te împiedică să te rupi definitiv de copilărie. Astfel, „funia” din titlu devine o dublă metaforă: ea sugerează legătura vitală cu rădăcinile, dar și sfoara care strânge de gât, limitând orizontul unei femei într-o lume patriarhală și opresivă.

Istoriile Lorinei Bălțeanu – pure bijuterii de simțire – încep dinaintea propriei apariții pe lume, zonă în care autoarea apelează la ficțiune. Ele continuă cu o existență marcată de o profundă sete de libertate într-un anturaj eclectic și vetust și se încheie la vârsta primei îndrăgostiri, când adolescența își încredințează jurnalul și gândurile intime colegilor de clasă, pentru a fi citite cu voce tare.

Analiza lucidă, poate prea matură pentru o vârstă atât de fragedă, configurează o profundă cunoaștere de sine, de caractere și de spații. Satul de pe malul Nistrului este descris cu toate slăbiciunile și virtuțile sale, departe de orice perspectivă idilică. Fraza scurtă, limbajul extrem de senzorial și argumentele logice îi trădează

autoarei capacitatea de analist, în timp ce sinceritatea absolută îi atestă responsabilitatea morală pentru cuvântul scris.

Regionalismele și arhaismele – care par „exotice chiar și pentru moldovenii sadea” din dreapta Prutului – nu sunt deloc forțate; ele compun textura autentică a graiului basarabean. Pentru noi, cei care am suportat decenii de ocupație, păstrarea acestei limbi vii este esențială. Limba română din Basarabia vibrează de viață, refuzând asimilarea.

Copila observă, treptat, contrastul dintre izolarea lumii natale și larghețea orizontului adus de poveștile rudelor – fie plecate de bunăvoie, fie deportate prin orașele imperiului de o ideologie absurdă. Ea

înregistrează mizeria, violența, sechelele foametei și ale războiului, dar și frica părinților în fața opresiunii administrative. Toate acestea sunt strecurate în subtext, ca niște adevăruri tăcute, inteligibile doar pentru cei care au trăit acele vremuri. Autoarea nu judecă, însă ecoul frazelor de încheiere dezvăluie atitudinea profundă a naratoarei, făcând impactul asupra cititorului cu atât mai dureros.

Încercarea de a compara acest volum cu alte scrieri de referință nu are neapărat sorti de izbândă. Textul, subtextul psihologic și limbajul poetic al Lorinei Bălțeanu realizează o sinteză unică: o împletire de realism magic (semnele naturii, nunțile, cumetriile, slujbele religioase) și realism brut (colectivizarea, sărăcia postbelică, frica de administrația rusă). Până și trăirile viscerele sunt supuse aici metaforei. Dacă analogia cu proza lui Ion Druță rezistă la nivelul realismului și al prozei poetice (amintind de Trofimaș), apropierea de scriitura Aglajei Veteranyi (*De ce fierbe copilul în mămăligă*) se oprește la nivelul structurii. Însă, spre deosebire de fraza-telegramă, strict informativă a Aglajei Veteranyi, fraza Lorinei Bălțeanu este o explozie de vitalitate și poezie pură.

În esență, romanul este o mărturie despre sensibilitate, demnitate, durere și vis în condiții de lipsă totală. Primit cu entuziasm

de critică și de public, volumul se impune ca una dintre cele mai puternice apariții din literatura română contemporană. Este o carte care merită citită pagină cu pagină. Câștigul intelectual este garantat.

CZU 821.135.1(478).09-94=135.1

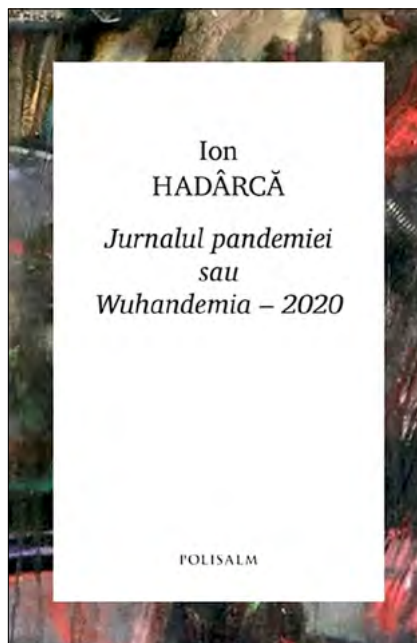
SCRIIND ÎMPOTRIVA DEZASTRULUI: JURNALUL PANDEMIEI SAU WUHANDEMIA – 2020 DE ION HADÂRCĂ

*Ivan PILCHIN,
scriitor*

După publicarea jurnalului său din anul 2022, *Ruinele și runele războiului: Cronica primelor 101 zile de agresiune rusă* (Chișinău: Prut Internațional, 2023), în care scriitorul Ion Hadârcă a reușit să transcrie dramatismul istoriei recente, trăite cu o dublă implicare, civică și literară, autorul revine, de această dată, asupra unei alte crize globale: pandemia. *Jurnalul pandemiei sau Wuhandemia – 2020* (Chișinău: Polisalm, 2024; ediție îngrijită de Veronica Boldișor și apărută cu sprijinul Ministerului Culturii) continuă același exercițiu al memoriei și lucidității într-un registru diferit, însă la fel de tensionat.

Am descoperit în paginile acestei cărți nu doar o cronică a pandemiei prin care am trecut cu toții, ci și o frescă polifonică a realității sociale/politice/mediatice din anul 2020. Citind cartea, reamintind instantaneu felul în care am trăit în acea perioadă, mi-am dat seama, la un moment dat, că au existat, de fapt, nu una, ci mai multe pandemii: câți oameni, atâtea fațete ale aceluiași flagel.

Jurnalul reprezintă o mărturie, un document al timpului care surprinde nu doar impactul pandemiei pe plan

global, ci și procesele politice (din România, în principal, în cadrul mandatului de senator al lui Ion Hadârcă), marcate de instabilitate, ignoranță și incompetență. Această dublă dimensiune – pandemia ca realitate biologică și pandemia ca metaforă a declinului social și politic – ilustrează preocuparea, chiar obsesia autorului de ideea „Răului universal, ca un strat, un sistem noosferic tot mai consolidat, omniprezent și necunoscut. Nimeni nu-l definește, nu-l stăpânește și nu-l poate opri” (*Luni, 13 ianuarie*). Autorul nu se rezumă la relatarea faptelor din spațiul public sau privat, ci le comentează, le deconstruiește și le poziționează într-un tablou mai larg, în care viața individuală și cea colectivă se întrepătrund.

Jurnalul este și o ușă întredeschisă din laboratorul intim al scriitorului. În paginile cărții, găsim note de lectură, poeme, schițe de eseu, mici dialoguri (stoice) și comentarii pe marginea știrilor zilei. Ion Hadârcă, ca un adevărat poet, jonglează cuvintele, inventând construcții lexicale sugestive precum: „întâlnirea sinelui cu VIDUL” (*Joi, 13 februarie*), „pandemență” sau „vidul covidian”, „Wuhandemia”, „Spaimademia”, „Corona-Vineri”, care nu doar surprind esența perioadei, ci și o fixează într-o formulă ludică. Sunt multe rânduri pline de poezie în stare germinală, autentică, dintre care voi cita doar acesta: „La miezul nopții Maria a ținut la geam lumânarea aprinsă”. Aceste construcții dau textului o vitalitate, îl apropie de tradiția marilor cronicari literari ale catastrofelor, în care ironia, critica, lirismul și reflecția merg mână în mână.

O altă dimensiune remarcabilă a jurnalului este felul în care Ion Hadârcă îmbină textul cu datele statistice, cu cifre. Urmărim nu doar stările, emoțiile și atitudinile scriitorului, dar și cifre reci, traiectoria zilnică a îmbolnăvirilor și a deceselor, care devin un fundal sumbru al existenței cotidiene. În acest sens, în timpul lecturii, mi-am amintit, la un moment dat, de matematicianul și poetul italian Paolo Dagomari, contemporan și prieten al lui Giovanni Boccaccio, care ne-a lăsat una dintre primele imagini literare realiste ale cuimei în Europa. Anume Paolo Dagomari a inventat punctul despărțitor din numerele mari. Urmărind cifrele necruțătoare ale morminei din jurnalul lui Ion Hadârcă, nu poți să nu te gândești la subtilitatea legăturilor dintre epoci și spații, la o legătură continuă și înspăimântătoare între pandemia anului 2020 și ciuma anului 1348. Un punct despărțitor din numerele mari – ca o referință la ideea că marile crize ale umanității se repetă și că literatura rămâne un posibil colac de salvare în fața dezastrului.

Lectura *Jurnalului pandemiei* lui Ion Hadârcă poate fi completată și îmbogățită printr-un dialog cu *Jurnalul pandemiei* al lui Gonçalo M. Tavares (Chișinău: Cartier, 2022; traducere din portugheză de Simina Popa). Ambele cărți oferă o perspectivă diaristică și memorialistică asupra lumii într-un moment-limită. Lectura acestora în paralel, în perspectivă comparativă, demonstrează faptul că unele idei, cuvinte-cheie și stări aveau un caracter global. Iată doar un exemplu al felului în care, în ambele jurnale este descrisă ziua de 21 mai 2020: „Derute, spaime, angoase, dezinformări și manipulări... Taifunul global al pandemiei se deplasează lent și imperturbabil, parcă mânat de o mână nevăzută, diavolească, selectând inteligent zonele vulnerabile” (Ion Hadârcă); „Tumultul virusului umblă într-un nor negru pe care nu-l vede nimeni. O nouă culoare pe lume: norul negru transparent. Se deplasează. Mai spre nord, sud, est, vest. [...] Primesc mesaje de la prieteni înspăimântați” (Gonçalo M. Tavares). Coincidența imaginilor, cuvintelor-cheie este surprinzătoare, sugerând existența unei matrice comune a realității și sesizate de ambii scriitori.

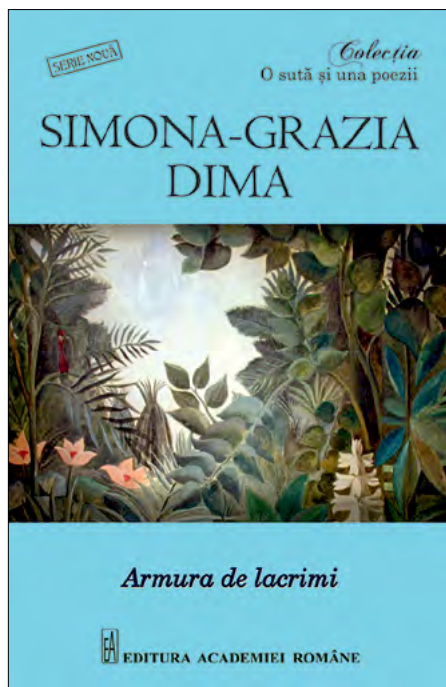
Astfel de cărți au un rol umanist fundamental: scrierea acestora și lectura lor devin un pilon de rezistență în timpuri haotice, de criză, iar documentarea și trăirea autentică a celui care scrie, în cele din urmă, oferă cititorului un camerton al unei existențe asumate și al unei conștiințe lucide.

CZU 821.135.1.09-1=135.1

ESTETICA NEÎNSEMNĂȚII ȘI REVELAȚIA FIINȚELOR MICI

Maria PILCHIN,
scriitoare

Antologia *Armura de lacrimi* (Editura Academiei Române, 2025) de Simona-Grazia Dima propune una dintre cele mai coerente și mai singulare formule din lirica românească a ultimelor patru decenii: o poezie a minorului ontologic, a existențelor fragile, a lucrurilor privite dinăuntru, a formelor care nu aspiră să domine lumea, ci să-i audă pulsația secretă. Marile teme ale literaturii – viața, moartea, războiul, sensul omenirii – nu dispar, dar încetează să mai fie tratate în regim monumental. Ele sunt redistribuite în materia aparent ne semnificativă a lumii, în gesturi,

vietăți, copii, obiecte și reverii care alcătuiesc o estetică a neînsemnătății. În locul omului suveran, aflat în centrul universului, Simona-Grazia Dima scrie poezia umanului redus la condiția sa vulnerabilă, aceea a unui „animal mărunț”, a unui „animal mic”, a unei ființe care nu cucerește realitatea, ci încearcă s-o înțeleagă prin apropiere, uimire și participare. Și acest demers poetic este manifest european.

Micșorarea omului nu este însă o depreciere. Dimpotrivă, ea recuperează o demnitate pierdută. Poetica volumului se opune reprezentărilor grandilocvente ale istoriei, progresului și puterii, preferând o antropologie a fragilității active. Iar „armata ființelor mici”, „micile vietăți”, „fiin-

țele mici/ care au scris în fugă/ poemul” sau „ființele mici, neobosite, visează” alcătuiesc nu doar un bestiar miniatural, ci un subiect colectiv alternativ. În opoziție cu „uriașul imperiu”, aceste existențe caută „inima formelor”, nucleul viu al realului, sensul care nu se lasă confiscat de sisteme și discursuri autoritare. Imperiul este masiv, exterior și abstract. Ființele mici sunt mobile, interioare, vișătoare. Puterea se întemeiază pe dimensiune și vizibilitate, poezia – pe discreție și intensitate.

Titlul antologiei concentrează această logică paradoxală. O armură este făcută dintr-o materie dură, menită să separe corpul de primejdie. Lacrima este semnul vulnerabilității, al expunerii și al unei interiorități care nu se poate închide. *Armura de lacrimi* sugerează ideea că singura protecție autentică a ființei este capacitatea ei de a rămâne sensibilă. Nu insensibilitatea salvează, ci permeabilitatea; nu fortificarea eului, ci participarea sa afectivă la viața celorlalți. Simona-Grazia Dima transformă astfel fragilitatea într-un principiu de rezistență poetică și etică. Lacrima nu mai este doar efectul suferinței, ci substanța unei cunoașteri. De aici provine și caracterul novator al scriiturii. Autoarea nu caută noutatea prin spectaculozitate verbală, prin rupturi ostentative sau prin retorica

programatică a experimentului. Inovația ei este una de perspectivă și de ontologie poetică. Poezia schimbă scara la care este observată lumea și, odată cu aceasta, ierarhia lucrurilor demne de a fi văzute. Formula „în amănunt privind” poate fi citită ca o *ars poetica*. Privirea nu survolează și nu organizează realitatea într-un tablou explicativ, ci se apropie până când obiectul își pierde evidența banală și începe să-și dezvăluie interioritatea. Imaginea „pământul/măr proaspăt, strălucitor,/ azvârlit în noapte” rezultă dintr-o asemenea schimbare de scară. Planeta este simultan cosmică și domestică, vastă și palpabilă, astrală și fructiferă. Nu avem o comparație decorativă, ci o reîntemeiere senzorială a lumii.

În această poezie, copilul nu este o temă sentimentală, ci o figură epistemologică. Afirmția că „poetii-copii făuresc o lume ideală” trimite la capacitatea de a suspenda obișnuința perceptivă. Copilul vede înainte ca lumea să fie fixată în definiții și utilități. De aceea, aici „Dumnezeu în chip de copil coboară”. Divinul nu se manifestă ca autoritate supremă, ci ca fragilitate absolută. Coborârea este teologică și poetică. Transcendența acceptă dimensiunea minoră, se face apropiată și vulnerabilă. Versul „copilul.../ mica ființă la gâtul căreia plâng bătrânii” inversează raportul convențional dintre vârstă, putere și ocrotire. Copilul devine sprijinul celor ajunși la capătul experienței, iar fragilitatea lui primește greutatea durerii istorice. Aceeași inversare guvernează relația poeziei cu trecutul. În versurile „să asistați la nașterea istoriei și a științei/ din inimile noastre, când despicăm în jurul focului/ bostanii pârguiți”, istoria și știința nu se nasc în academii, arhive sau laboratoare, ci într-un gest elementar al omenescului. Cunoașterea are origine afectivă și ceremonială; ea se naște „din inimile noastre”, în jurul focului, prin împărțirea unui rod copt. Bostanul despicat devine imaginea unei lumi care se deschide, iar focul e centrul unei comunități încă neînstrăinate de lucruri. Istoria nu mai este succesiunea faptelor mari, ci memoria sedimentată în gesturile mici.

De aceea „trecutul contenește”, iar „timpul coboară/ pe umerii ființelor mici”. Timpul nu este o abstracție și nici o forță care trece indiferentă peste oameni. El capătă greutate corporală, se așază pe umeri, devine povară și investire. Ființele mici poartă timpul fără să-l stăpânească – în această imagine se află o filozofie a istoriei. Tocmai ele duc pe umeri consecințele războaielor, ideologiilor și imperiilor. Poezia le recuperează fără a recurge la discursul revendicativ direct, substituind retoricii denunțului o imaginație a compasiunii.

În planul proceselor literar-poetice, această opțiune situează volumul la distanță atât de solemnitatea modernistă a marilor simboluri, cât și de ironia postmodernă care relativizează transcendența. Simona-Grazia Dima nu abandonează viziunea, dar o eliberează de monumentalitate; nu renunță la metafizic, dar îl caută în materie, în animal, în copil, în obiect și în gestul cotidian. Poezia ei poate fi numită postantropocentrică – nu pentru că ar exclude omul, ci pentru că îl reintegrează într-o matrice mai vastă a existențelor. Nu „diferența dintre ființe” este decisivă, ci „zvâcnirea tainică din lucruri”, „interiorul lucrurilor” și „cei ce n-au nevoie de dovezi”. Cunoașterea poetică se desprinde de logica demonstrației. Ea nu probează, ci percepe; nu separă, ci stabilește continuități; nu închide obiectul într-un concept, ci îi păstrează misterul activ.

Un „alt limbaj” înseamnă, în acest context, nu o limbă artificială, ruptă de comunicare, ci o limbă capabilă să restituie realității caracterul viu. Poetul nu vorbește despre lucruri din exterior, ci caută să le surprindă pulsația. Tocmai de aceea statutul său este definit printr-o splendidă inactualitate: „poetul, tot tânăr/ tot neinstruit, incorigibil./ când toată lumea scrie/ pe ecran, pe hârtie,/ el zgârie stânci”. Poetul este „neinstruit” nu în sens cultural, ci în sensul refuzului de a se lăsa complet disciplinat de codurile epocii. El rămâne tânăr pentru că își conservă uimirea și e incorigibil pentru că nu acceptă eficiența ca normă a limbajului. Într-o lume a scrisului rapid, reproductibil și dematerializat, el „zgârie stânci”: revine la inscripție, la urmă, la materialitatea originară a semnelor. Gestul este aparent anacronic, dar tocmai prin anacronism devine radical. Poezia se întoarce la începuturile ei pentru a rezista uzurii comunicării contemporane. În această viziune, inocența nu este lipsă de experiență, ci disponibilitate pentru revelație. „Ființe naive își încrustau numele-n lemn” și rămâneau „naivi, încă nepregătiți” pentru rănilor făcute „de-un necruțător maestru”. Încrustarea numelui în lemn repetă, la altă scară, zgărirea stâncii. Ambele gesturi exprimă nevoia ființei fragile de a lăsa o urmă într-o materie mai durabilă decât ea. Dar urma nu triumfă asupra timpului; ea confirmă precaritatea celui care o produce. „Necruțătorul maestru” poate fi timpul, istoria, existența sau chiar procesul formării, în măsura în care orice devenire presupune rană. Ambiguitatea este productivă. Lecția lumii se scrie direct pe corpul celor nepregătiți.

Cromatică volumului participă la aceeași transfigurare a minorului: „ochii noștri sunt vineții-aurii”, apare o „pasăre aurie”, se văd „genele aurii”, „ceața de aur”, „nimburii albi”, „geamul expresului solar” și „aripi albastre”. Aurul nu indică fastul, bogăția sau puterea, ci iradierea interioară a lucrurilor umile. El se combină cu vinețiul, albul și albastrul într-o paletă deopotrivă corporală și vizionară. Vinețiul păstrează memoria răni, aurul o transfigurează. Albul deschide zona nimbului, albastrul sugerează desprinderea, iar solarul face din transparență un mod de trecere. Culorile nu descriu pur și simplu obiectele, ci le modifică statutul. Realul este văzut în pragul iluminării, fără a deveni abstract sau decorativ.

Poezia scrisă de Simona-Grazia Dima lucrează, astfel, cu o imaginație sacramentală: materia vizibilă devine purtătoarea unei prezențe invizibile. Sacralul nu este separat de cotidian și nici ridicat deasupra lui. El se află în lucruri, în „zvâcnirea” lor, în ceea ce scapă privirii grăbite. De aici impresia că poemele nu inventează o altă lume, ci dezvăluie o dimensiune neobservată a acesteia. Vizionarismul nu presupune fuga din realitate, ci intensificarea realului până la transparență. Poetul vizionar învață de la marii maeștri, dar se și emancipează de ei.

Novator este și felul în care antologia reconfigurează raportul dintre poezie și utilitate. Ființele mici, gesturile naive, visul, lacrima, încrustarea numelui, zgărirea stâncii par inutile din perspectiva unei lumi organizate de randament, viteză și eficiență. Dar inutilitatea lor aparentă ascunde esențe. Tocmai ceea ce nu produce un folos imediat păstrează accesul la „inima formelor”. Poezia devine spațiul unei contra-economii simbolice. Valoarea nu este dată de putere, dimensiune, productivitate sau durată, ci de capacitatea unei ființe de a simți, de a visa și de a lăsa o urmă.

Armura de lacrimi este, în fond, o carte despre supraviețuirea sensibilității într-o lume a „uriașului imperiu”. Dar rezistența imaginată nu este eroică în sens tradițional. Ea nu mobilizează armate triumfătoare, ci „armata ființelor mici”. Latura inovatoare a acestei poezii rezidă în substituirea marilor narațiuni cu o micro-ontologie poetică, în care sensul se distribuie între om, animal, obiect, copil, memorie și lumină. Simona-Grazia Dima nu micșorează lumea, ci o face locuibilă. Iar ființa poetică, tocmai pentru că acceptă să fie mică, redevine capabilă să vadă imensitatea.

CZU [021.4:014.3]:070(100)=135.1

BIBLIOTECA CENTRATĂ PE UTILIZATOR: PERSONALIZARE, INOVARE ȘI ACCES ECHITABIL

Nelly ȚURCAN, dr. hab., prof. univ.

Personalizarea serviciilor bibliotecare reprezintă una dintre direcțiile prin care bibliotecile răspund diversificării nevoilor informaționale, educaționale și culturale. În accepțiunea actuală, aceasta nu se limitează la recomandarea automată a resurselor pe baza istoricului de utilizare, ci presupune adaptarea colecțiilor, interacțiunilor, programelor și spațiilor la profilul, contextul și capacitățile categoriilor de utilizatori. Articolele reunite în această revistă a presei surprind extinderea conceptului de la soluții bazate pe date și inteligență artificială la servicii incluzive, destinate unor comunități cu necesități distincte.

O primă direcție privește utilizarea inteligenței artificiale, a analizei serviciilor și a analiticii învățării. Sistemele de recomandare, procesarea limbajului natural, chat-boturile, modelele predictive și interfețele adaptive pot facilita descoperirea resurselor și furnizarea unei asistențe contextualizate. În bibliotecile universitare, analiza datelor poate susține intervenții proactive, activități diferențiate de formare a culturii informației și identificarea studenților care au nevoie de sprijin. Cercetările semnalează însă probleme privind calitatea datelor, transparența, confidențialitatea, echitatea algoritmică și adecvarea sistemelor la mediul bibliotecar.

Personalizarea este examinată și din perspectiva inovării serviciilor. Biblioteca apare ca un ansamblu de servicii, competențe, tehnologii și relații de colaborare prin care valoarea este creată împreună cu utilizatorii. În consecință, personalizarea nu rezultă exclusiv din adoptarea tehnologiei, ci și din cunoașterea comunității, accesibilitate, participare și evaluarea continuă a experienței beneficiarilor.

Dimensiunea socială este ilustrată prin studiile referitoare la acumularea capitalului cultural, integrarea refugiaților și accesul adulților cu dizabilități intelectuale. Aceste cercetări demonstrează că accesul formal nu garantează utilizarea bibliotecii. Sunt necesare colecții adaptate, programe relevante cultural, spații incluzive, promovare activă, personal pregătit și colaborare cu organizațiile comunitare.

Privite împreună, articolele conturează tranziția de la servicii standardizate la ecosisteme bibliotecare flexibile și centrate pe utilizator. Personalizarea responsabilă presupune un echilibru între eficiența tehnologică și medierea umană, între valorificarea datelor și protejarea vieții private, precum și între adaptarea individuală și asigurarea accesului echitabil pentru întreaga comunitate.

The Journal of Academic Librarianship (JAL) este o revistă științifică internațională, evaluată inter pares, publicată bimestrial de Elsevier din 1975. Revista abordează problemele bibliotecilor universitare și oferă un cadru pentru prezentarea rezultatelor cercetărilor, a aplicațiilor practice și a analizelor privind politicile, serviciile, resursele, tehnologiile și tendințele biblioteconomiei universitare. Publică și recenzii, studii aplicative, eseuri bibliografice și analize teoretice. Se adresează cercetătorilor, cadrelor didactice, bibliotecarilor și managerilor din învățământul superior. Este indexată în Scopus, Social Sciences Citation Index, LISA și LISTA.

ISSN: 0099-1333(tipărit); ISSN: 1879-1999 (online).

Acces: <https://www.sciencedirect.com/journal/the-journal-of-academic-librarianship>

*

NCUBE, Mthokozisi Masumbika și NGULUBE, Patrick. Leveraging Learning Analytics to Personalise Academic Library Services for Enhanced Student Success: A Systematic Review. *The Journal of Academic Librarianship*. 2025, vol. 51, no. 6, art. 103160. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2025.103160>

Articolul *Leveraging Learning Analytics to Personalise Academic Library Services for Enhanced Student Success: A Systematic Review* (Utilizarea analizei datelor de învățare pentru personalizarea serviciilor bibliotecilor universitare în vederea îmbunătățirii succesului studenților: o revizuire sistematică), semnat de Mthokozisi Masumbika Ncube și Patrick Ngulube, examinează modul în care bibliotecile universitare utilizează analitica învățării

(*learning analytics*) pentru a personaliza serviciile și a contribui la reușita studenților. Autorii definesc aceste biblioteci drept spații pedagogice și centre informaționale implicate activ în învățare, nu doar furnizori de resurse. Analizarea datelor despre utilizarea colecțiilor, participarea la activități și performanțele academice poate susține trecerea de la servicii uniforme și reactive la intervenții diferențiate, predictive și proactive.

Revizuirea sistematică urmează recomandările PRISMA, utilizează cadrul SPIDER pentru stabilirea criteriilor de eligibilitate și instrumentele Joanna Briggs Institute pentru evaluarea calității metodologice. Protocolul a fost preînregistrat în Open Science Framework. Căutările, efectuate în baze de date interdisciplinare și de specialitate, au identificat inițial 1261 de înregistrări. După eliminarea duplicatelor, filtrarea lingvistică, examinarea relevanței și evaluarea calității, în sinteza finală au fost incluse 32 de studii empirice, publicate între 2016 și 2025. Din cauza eterogenității cercetărilor și a raportării neuniforme a rezultatelor, autorii au realizat o sinteză tematică și o analiză a frecvențelor, nu o meta-analiză.

Interpretarea rezultatelor este structurată prin Ciclu analitic în învățării, care cuprinde patru etape: generarea datelor, prelucrarea lor, feedbackul sau intervenția și reflecția urmată de ajustarea serviciilor. Sursele utilizate de biblioteci includ jurnalele de acces la resurse, evidențele împrumuturilor și ale împrumutului interbibliotecar, datele din sistemele de management al învățării, rezultatele academice și datele demografice, sondajele, interviurile, conversațiile serviciilor virtuale de referințe, interacțiunile din bibliotecă și datele provenite din rețelele sociale. Metodele variază de la statistici descriptive și corelaționale la învățare automată, procesarea limbajului natural, rețele neuronale și sisteme de recomandare.

Intervențiile identificate cuprind recomandări de resurse, instruire de cultura informației adaptate anumitor grupuri, sprijin pentru sarcini academice concrete, alerte timpurii pentru studenții expuși riscului și personalizarea răspunsurilor în serviciile virtuale. Totuși, analiza arată că multe practici reprezintă numai o personalizare aproximativă. Datele de utilizare permit segmentarea

studenților după program sau an de studiu, iar datele demografice generează o „personalizare prin substituție”, prin care aceeași intervenție este oferită întregii categorii de risc. Analiza conversațiilor personalizează răspunsul la nivelul întrebării, fără să construiască o imagine longitudinală a dezvoltării studentului. Sistemele de recomandare adaptează în principal ce resurse sunt prezentate, nu modul în care este sprijinită învățarea.

Dovezile privind eficacitatea sunt predominant corelaționale. Asocierile dintre utilizarea bibliotecii și media academică nu demonstrează că personalizarea produce rezultate mai bune, iar precizia recomandărilor este evaluată frecvent prin accesări sau clicuri, nu prin dezvoltarea competențelor informaționale. În plus, recomandările bazate pe comportamente anterioare pot crea „bule de filtrare”, consolidând practicile existente în loc să stimuleze strategii de cercetare mai avansate.

Implementarea este limitată de probleme privind confidențialitatea, consimțământul, supravegherea și autonomia studenților, precum și de guvernanta neclară, fragmentarea datelor, interoperabilitatea redusă, infrastructura insuficientă și competențele analitice limitate ale personalului. Generalizarea constatărilor este restrânsă și de predominanța studiilor realizate în instituții occidentale, absența cercetărilor longitudinale, excluderea literaturii gri și reprezentarea redusă a Sudului Global.

Autorii recomandă o „personalizare delimitată”, realizată în limite etice explicite, care să combine dimensiunile informațională, pedagogică, temporală și afectivă. Bibliotecile trebuie să protejeze datele, să implice studenții în guvernanta, să dezvolte competențele personalului și să evalueze progresul în învățare, nu doar intensitatea utilizării serviciilor.

*

NEAMATOLLAHI, Zahra și DANESH, Farshid. AI-Driven Personalization in Library and Information Services: A Systematic Review of Techniques, User Outcomes, and Ethical Considerations. *The Journal of Academic Librarianship*. 2026, vol. 52, no. 1, art. 103195. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2025.103195>

Articolul *AI-Driven Personalization in Library and Information Services: A Systematic Review of Techniques, User Outcomes, and Ethical Considerations* (Personalizarea bazată pe inteligența artificială în serviciile de bibliotecă și informare: o analiză sistematică

a tehnicilor, a rezultatelor pentru utilizatori și a aspectelor etice), elaborat de Zahra Neamatollahi și Farshid Danesh, examinează sistematic personalizarea serviciilor de bibliotecă și informare prin inteligență artificială (IA), concentrându-se asupra tehnicilor utilizate, rezultatelor pentru beneficiari și problemelor etice. Personalizarea este definită drept adaptarea serviciilor, conținutului și resurselor informaționale la caracteristicile, preferințele, istoricul căutărilor și comportamentele fiecărui utilizator. Autorii consideră că apariția inteligenței artificiale generative și a modelelor lingvistice mari extinde posibilitățile bibliotecilor de a furniza recomandări, rezumate și asistență informațională individualizată.

Revizuirea a fost realizată conform recomandărilor PRISMA 2020. Căutările au vizat Scopus, Web of Science Core Collection și IEEE Xplore și au inclus articole în limba engleză publicate între 1 ianuarie 2023 și 30 aprilie 2025. Din 460 de înregistrări identificate, 354 au fost eliminate după examinarea titlurilor și rezumatelor, iar alte 82 după analiza textului integral. Corpusul final a cuprins 24 de studii, majoritatea publicate în 2024. Intervalul recent a fost ales pentru a surprinde dezvoltarea accelerată a instrumentelor precum ChatGPT și GPT-4.

Cele mai utilizate tehnologii sunt procesarea limbajului natural, sistemele de recomandare și alghitmi de învățare automată. Procesarea limbajului natural permite sistemelor conversaționale și asistenților vocali să recunoască intențiile, să analizeze limbajul și să ofere răspunsuri contextualizate. Sistemele de recomandare aplică filtrarea colaborativă, filtrarea bazată pe conținut, similaritatea cosinus, TF-IDF și factorizarea matricială pentru a corela profilurile utilizatorilor cu resursele relevante. Metode mai recente includ reprezentările vectoriale, rețelele eterogene, modelele Wide & Deep și mecanisme de atenție. IA generativă este folosită pentru crearea și rezumarea conținutului, etichetarea metadatelor și furnizarea asistenței personalizate.

Aplicațiile identificate includ servicii de referințe disponibile permanent, recomandări de documente, căutare adaptivă, indexare și clasificare automată, depozite digitale inteligente, analiza comportamentului utilizatorilor și anticiparea necesităților informaționale. Rezultatele raportate indică reducerea timpului de soluționare a solicitărilor, creșterea relevanței răspunsurilor și o mai bună descoperire a resurselor. Unele studii menționează diminuarea cu 20-30% a sarcinilor administrative, creșterea cu 25% a

descoperirii resurselor ori a implicării studenților și răspunsuri cu 30% mai precise în sistemele bazate pe procesarea limbajului natural. În bibliotecile medicale, sistemele conversaționale integrate cu ChatGPT ar fi soluționat solicitările cu 40% mai rapid. Autorii avertizează însă că aceste rezultate provin preponderent din contexte controlate și nu pot fi generalizate automat.

Personalizarea necesită prelucrarea istoricului căutărilor, împrumuturilor și datelor demografice, generând riscuri pentru confidențialitate și securitate. Modelele de tip „cutie neagră” reduc transparența, iar datele dezechilibrate pot produce discriminare algoritmică. Recomandările repetate pe baza intereselor anterioare pot forma bule informaționale, restrângând diversitatea și descoperirea accidentală. Persistă, de asemenea, riscul adâncirii decalajului digital și al diminuării interacțiunii umane.

Autorii propun integrarea responsabilă a IA la trei niveluri: proiectare, implementare și guvernare. Sunt recomandate anonimizarea datelor, consimțământul explicit, explicarea recomandărilor, auditarea părtinirilor, opțiuni pentru diversificarea rezultatelor și menținerea alternativelor de asistență umană. IA trebuie să completeze activitatea bibliotecarilor, eliberându-i de sarcini repetitive și consolidând rolurile lor de consultanți, formatori, evaluatori ai algoritmilor și apărători ai libertății intelectuale. Limitările revizuirii rezultă din utilizarea a numai trei baze de date, intervalul cronologic restrâns și predominanța studiilor-pilot. Cercetările viitoare ar trebui să compare situațiile anterioare și ulterioare implementării, să examineze efectele pe termen lung și să evalueze disponibilitatea bibliotecarilor de a adopta critic aceste tehnologii.

Research Policy este o revistă științifică internațională, multidisciplinară și evaluată inter pares, publicată de Elsevier în zece numere anual. Analizează interacțiunile dintre inovare, tehnologie și cercetare, pe de o parte, și procesele economice, sociale, politice și organizaționale, pe de altă parte. Tematica include politicile cercetării și inovării, managementul cercetării-dezvoltării, producerea și transferul cunoașterii, sistemele de inovare, antreprenoriatul, schimbarea tehnologică și sustenabilitatea. Publică studii empirice și teoretice cu implicații pentru politici sau management. Se adresează cercetătorilor, managerilor, decidenților și specialiștilor în politici publice. Este indexată în Scopus și Social Sciences Citation Index.

ISSN: 0048-7333 (tipărit); 1873-7625 (online).

Acces: <https://www.sciencedirect.com/journal/research-policy>

DESMARCHELIER, Benoît, DJELLAL, Faridah and GALLOUJ, Faïz. Innovation in libraries: A service-oriented perspective. *Research Policy*. 2025, vol. 54, no. 1, art. 105110. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2024.105110>

Articolul elaborat de Benoît Desmarchelier, Faridah Djellal și Faïz Gallouj, intitulat *Innovation in libraries: A service-oriented perspective* (Inovația în biblioteci: o perspectivă orientată către servicii), propune un cadru teoretic sistematic pentru analiza inovării în biblioteci din perspectiva economiei și managementului serviciilor. Autorii pornesc de la constatarea că bibliotecile sunt aproape absente din studiile privind inovarea serviciilor, în timp ce literatura de biblioteconomie și știința informării tratează frecvent inovațiile bibliotecare, dar mai ales descriptiv, prin inventare de practici și studii de caz.

Pentru a apropia cele două domenii, articolul definește biblioteca drept un serviciu „arhitectural” sau „asamblat”, alcătuit dintr-un serviciu central și numeroase servicii periferice.

Aplicând „triumghiul serviciului” formulat de Jean Gadrey, activitatea bibliotecii este descompusă în patru categorii de operațiuni: materiale, referitoare la gestionarea obiectelor și amenajarea spațiilor; informaționale, privind producerea, prelucrarea și transmiterea informației; cognitive, metodologice și organizaționale; relaționale, realizate prin contactul direct cu utilizatorul. Ponderea acestor funcții s-a modificat în timp, determinând trecerea de la biblioteca orientată spre colecții la biblioteca înțeleasă ca sistem informațional și, ulterior, la biblioteca privită ca serviciu complex, centrat pe oameni. Această evoluție presupune deplasarea de la acumularea resurselor la transmiterea și coproducerea cunoașterii, precum și de la standardizarea ofertei la personalizarea serviciilor.

Modelul analitic propus corelează șase componente: serviciile constitutive ale ofertei; competențele și tehnologiile utilizatorilor; competențele bibliotecarilor; tehnologiile instituției; caracteristicile și utilitățile generate pentru persoane și comunități. Utilizatorul participă astfel la coproducerea și cocrearea valorii, mobilizând propriile competențe digitale și dispozitive. Impactul serviciului

poate fi direct, manifestat prin satisfacția imediată, sau indirect, prin dezvoltarea competențelor, reușita educațională, angajare ori beneficii colective.

Autorii identifică șase categorii de servicii care extind oferta bibliotecilor: lectură, educație și învățare pe tot parcursul vieții; servicii comunitare și administrative; servicii sociale; sănătate, bunăstare, agrement și cultură; servicii pentru creativitate; servicii pentru cercetare, afaceri și ocuparea forței de muncă. Personalizarea este ilustrată prin servicii online de referințe disponibile permanent, asistență bibliografică individualizată pentru cercetători, sprijin în utilizarea instrumentelor de management bibliografic și serviciul „Împrumută un bibliotecar”. Oferta adaptată include, de asemenea, servicii la domiciliu, resurse pentru persoanele cu dizabilități, programe destinate vârstnicilor, migranților și altor grupuri vulnerabile.

Serviciile digitale nu formează, în această tipologie, o categorie distinctă, deoarece digitalizarea este considerată o traiectorie transversală, prezentă în toate domeniile. Diversificarea include și biblioteci de obiecte, spații de tip makerspace, laboratoare de creație, servicii administrative electronice, ateliere de alfabetizare digitală și spații de socializare. Aceste exemple arată că serviciul central tradițional – împrumutul de documente – poate deveni doar una dintre componentele ofertei, în funcție de tipul bibliotecii și de necesitățile comunității.

Inovarea bibliotecară este explicată prin trei logici. Logica orizontală constă, de regulă, în adăugarea unor servicii periferice, dar poate presupune și eliminarea lor. Logica verticală modifică modul de producere a unui serviciu prin inovări materiale, informaționale, metodologice, organizaționale sau relaționale. Logica diagonală, considerată cea mai frecventă, combină introducerea unor servicii noi cu transformarea tehnologiilor, competențelor și relațiilor implicate. Serviciile personalizate de referințe online, de exemplu, reunesă inovarea orizontală cu traiectoriile informațională și relațională.

În concluzie, cadrul permite cartografierea coerentă a unor inovații foarte diverse și evaluarea lor multidimensională. Autorii avertizează însă că multiplicarea serviciilor poate îngreuna coordonarea și poate îndepărta biblioteca de misiunea sa. Dezvoltarea ofertei trebuie, prin urmare, corelată cu nevoile comunității,

competențele personalului, parteneriatele și efectele individuale și sociale urmărite.

Revista Română de Informatică și Automatică – RRIA (Romanian Journal of Information Technology and Automatic Control) este o publicație științifică trimestrială, evaluată inter pares și cu acces deschis, editată de Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Informatică – ICI București. Continuă *Buletinul Român de Informatică*, inițiat în 1980, și poartă denumirea actuală din 1991. Publică cercetări originale din informatică, tehnologia informației, automatică și domenii conexe. Se adresează cercetătorilor, cadrelor didactice, profesioniștilor, doctoranzilor și studenților. Este indexată în Scopus, Emerging Sources Citation Index – Web of Science, DOAJ, EBSCO, Index Copernicus, J-Gate și CNKI.

ISSN: 1220-1758 (tipărit); 1841-4303 (online).

Acces: <https://rria.ici.ro/ro/>

CRIHANĂ, Ioana Cornelia Cristina. The relationship between service analytics and Artificial Intelligence in library ecosystems. Empirical evidence and findings from the SHIFT project. *Romanian Journal of Information Technology and Automatic Control*. 2026, vol. 36(2), pp. 47-62. <https://doi.org/10.33436/v36i2y202604>

Articolul *The relationship between service analytics and Artificial Intelligence in library ecosystems. Empirical evidence and findings from the SHIFT project (Relația dintre analiza serviciilor și inteligența artificială în ecosistemele bibliotecare. Dovezi empirice și concluzii din cadrul proiectului SHIFT)*, semnat de Ioana Cornelia Cristina Crihană, investighează relația dintre analiza serviciilor și utilizarea inteligenței artificiale (IA) în biblioteci și în alte instituții ale patrimoniului cultural. Întemeiată pe Logica Dominantă a Serviciilor și pe Știința Serviciilor, cercetarea concepe biblioteca drept un ecosistem sociotehnic în

care valoarea este co-creată prin interacțiunea dintre utilizatori, profesioniști, tehnologii și resurse culturale. În acest cadru, IA nu reprezintă un scop în sine, ci o infrastructură capabilă să susțină accesul contextualizat, personalizarea, incluziunea și inovarea continuă a serviciilor.

Analiza valorifică datele proiectului Horizon Europe SHIFT, orientat spre transformarea patrimoniului cultural în resurse hipermedia augmentate, accesibile și incluzive. Studiul adoptă o abordare mixtă, combinând analiza descriptivă cantitativă cu interpretarea tematică a răspunsurilor calitative. Chestionarul online, aplicat în martie 2023 și distribuit unui număr de aproximativ 350 de actori interesați, a generat 74 de răspunsuri valide; pentru unele întrebări, în funcție de ramificarea instrumentului, numărul răspunsurilor a ajuns la 76. Eșantionul a inclus bibliotecari, curatori, cercetători, manageri culturali, specialiști IT și designeri UX. Cadrul analitic a cuprins patru dimensiuni: curatoriere digitală, accesibilitate, incluziune și storytelling digital.

Rezultatele evidențiază un nivel încă moderat al maturității digitale. Numai 43,2% dintre respondenți utilizează sisteme de curatoriere asistate tehnologic, iar satisfacția față de soluțiile existente se concentrează la nivelul median al scalei. Sistemele actuale sunt, așadar, percepute ca funcționale, dar insuficient adaptate necesităților reale, îndeosebi în privința accesibilității, personalizării și integrării fluxurilor de lucru. Respondenții apreciază prioritar accesul la resurse diverse (83,8%), accesul la informații relevante (73%), răspunsurile rapide (56,8%) și interfețele intuitive (52,7%), ceea ce arată că valoarea este evaluată prin experiența integrală a utilizatorului, nu prin funcții tehnologice izolate.

În sfera serviciilor asistate de IA, ghidurile virtuale întrunesc cel mai larg sprijin (73,7%), urmate de catalogarea automată, traducerea automată și recomandările personalizate (câte 60,5%), precum și de analiza imaginilor (53,9%). Accesibilitatea interfeței este considerată prioritară de 84,2% dintre respondenți, iar personalizarea și adaptarea lingvistică – de 67,1%. Pentru persoanele cu deficiențe de vedere sunt solicitate interfețe clare, fonturi adecvate, contrast cromatic bun, setări ajustabile, descrieri alternative și feedback vocal. Astfel, accesibilitatea apare ca un ansamblu de cerințe interdependente și ca prag minim de acceptabilitate a serviciului.

Personalizarea este asociată și cu forme interactive de mediere culturală. Preferințele pentru istorii orale (78,9%), tururi virtuale (77,6%) și narațiuni bazate pe asumarea unor roluri (72,4%) indică nevoia de conținut care oferă sens, context și implicare. Analiza relațională arată că respondenții familiarizați cu instrumentele digitale apreciază mai mult funcțiile IA, iar cei care prioritizează accesibilitatea susțin într-o măsură mai mare traducerea automată,

interfețele adaptive, ghidarea virtuală și feedbackul vocal. Aceste asocieri sunt însă descriptive, studiul fiind limitat de dimensiunea eșantionului și de caracterul auto-raportat al datelor.

În concluzie, integrarea analizei serviciilor cu IA permite proiectarea, evaluarea și adaptarea continuă a serviciilor digitale. Bibliotecile sunt descrise drept entități infodocumentare „asimptotic stabile”: ele integrează schimbarea tehnologică, păstrându-și funcțiile de acces la cunoaștere, mediere culturală, educație și incluziune. Autoarea subliniază totodată necesitatea echilibrului dintre automatizare și medierea umană, precum și a unor mecanisme de guvernare responsabile, mai ales în cazul funcțiilor algoritmice care pot modifica reprezentarea identității.

Education for Information este o revistă internațională trimestrială, evaluată inter pares și publicată de Sage. Înființată în 1983, oferă un forum pentru cercetarea și dezbateră educației și formării în domeniul gestionării informației. Publică articole, comunicări scurte și recenzii despre pregătirea specialiștilor, competențele informaționale și digitale, curriculumul biblioteconomic, practicile educaționale și evoluția profesiilor informaționale. Revista conectează perspectivele academice cu problemele întâlnite de practicieni. Se adresează cercetătorilor, cadrelor didactice, bibliotecarilor, formatorilor și studenților. Este indexată în Scopus, Emerging Sources Citation Index, LISA, ERIC și bazele EBSCO.

ISSN: 0167-8329 (tipărit); 1875-8649 (online).

Acces: <https://journals.sagepub.com/home/EFI>

XU, Y.-S., KHALID, Y. I. A. M., & KASSIM, M. S. S. Enhancing Library Knowledge Discovery Through Personalized Book Recommendation: An Integrated Analysis. *Education for Information*. 2026, First published online July 30, pp. 1-26. <https://doi.org/10.1177/01678329261474335>

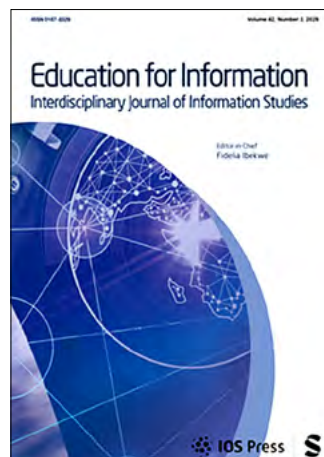
Articolul *Enhancing Library Knowledge Discovery Through Personalized Book Recommendation: An Integrated Analysis* (Îmbunătățirea procesului de descoperire a cunoștințelor în bibliotecă prin recomandări personalizate de cărți: o analiză integrată), elaborat de Yi-Shuai XU, Yanti Idaya Aspura Mohd Khalid și Muhammad Shahreeza Safiruz Kassim, analizează evoluția sistemelor personalizate de recomandare a cărților și posibilitatea integrării lor în platformele de descoperire ale bibliotecilor. Creșterea accelerată a colecțiilor digitale face tot mai dificilă identificarea

resurselor relevante, iar recomandarea personalizată este prezentată ca mecanism de reducere a supraîncărcării informaționale și de facilitare a descoperirii cunoașterii. Spre deosebire de platformele comerciale, orientate spre vânzări și popularitate, bibliotecile trebuie să susțină necesități educaționale și științifice diverse, accesul echitabil, valorificarea colecțiilor specializate și protecția datelor utilizatorilor.

Cercetarea combină cartografierea științifică, sinteza calitativă, analiza seturilor publice de date și compararea performanțelor modelelor de recomandare. Căutările realizate în Web of Science Core Collection și Scopus au vizat publicațiile din perioada 2015-2024. Din 1768 de înregistrări inițiale, după eliminarea duplicatelor și aplicarea criteriilor de eligibilitate, au fost reținute 528 de lucrări provenite din 419 surse. Analiza bibliometrică, efectuată cu Bibliometrix, VOSviewer și Pajek, indică o rată anuală de creștere a publicațiilor de 14,13%, cu o accelerare evidentă după 2022.

Rezultatele arată trecerea de la filtrarea colaborativă și filtrarea bazată pe conținut la modele hibride, tehnici de învățare profundă, rețele neuronale graf, învățare contrastivă și modele lingvistice mari. Metodele hibride sunt importante deoarece combină comportamentul utilizatorilor cu informațiile despre conținut, diminuând parțial efectele datelor insuficiente. Persistă însă problemele legate de raritatea interacțiunilor, utilizatorii și titlurile noi, scalabilitate, interpretabilitate și calitatea metadatelor. Optimizarea exclusivă a preciziei poate consolida interesele deja manifestate, producând bule de filtrare și limitând diversitatea lecturilor recomandate.

Autorii examinează patru seturi publice de date utilizate frecvent: Goodreads Book Graph, Book-Crossing, Amazon Books Reviews 2023 și Goodbooks-10k. Primele trei sunt foarte rarefiate, în timp ce Goodbooks-10k are o densitate mai ridicată. Toate provin însă din platforme comerciale sau sociale și reflectă recenzii, evaluări, cumpărături ori preferințe de lectură generală. Ele nu surprind căutările specializate, utilizarea cataloagelor, interesele de cercetare, listele de lecturi și structurile bibliografice specifice bibliotecilor universitare. Compararea modelelor indică progrese

în calitatea clasării, robustețe și eficiență, dar rezultatele au fost preluate din studiile originale, nu obținute prin experimente re-produse într-un cadru unitar.

Pe baza constatărilor, articolul propune cadrul conceptual RecSys4Book, alcătuit din șase niveluri interconectate: interacțiunea utilizatorului; baza de date; preprocesarea; construirea profilurilor utilizatorilor și ale cărților; selectarea algoritmilor; furnizarea rezultatelor și colectarea feedbackului. Sistemul ar integra date explicite, precum evaluările și recenziile, cu semnale implicite provenite din căutări, clicuri, trasee de navigare și durata consultării. Metadatele bibliografice, vedetele de subiect, vocabularele controlate și istoricul utilizării ar permite construirea unor reprezentări mai bogate ale resurselor și intereselor.

Pentru evaluarea serviciului, autorii recomandă completarea indicatorilor algoritmici cu măsuri privind diversitatea, echitatea, utilizarea documentelor mai puțin vizibile, satisfacția utilizatorilor și acoperirea disciplinară. Sunt necesare anonimizarea datelor, consimțământul explicit, transparența politicilor, dezvoltarea competențelor personalului și colaborarea dintre bibliotecari, specialiști IT și cercetători. Studiul subliniază necesitatea creării unor seturi de date bibliotecare anonimizate și interoperabile. RecSys4Book rămâne însă un model conceptual, nevalidat încă prin implementări și studii cu utilizatori în contexte bibliotecare reale. Generalizarea constatărilor este limitată și de includerea exclusivă a publicațiilor în limba engleză, indexate în două baze de date, precum și de absența seturilor instituționale deschise.

Journal of Librarianship and Information Science (JOLIS) este o revistă științifică internațională trimestrială, evaluată inter pares și publicată de Sage. Prezintă cercetări originale, articole de sinteză, puncte de vedere și recenzii privind biblioteconomia și știința informării. Tematica include serviciile și managementul bibliotecilor, comportamentul și alfabetizarea informațională, accesul la informație, tehnologiile digitale, organizarea cunoașterii, evoluția profesiei și dezvoltările din practica de specialitate. Revista apropie cercetarea academică de practica profesională internațională. Este destinată bibliotecarilor, cercetătorilor, managerilor și cadrelor didactice. Este indexată în Scopus, Social Sciences Citation Index, LISA, LISTA și Library Literature & Information Science.

ISSN: 0961-0006 (tipărit); 1741-6477 (online).

Acces: <https://journals.sagepub.com/home/LIS>

BERGET, Gerd. What Is the Role of Public Libraries and Books in the Everyday Lives of Adults with Intellectual Disability?. *Journal of Librarianship and Information Science*. 2025, vol. 57, no. 3, pp. 952-963. <https://doi.org/10.1177/09610006241257278>

Articolul *What Is the Role of Public Libraries and Books in the Everyday Lives of Adults with Intellectual Disability?* (Care este rolul bibliotecilor publice și al cărților în viața de zi cu zi a adulților cu dizabilități intelectuale?), semnat de Gerd Berget, investighează rolul bibliotecilor publice și al cărților în viața cotidiană a adulților cu dizabilități intelectuale. Cercetarea pornește de la responsabilitatea socială și etică a bibliotecilor de a asigura tuturor accesul la literatură, activități culturale și spații comunitare. Deși bibliotecile pot funcționa ca locuri de întâlnire cu acces neîngrădit, favorabile incluziunii sociale, adulții cu dizabilități intelectuale sunt rar întâlniți printre utilizatorii lor. Studiul urmărește utilizarea serviciilor bibliotecare, prezența lecturii în activitățile de timp liber și nivelul de cunoaștere a cărților adaptate.

Au fost realizate 25 de interviuri semistructurate cu îngrijitori și cadre didactice care lucrau cu adulți cu diferite grade de dizabilitate intelectuală, în locuințe de grup, centre de activități, ateliere protejate și școli de nivel secundar superior din Norvegia. Participanții aveau, în medie, 18,6 ani de experiență profesională. Interviurile, cu o durată medie de 38 de minute, au fost transcrise și analizate tematic, conform procedurii elaborate de Braun și Clarke. Datele exprimă, așadar, perspectiva profesioniștilor care îi sprijină pe adulții cu dizabilități, nu experiențele relatate direct de aceștia.

Rezultatele arată o utilizare foarte redusă a bibliotecilor. Zece participanți au afirmat că persoanele asistate nu vizitau deloc biblioteca, patru au indicat vizite ocazionale, iar ceilalți au menționat că numai una sau câteva persoane o utilizau. Biblioteca nu era percepută drept o activitate relevantă, iar unii îngrijitori evitau vizitele de teama că manifestările comportamentale sau sunetele produse de utilizatori i-ar putea deranja pe ceilalți. Studiul

interpretează această situație ca posibilă autoexcludere, deoarece participanții nu au raportat experiențe negative provocate de bibliotecari sau de public.

Dintre cei care frecventau biblioteca rar sau ocazional, majoritatea utilizau secția pentru copii. Alegerea era explicată prin textele mai scurte, ilustrațiile numeroase și nivelul cognitiv al cititorilor. Doar șapte participanți au menționat împrumutul unor documente. Contactul cu bibliotecarii era aproape inexistent: numai un participant solicitase ajutor, iar utilizatorii nu fuseseră abordați de personal. Nici locuințele de grup și centrele de activități nu primiseră, cu o singură excepție, invitații sau informații despre servicii și activități.

Lectura era, de asemenea, puțin prezentă în timpul liber. Unsprezece participanți cunoșteau câte o persoană care citea, opt practicau uneori lectura cu voce tare, iar șase nu foloseau deloc cărțile. În nouă contexte rezidențiale, adulții nu aveau acces la cărți, iar în alte șase trebuiau să și le procure singuri. Lipsa timpului personalului, absența lecturii din planurile de activități și necunoașterea materialelor potrivite limitau implicarea. Folosirea cărților pentru copii era problematică, deoarece nivelul accesibil al formei era însoțit de subiecte necorespunzătoare experienței de viață a adulților.

Numai un participant cunoștea organizația norvegiană Books for Everyone și colecția „Easy to Understand”; 23 nu auziseră despre aceasta, iar unul îi cunoștea doar denumirea. Niciun participant nu primise informații despre cărțile adaptate de la biblioteca locală. După examinarea unor exemple, toți au reacționat favorabil, apreciind cărțile ilustrate cu tematică adultă, cartea de bucate adaptată și volumele destinate persoanelor fără comunicare verbală. Acestea puteau susține autonomia, lectura comună și conversațiile despre prietenie, iubire, emoții sau viața în comunitate.

Studiul recomandă promovarea proactivă a colecțiilor adaptate, contactarea locuințelor de grup și a centrelor de activități, formarea bibliotecarilor pentru comunicarea cu persoane cu dizabilități intelectuale și extinderea programelor cu mediatori ai lecturii. Serviciile trebuie să ofere materiale accesibile, dar adecvate vârstei biologice, și să transmită explicit că biblioteca este deschisă tuturor.

Public Library Quarterly (PLQ) este o revistă științifică internațională trimestrială, evaluată inter pares și publicată de Routledge, Taylor & Francis Group. Este consacrată transformării bibliotecilor publice și îmbunătățirii capacității acestora de a-și îndeplini misiunea comunitară. Publică cercetări, studii de caz și bune practici privind managementul, planificarea și evaluarea serviciilor, marketingul, atragerea fondurilor, administrarea bugetelor, utilizarea tehnologiilor și programele pentru diferite categorii de utilizatori. Revista conectează cercetarea cu experiența practică a profesioniștilor. Este indexată în Scopus, Emerging Sources Citation Index, LISA, LISTA și Library Literature & Information Science.

ISSN: 0161-6846 (tipărit); 1541-1540 (online).

Acces: <https://www.tandfonline.com/journals/wplq20>

*

LEE, Pei-Chun. Bridging Cultural Divides: The Role of Public Libraries in Taiwan in Enhancing Cultural Capital and Promoting Social Inclusion. *Public Library Quarterly*. 2025, vol. 44, no. 5, pp. 564-591. <https://doi.org/10.1080/01616846.2024.2407683>

Articolul *Bridging Cultural Divides: The Role of Public Libraries in Taiwan in Enhancing Cultural Capital and Promoting Social Inclusion* (Depășirea barierelor culturale: Rolul bibliotecilor publice din Taiwan în consolidarea capitalului cultural și promovarea incluziunii sociale), semnat de Pei-Chun Lee, analizează modul în care bibliotecile publice pot reduce diviziunile culturale și favoriza incluziunea socială prin servicii adaptate comunităților diverse. Studiul are ca obiect Biblioteca Națională a Taiwanului și utilizează teoria capitalului cultural pentru a explica felul în care accesul la colecții, programe educaționale și activități participative dezvoltă cunoștințele, competențele și capacitatea indivizilor de a participa la viața socială. Biblioteca este prezentată atât ca furnizor de resurse, cât și ca spațiu comunitar care legitimează identități și narațiuni culturale diferite.

Cercetarea adoptă metodologia studiului de caz calitativ. Datele provin din aproximativ 50 de documente – înregistrări instituționale, directive, documente istorice, note interne și rapoarte

– și din observarea activităților bibliotecii pe parcursul a trei luni, în 12 sesiuni cu o durată medie de două ore. Analiza interpretativă și inductivă a corelat datele empirice cu cele trei forme ale capitalului cultural formulate de Pierre Bourdieu: capitalul încorporat, exprimat prin cunoștințe și competențe; capitalul obiectivat, concretizat în cărți, documente și alte bunuri culturale; capitalul instituționalizat, produs prin recunoașterea și legitimarea socială a competențelor și patrimoniului cultural.

Rezultatele evidențiază diversificarea colecțiilor și serviciilor în funcție de caracteristicile grupurilor deservite. Pentru noii rezidenți și comunitățile originare din Asia de Sud-Est, biblioteca dezvoltă colecții multilingve, spații dedicate și programe interculturale. În 2022, au fost adăugate sute de titluri birmaneze, thailandeze, malaeziene și cambodgiene, alături de periodice și ziare. Zona de resurse multiculturale reunește aproximativ 9300 de volume din șapte țări sud-est asiatice și circa 2500 de materiale audiovizuale. Seria „Enjoying Multicultural Reading”, alcătuită din expoziții, activități despre festivaluri și ateliere de artizanat, a atras 705 participanți.

Serviciile destinate persoanelor cu dizabilități constituie o altă direcție de adaptare. Biblioteca dispune de un centru pentru persoanele cu deficiențe de vedere, dezvoltă cărți în Braille, cărți audio și publicații electronice accesibile și coordonează un sistem integrat de regăsire a resurselor adaptate. În 2022, colecția a fost completată cu 2282 de titluri accesibile, iar sistemul integra 65832 de înregistrări bibliografice. Evenimentele sunt completate, după caz, cu interpretare în limbaj mimico-gestual și transcriere simultană.

Transmiterea capitalului cultural se realizează și prin parteneriate cu instituții educaționale, organizații culturale și servicii sociale. Biblioteca organizează activități intergeneraționale, cursuri de utilizare a tehnologiilor pentru vârstnici, programe de alfabetizare în limba engleză, ateliere de arte tradiționale, expoziții, cluburi de lectură și activități despre dezvoltarea durabilă. Expozițiile mobile extind accesul dincolo de sediul instituției, în școli, universități și biblioteci locale. Spațiile și programele diferențiate în funcție de vârstă susțin învățarea pe tot parcursul vieții.

Analiza identifică mai multe strategii transferabile: extinderea colecțiilor multiculturale și accesibile; utilizarea tehnologiilor digitale; crearea unor medii favorabile interacțiunii culturale; proiectarea programelor pentru grupuri insuficient deservite; colaborarea

interinstituțională; activitățile de informare și implicare comunitară. Aceste intervenții contribuie la acces echitabil, recunoașterea diversității și consolidarea sentimentului de apartenență.

Studiul concluzionează că serviciile adaptate pot transforma biblioteca într-un mediator al înțelegerii interculturale și al coeziunii sociale. Totuși, rezultatele provin dintr-un singur studiu de caz și demonstrează mai ales strategiile instituționale, nu efectele cauzale asupra incluziunii. Autoarea recomandă cercetări longitudinale și comparative, precum și măsurarea impactului serviciilor multiculturale asupra competențelor culturale și integrării comunitare.

*

AKTER, Salma și BHATTACHARJEE, Suchismita. Designing for Resilience and Adaptive Capabilities: Public Libraries as Therapeutic and Inclusive Learning Environments for Refugees in New Country. *Public Library Quarterly*. 2025, Published online: 18 July. <https://doi.org/10.1080/01616846.2025.2521230>

Articolul *Designing for Resilience and Adaptive Capabilities: Public Libraries as Therapeutic and Inclusive Learning Environments for Refugees in New Country* (Proiectarea în vederea asigurării rezilienței și a capacităților de adaptare: Bibliotecile publice ca medii de învățare terapeutice și incluzive pentru refugiații aflați într-o țară nouă), elaborat de Salma Akter și Suchismita Bhattacharjee, analizează modul în care bibliotecile publice pot deveni medii de învățare incluzive și terapeutice, capabile să sprijine reziliența refugiaților și adaptarea lor în țările de primire. Persoanele refugiate se confruntă simultan cu efectele traumelor anterioare deplasării și cu dificultăți ulterioare, precum barierele lingvistice, necunoașterea instituțiilor, izolarea socială, accesul precar la locuință și angajare. În acest context, biblioteca poate oferi nu doar informații, ci și siguranță, stabilitate, relații sociale și oportunități de dezvoltare.

Cercetarea reprezintă o revizuire sistematică realizată conform cadrului PRISMA. Căutările au vizat Web of Science, LISTA, Library Literature and Information Science și Google Scholar, pentru perioada ianuarie 2010 – ianuarie 2023. Din 490 de înregistrări și 200 de lucrări unice, după aplicarea criteriilor de selecție, corpusul final raportat a cuprins 36 de articole: 24 despre bibliotecile publice și reziliența refugiaților și 12 despre biblioteci ca medii incluzive de învățare. Analiza a utilizat codificarea deschisă,

axială și selectivă, inspirată de teoria fundamentată constructivism, completată cu analiza tematică, NVivo și VOSviewer.

Interpretarea se întemeiază pe teoria rezilienței comunitare și pe modelul integrării formulat de José Alberto Díaz. Autorii disting cinci dimensiuni ale sprijinului bibliotecar: dezvoltarea cognitivă și învățarea pe tot parcursul vieții; integrarea economică; incluziunea socioculturală; integrarea civică și politică; integrarea prin mediul fizic. Bibliotecile consolidează capacitatea de adaptare prin acces la resurse, dezvoltarea competențelor, formarea rețelelor sociale și crearea sentimentului de apartenență.

Serviciile adaptate includ colecții și materiale multilingve, cursuri de limbă, cafenele lingvistice și grupuri de conversație, alfabetizare informațională, digitală, financiară și medicală, sprijin pentru teme, acces la calculatoare și internet, servicii pentru copii și activități interculturale. Pentru integrarea economică sunt oferite ateliere de redactare a CV-urilor, pregătire pentru interviuri, identificarea locurilor de muncă și inițiere în antreprenoriat. Sprijinul civic cuprinde informații despre cetățenie, proceduri administrative, servicii juridice și spații pentru discuții comunitare. Programele culturale și întâlnirile informale facilitează comunicarea cu populația locală, păstrarea identității și construirea încrederii.

Refugiații apreciază accesul gratuit la resurse, posibilitățile de învățare, mediul sigur și sentimentul de apartenență. În același timp, literatura semnalează finanțarea și infrastructura insuficiente, lipsa personalului, competențele lingvistice și interculturale reduse ale bibliotecarilor, amplasarea nefavorabilă, transportul, condițiile fizice neadecvate și preocupările referitoare la confidențialitatea datelor. Unele persoane percep inițial biblioteca drept un spațiu intimidant sau dificil de înțeles.

Modelul conceptual propus plasează reziliența refugiaților în centrul a șase domenii interconectate: incluziune socioculturală, economică, cognitivă și politică, spații pentru agrement și recreere, respectiv utilizarea sigură și echitabilă a spațiului. Mediul fizic înconjoară toate aceste dimensiuni. Sunt recomandate lumina naturală, culorile liniștitoare, acustica adecvată, mobilierul confortabil, zonele liniștite și private, spațiile sensibile la diferențele de gen, locurile de joacă, sălile multifuncționale și accesibilitatea universală. Aceste elemente trebuie completate prin programe concepute

împreună cu refugiații și prin colaborarea cu servicii sociale, medicale, juridice și de ocupare.

Studiul concluzionează că eficacitatea serviciilor personalizate depinde de integrarea programelor cu proiectarea spațială. Modelul rămâne însă conceptual: se bazează exclusiv pe surse secundare, nu include date primare de la refugiați sau bibliotecari și nu diferențiază suficient experiențele după vârstă, gen ori context național.

NORME DE REDACTARE A MANUSCRISELOR ȘI REGULI DE CITARE

pentru autorii revistei „BiblioPolis”

Notă editorială. Normele asigură unitatea editorială a revistei și aplică prevederile SM ISO 690:2022. Redacția poate solicita ajustarea manuscritelor care nu respectă cerințele de mai jos.

1. Expedierea manuscritului

- Manuscrisul se expediază prin poșta electronică la adresa bibliopolisbm@gmail.com, împreună cu imaginile și anexele, în fișiere separate.
- Autorul indică numele complet, gradul și titlul științific, funcția, afilierea, localitatea/țara, e-mailul și, dacă există, ORCID.

2. Parametri tehnici

- Fișier Word în format .docx sau .rtf; denumire recomandată: NUME_Titlu-scurt.docx.
- Format A4; margini: sus, jos și stânga – 2,5 cm; dreapta – 1,5 cm.
- Times New Roman 12 pt pentru text; 10 pt pentru note și referințe; spațiere 1,15; aliniere stânga-dreapta.
- Alineat de 1,25 cm; fără spații duble; paginile se numerotează jos, centrat.

3. Structura articolului

- Titlu cu majuscule, centrat; numele autorului în partea dreaptă, urmat de funcție și afiliere.
- Rezumat în limba română și într-o limbă de circulație internațională: 100-120 de cuvinte; 5-7 cuvinte-cheie, separate prin virgulă.
- Text structurat prin subtitluri (opțional); concluzii; lista de referințe bibliografice; notă biografică de 50-80 de cuvinte.
- Pentru studiile științifice se recomandă indicarea metodologiei, a rezultatelor și a contribuției originale.

4. Imagini, tabele și grafice

- Imaginile se trimit separat, în format JPG/TIFF, la rezoluție de minimum 300 dpi; în text se marchează locul inserării.
- Fiecare element se numerotează și are titlu/legendă și sursă: Figura 1, Tabelul 1 etc.
- Autorul răspunde de drepturile de reproducere a imaginilor și transmite, la cerere, acordurile necesare.

5. Norme lingvistice și tipografice

- Se aplică normele ortografice și de punctuație în vigoare; pentru limba română se recomandă DOOM³.
- Ghilimele românești: „...”. Titlurile volumelor și ale publicațiilor periodice se scriu cu italice; aldienele se folosesc doar la titluri și subtitluri.
- Omiterea dintr-un citat se marchează prin (...); intervențiile autorului se pun între paranteze drepte: [...].

6. Citarea în text

- Revista utilizează sistemul numeric, cu trimiteri între paranteze drepte: [1]; [1, p. 54]; [1, pp. 25-26]; surse multiple: [1; 3; 7].
- Numărul atribuit unei surse rămâne același la toate citările; pagina este obligatorie pentru citatul direct și recomandată pentru parafrizare.
- Se citează fragmentele reproduse, ideile parafrazate, datele statistice, metodele de cercetare, imaginile, tabelele și sursele electronice.
- Citatele scurte se integrează în paragraf; cele mai lungi de aproximativ 40 de cuvinte se separă în bloc, fără ghilimele, și se dau din alineat.
- Notele de subsol conțin explicații sau comentarii suplimentare; ele nu înlocuiesc trimiterile bibliografice.

7. Lista de referințe bibliografice

- Titlu: REFERINȚE BIBLIOGRAFICE. Se includ numai sursele citate în text.
- Lista se ordonează alfabetic și se numerotează; trimiterile din text corespund numerelor din listă.
- Numele de familie se scriu cu MAJUSCULE; autorii se separă prin punct și virgulă, iar înaintea ultimului se folosește „și”, „and” sau „и”, în funcție de limba sursei.
- Titlul volumului sau al revistei se scrie cu caractere italice (cursive).
- DOI-ul are prioritate; dacă lipsește, se indică URL-ul și, pentru resursele electronice, data accesării.

Modele de referințe bibliografice
conform principiilor SM ISO 690:2022

Regulă de bază: se păstrează elementele disponibile în sursa originală și nu se inventează date lipsă. ISBN/ISSN se indică, dacă este disponibil.

1. Cărți și volume

Schemă: AUTOR(I). Titlul. Ediție. Loc: Editură, an, pagini. ISBN.

- *Carte cu un autor:* CAREY, James. *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Ed. a 2-a. Boston: Unwin Hyman, 2009. 240 p. ISBN 9780415989763.
- *Carte cu doi autori:* CONSTANTINESCU, Dumitru și GÎRBOVEANU, Sorina Raula. *Comunicare organizațională*. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. București: Pro Universitaria, 2021. 420 p. ISBN 9786062613761.
- *Volum coordonat:* BALABAN, D.C.; IANCU, I. și MEZA, R. (coord.). *PR, publicitate și new media*. București: Tritonic, 2009. ISBN 9789737333742.
- *Autor instituțional:* UNESCO. *Disability equality in the media: representation, accessibility, management; practical manual*. Paris: UNESCO, 2024. 102 p. ISBN 978-92-3-100702-6.
- *Carte electronică:* ANDERSON-MELI, L. and KOSHY, S. *Public Relations Crisis Communication: A New Model*. Online. [Electronic books] London: Routledge, 2020. eBook ISBN 9780429287763. Disponibil: <https://doi.org/10.4324/9780429287763> [accesat 2025-02-10].

2. Capitole și lucrări în volume

Schemă: AUTOR(I). Titlul contribuției. In: AUTOR(I)/EDITOR(I), Titlul volumului. Ediție. Loc: Editură, an, pp. xx-xx. ISBN.

Conferință: POSTĂN, Liliana. Competența de comunicare: strategii curriculare de formare pe tot parcursul vieții. In: *Fenomene și tendințe în jurnalism și comunicare: conferința științifică națională, 5 decembrie 2024*. Chișinău: CEP USM, 2025, pp. 126-132. ISBN 978-9975-62-843-3.

3. Articole în reviste și ziare

Schemă: AUTOR(I). Titlul. Titlul revistei/ziarului. [Tipul de mediu]. Anul, volumul, numărul serialului, paginația. ISSN. DOI / URL [data accesării].

- *Articol tipărit:* ABRUDAN, Mirela. Metode de cercetare în științele comunicării. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Ephemerides*. 2009, vol. 54, nr. 1, pp. 117-143. ISSN 1224-872X.
- *Articol de ziar:* RADU, Alina. Crimă fără pedeapsă: Furtul de jurnalism. *Ziarul de Gardă*. 2022, 22 septembrie, p. 10. ISSN 1857-3150.
- *Articol online cu DOI:* SUN, J.; SHIN, J.; LI, Y.; QU, Y.; ZHEN, L. et al. *Communicating CSR relationships in COVID-19. Business Ethics, the Environment & Responsibility*. Online. 2025, vol. 34, nr. 3, pp. 752-770. Disponibil: <https://doi.org/10.1111/beer.12679>.

4. Acte normative și resurse web

- *Act normativ:* Legea privind accesul la informațiile de interes public, nr. 148 din 09.06.2023. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 234 (2023), art. 410, pp. 5-11.
- *Pagină web:* BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ. Site web. Disponibil: <https://statistica.gov.md/> [accesat 2026-07-08].
- *Postare pe rețea socială:* NUME/INSTITUȚIE [@cont]. Titlul sau primele cuvinte ale postării. Tipul postării. Data. Disponibil: URL [accesat AAAA-LL-ZZ].

Resurse utile

- INSTITUTUL DE STANDARDIZARE DIN MOLDOVA (ISM). SM ISO 690:2022, Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare. Aprobato: 2022-04-06. Chișinău: INSM, 2022.
- BORDIAN, Elena și CATANA, Angelina. Prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare. Ghid practic. Chișinău: SEP INCE, 2023. 104 p. ISBN 978-9975-167-33-8. ISBN 978-9975-167-34-5 (PDF). Disponibil: <https://doi.org/10.36004/nier.2023.brts> [accesat 2026-05-19].

Nota redacției

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
ştiinţe ale informării şi de cultură
Vol. 101 (2026) Nr. 2

Bibliopolis

Revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură

ISSN 1811-900X
E-ISSN 2587-3113

9 771811 900001 >

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 148
MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: (022) 22-15-30
e-mail: bibliopolisbm@gmail.com
www.hasdeu.md
<http://bibliopolis.hasdeu.md>